Nr. 252

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till vissa kommunala läroanstalter, privatläroverk m. m.; given Stockholms slott den 31 mars 1939.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts,
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Arthur Engberg.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 31 mars 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför härefter chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Engberg:

Under punkterna 130, 132, 155, 157, 160, 178 och 257 i 1939 års åttonde huvudtitel har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som bleve riksdagen förelagd, för budgetåret 1939/40 beräkna:

dels till Kommunala läroverk: Bidrag till kommunala flickskolor ett förslagsanslag av 3 200 000 kronor;

dels till Kommunala läroverk: Bidrag till kommunala mellanskolor ett förslagsanslag av 2 660 000 kronor;

dels till Privatläroverk: Bidrag till högre goss- och samskolor ett förslagsanslag av 538 800 kronor;

dels till Privatläroverk: Bidrag till högre flickskolor ett förslagsanslag av 625 000 kronor;

dels till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor ett förslagsanslag av 95 600 000 kronor;

dels till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare för vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter och vissa barnhem intagna barn i skolåldern ett förslagsanslag av 175 000 kronor;

dels till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt föreståndarinnor och biträdande föreståndarinnor vid skolhem och arbetsstugor ett förslagsanslag av 250 000 kronor;

dels till Högre folkskolor: Understöd ett förslagsanslag av 1 900 000 kronor;

dels ock till Provisorisk avlöningsförstärkning åt vissa befattningshavare vid folkskoleväsendet m. m. ett förslagsanslag av 5 500 000 kronor.

Sedan beredningen av frågan om provisoriska avlöningsbestämmelser under budgetåret 1939/40 för vissa kommunanställda lärare m. fl. numera slutförts och Kungl. Maj:t på hemställan av chefen för finansdepartementet beslutat förelägga innevarande års riksdag förslag i ämnet (proposition nr 176), anhåller jag att få anmäla de frågor, som stå i samband med förenämnda beräkningsvis gjorda anslagsäskanden.

1. Bidrag till kommunala flickskolor.

Förslagsanslaget till Kommunala läroverk: Bidrag till kommunala flickskolor är för budgetåret 1938/39 uppfört med 1 500 000 kronor. Genom beslut av 1938 års riksdag genomfördes från och med den 1 januari 1939 lönereglering för lärarna vid ifrågavarande skolor. Enligt propositionen nr 230/1938 beräknades anslagsbehovet för förra delen av budgetåret till 600 000 kronor och för senare delen av budgetåret till 900 000 kronor, varav 57 000 kronor för bestridande av kostnaderna för s. k. övergångslön (jfr kungörelsen nr 661/1938, punkt 5).

Genom nämnda lönereglering hava lärarna inplacerats i ett lönesystem, som nära ansluter sig till det för allmänna civilförvaltningen nu gällande. Bestämmelser i ämnet hava meddelats i avlöningsreglementet den 11 november 1938 (nr 660) för lärare vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska mellanskolor och högre folkskolor. Statsbidrag utgår med tre fjärdedelar av lärarnas löneförmåner (jfr kungörelsen nr 754/1938). Dock gäldar staten hela kostnaden för dyrtidstillägg. Såsom villkor för statsbidrag till nyinrättad ordinarie eller extra ordinarie lärartjänst gäller bland annat, att Kungl. Maj:t lämnat tillstånd till tjänstens inrättande.

Enligt den sistnämnda kungörelsen skall rekvisition av statsbidrag till av-

löning jämlikt berörda avlöningsreglemente avse redovisningsår och avlämnas efter ingången av juli och före utgången av augusti näst efter det redovisningsår, som avses. Statskontoret eller vederbörande länsstyrelse skall utan särskild rekvisition i början av januari i avräkning på årets rekvisition förskottsvis utbetala 45 procent av det belopp, som på grund av rekvisition efter avdrag av pensionsavgifter utbetalts för närmast föregående redovisningsår. I början av därpå följande juli månad utanordnas förskottsvis ett lika stort belopp som under närmast föregående januari månad. Summan av de i juli och efterföljande januari förskjutna beloppen skall jämte en procent av desamma avdragas vid den slutliga utanordningen av statsbidraget för redovisningsåret.

Jämlikt de vid statsbidragskungörelsen fogade övergångsbestämmelserna skall statskontoret eller länsstyrelsen under januari och juli 1939 utan särskild rekvisition utbetala varje gång ett belopp, motsvarande 45 procent av det statsbidrag, som på grund av rekvisition efter avdrag av pensionsavgifter utbetalts för redovisningsåret 1937/38. Befinnes under år 1939 utanordnat förskott otillräckligt, äger skolstyrelse efter rekvisition utbekomma ytterligare förskott. Under januari och juli 1940 skall statskontoret eller länsstyrelsen utan särskild rekvisition utbetala varje gång ett belopp, motsvarande 90 procent av det statsbidrag, som på grund av rekvisition efter avdrag av pensionsavgifter utbetalts för tiden den 1 januari—den 30 juni 1939.

Skolöverstyrelsen har i skrivelser den 31 augusti 1938 och den 17 februari 1939 framlagt beräkningar av förevarande anslag ävensom av anslagen till bidrag till kommunala mellanskolor och till understöd åt högre folkskolor för budgetåret 1939/40. I förstnämnda skrivelse hava anslagsberäkningarna uppgjorts på grundval av 1938 års lönereglering för lärare vid hithörande läroanstalter. I sistnämnda skrivelse hava anslagsberäkningarna reviderats från den förutsättningen, att avlöningsbeloppen för lärare vid sagda skolor skulle från och med den 1 juli 1939 anpassas efter bestämmelserna i det av 1938 års riksdag godkända civila avlöningsreglementet.

I detta sammanhang torde böra lämnas redogörelse för överstyrelsens ifrågavarande kostnadsberäkningar jämväl i vad avser kommunala mellanskolor och högre folkskolor.

Överstyrelsen har vid sina anslagsberäkningar utgått från att fyra högre folkskolor skola ombildas till kommunala mellanskolor samt ett antal privata högre flickskolor i Stockholm till sex kommunala flickskolor.

I sin förstnämnda skrivelse har överstyrelsen vid oförändrade avlöningsförhållanden för budgetåret 1939/40 beräknat förslagsanslaget till

kommunala flickskolor	till	.....	kronor	3 210 000
» mellanskolor	»	.....	»	2 662 000
högre folkskolor	»	.....	»	1 900 000.

I den senare skrivelsen, som alltså utgår från att ändrade lönebestämmelser genomföras med tillämpning från och med budgetåret 1939/40, har överstyrelsen yttrat bland annat (jfr även bilaga vid denna proposition):

Vid anslagsberäkningarna hade överstyrelsen beräknat lärarlönerna dels under förutsättning att avlöningsreglementet för lärare vid ifrågavarande skolor (nr 660/1938) alltjämt skulle gälla, dels under förutsättning att civila avlöningsreglementet (nr 8/1939) och ifrågasatta bestämmelser rörande icke-ordinarie lärare vid statens undervisningsanstalter skulle äga motsvarande tillämpning. Dyrtidstillägget hade beräknats på summan av samtliga lärarlöner, under det att det rörliga tillägget — 6 procent — beräknats endast på själva lönerna och sålunda icke på arvoden till rektorer och tillsynslärare och icke heller på kallortstillägg.

De ordinarie lärarnas löner hade beräknats med utgångspunkt från att samtliga lärare placerats i för respektive lönegrader högsta förekommande löneklass. De extra ordinarie lärarna hade däremot placerats i näst högsta löneklassen inom respektive lönegrader. I båda fallen hade kvinnliga lärare placerats två löneklasser lägre än motsvarande manliga befattningshavare (jfr övergångsbestämmelserna till förstnämnda avlöningsreglemente). Summan av rektorsarvodena hade beräknats i enlighet med ifrågasatt fördelning å avlöningsgrupper. Arvoden till tillsynslärare hade beräknats med utgångspunkt från de belopp, som tilldelats skolorna för vårterminen 1939. Vid beräkningen av rektorsarvoden och tillsynslärararvoden, då lärarlönerna i övrigt beräknats efter samma grunder som för civilstaten, hade gjorts en uppräkning av desamma med 20 procent.

Härjämte hade överstyrelsen gjort en beräkning av summan av de pensionsavdrag, som lärare skulle erlägga, därest civila tjänste- och familjepensionsreglementena (nr 442/1934 och 542/1936) bleve tillämpliga å dessa. Pensionsavdragen beräknades uppgå till följande belopp:

kommunala flickskolor	kronor	260 257
» mellanskolor	»	206 933
högre folkskolor	»	172 395.

En anpassning av lönebeloppen för ifrågavarande lärare efter bestämmelserna i civila avlöningsreglementet skulle, yttrar överstyrelsen vidare, *därest det rörliga tillägget helt bekostades av staten,* enligt överstyrelsens beräkningar medföra en *ökning* av statsanslagsbeloppet jämfört med statens kostnader enligt nuvarande bestämmelser för avlöning, dyrortstillägg, provisorisk avlöningsförstärkning och dyrtidstillägg med följande belopp:

kommunala flickskolor	kronor	74 394
» mellanskolor	»	23 527
högre folkskolor	»	28 829
Tillsammans	kronor	126 750.

Därest det rörliga tillägget till en fjärdedel bekostades av vederbörande kommun, skulle statsanslaget för kommunala flickskolor *ökas* med endast 2 173 kronor. För kommunala mellanskolor samt högre folkskolor skulle i detta fall statsbidraget efter anpassningen *minskas* med 34 658 kronor

respektive 32 533 kronor. I detta fall skall alltså statsbidraget efter löneregleringen minskas med inalles 65 018 kronor.

Kommunernas andel i avlöningsbeloppen skulle, därest det rörliga tillägget helt bekostades av staten, enligt överstyrelsens beräkningar *ökas* med följande belopp:

kommunala flickskolor	kronor	142 203
» mellanskolor	»	106 557
högre folkskolor	»	111 566
Tillsammans	kronor	360 326.

I det fall, att det rörliga tillägget till en fjärdedel bekostades av kommunerna, skulle deras andel komma att *ökas* med följande belopp:

kommunala flickskolor	kronor	214 424
» mellanskolor	»	164 742
högre folkskolor	»	172 948
Tillsammans	kronor	552 114.

I anslutning härtill har överstyrelsen anfört följande:

Den kostnadsökning, som vederbörande kommuner finge vidkännas, skulle således särskilt i senare fallet bliva avsevärd. Det torde därför böra undersökas, i vad mån statens andel i lönesumman borde höjas för att kommunernas andel även efter anpassningen till det civila avlöningsreglementet skulle kunna bibehållas vid sin nuvarande storlek. Räknad i procent av det i enlighet med civila avlöningsreglementet m. m. beräknade lärarlönebeloppet, *exklusive* det rörliga tillägget, utgjorde kommunernas i enlighet med nu gällande avlöningsreglemente beräknade andel av lönebeloppet

för kommunala flickskolor	22,11	procent
» » mellanskolor	22,34	»
» högre folkskolor	22,33	»
I medeltal	22,26	procent.

Räknad i procent av samma lärarlönebelopp, *inklusive* hela det rörliga tillägget, utgjorde kommunernas andelssumma

för kommunala flickskolor	20,88	procent
» » mellanskolor	21,11	»
» högre folkskolor	21,09	»
I medeltal	21,03	procent.

Därest hela det rörliga tillägget inräknades i den enligt civila avlöningsreglementet m. m. beräknade lönesumman, borde statens andel således ökas från $^3/_4$ till omkring $^4/_5$ av nämnda summa, om kommunernas andel skulle kunna bibehållas i huvudsak oförändrad. Statsanslaget skulle under sådana förhållanden uppgå

för kommunala flickskolor	till	kronor	4 161 933
» » mellanskolor	»	»	3 395 275
» högre folkskolor	»	»	3 541 642
Tillsammans		kronor	11 098 850.

I sistnämnda fall skulle uppkomma en ökning av statsanslaget i förhållande till den anslagssumma, som skulle utgå i enlighet med nu gällande avlöningsreglemente, med

för kommunala flickskolor	kronor	262 295
» » mellanskolor	»	177 547
» högre folkskolor	»	188 819
Summa	kronor	628 661.

Kommunernas andel i lönesumman skulle under sådana förhållanden ej fullt komma att uppgå till de belopp, som skulle utgå enligt gällande reglemente. Minskningen skulle uppgå

för kommunala flickskolor till	kronor	45 698
» » mellanskolor »	»	47 463
» högre folkskolor »	»	48 424
Summa	kronor	141 585.

Statskontoret, som i utlåtande den 7 mars 1939 yttrat sig i anledning av skolöverstyrelsens sistberörda anslagskalkyler, har anfört följande:

Mot det av överstyrelsen tillämpade beräkningssättet torde icke finnas anledning till erinran i vidare mån än att de extra ordinarie lärarna syntes hava hänförts till en för hög löneklass. I sitt betänkande med förslag till lönereglering för lärarpersonalen vid ifrågavarande skolor (statens offentliga utredningar 1937: 27, sid. 86) hade 1936 års lärarlönesakkunniga vid beräkningen av kostnaderna för de extra ordinarie lärarna utgått ifrån den löneklass, som vore två löneklasser högre än vederbörande lärares begynnelselöneklass. Någon närmare granskning av de beräknade lönebeloppen hade av statskontoret icke kunnat verkställas.

För bedömande av spörsmålet om en höjning av statens andel i kostnaderna för ifrågavarande kommunala skolor skulle en utredning hava varit önskvärd rörande den inverkan, som den i samband med lönereglerings genomförda omläggningen av statsbidragssystemet, kunde hava medfört för de olika skoldistrikten. En dylik utredning hade emellertid statskontoret icke varit i stånd att företaga. Det torde emellertid vara uppenbart, att omläggningen av statsbidragssystemet för de å dyrare orter belägna skolorna medfört ganska stora vinster. I betraktande härav måste statskontoret ställa sig synnerligen tveksamt till den föreslagna höjningen av statens andel i lönekostnaderna.

Det kunde emellertid icke bestridas, att — om statsbidraget bibehölles vid tre fjärdedelar — kostnadsökningen för kommunerna vid en tillämpning å lärarpersonalen av det av 1938 års riksdag antagna civila avlöningsreglementet bleve betydande, särskilt därest kommunerna skulle svara för samma andel av det rörliga tillägget som av övriga kontanta löneförmåner, vilket med hänsyn till tilläggets karaktär syntes riktigast. Skulle på grund härav en ökning av statens andel i kostnaderna anses böra ifrågakomma utan närmare utredning, torde höjningen i varje fall icke böra sträcka sig så långt som av överstyrelsen i ärendet föreslagits och varigenom kommunernas kostnader för skolorna i fråga skulle ytterligare minskas. Under förutsättning att stat och kommun även framdeles deltoge i de totala kontanta lönesum-

morna i samma proportion som för närvarande, skulle statsverkets andel i kostnaderna komma att bestämmas till 78 procent. Undantag torde dock härvid böra göras i fråga om barntilläggen, för vilka staten — liksom hittills — torde böra helt svara. Av den sammanlagda till 487 076 kronor uppgående kostnadsökningen skulle härigenom 351 192 kronor falla på statsverket och återstoden — 135 884 kronor — på kommunerna. Kostnaderna för statsverket skulle uppgå till, för *kommunala flickskolor* 4 058 641 kronor, varav barntillägg 756 kronor, för *kommunala mellanskolor* 3 336 990 kronor, varav barntillägg 25 596 kronor, och för *högre folkskolor* 3 471 786 kronor, varav barntillägg 18 684 kronor.

Riksräkenskapsverket har i utlåtande den 27 mars 1939 anfört:

Vad anginge redovisningen i riksbokföringen av utbetalningarna å förevarande anslag, tillämpades den ordningen, att i statskontorets och länsstyrelsernas räkenskaper vid respektive budgetårs utgång balanserade förskottsbelopp avfördes såsom utgifter å anslaget för det tilländagångna budgetåret. Av gällande statsbidragsbestämmelser framginge, att anslagsbelastningens storlek under ett budgetår — vilken även angåve medelsbehovet under budgetåret — vore beroende av dels storleken av de under budgetåret i juli och därpå följande januari månader såsom förskott utbetalda beloppen, dels ock de belopp, som i samband med slutrekvisitionen under samma budgetår utbetalades till vederbörande skolstyrelser.

Med hänsyn därtill, att enligt övergångsbestämmelserna till kungörelsen nr 754/1938 ytterligare förskott efter därom av skolstyrelse gjord rekvisition kunde komma att utbetalas före utgången av innevarande budgetår, vore det omöjligt att redan nu beräkna huru stora belopp, avseende lönekostnaderna för budgetåret 1938/39, som komme att utbetalas i samband med slutrekvisitionerna under början av nästkommande budgetår.

Den av skolöverstyrelsen nu gjorda beräkningen av medelsbehovet för avlönandet av lärarna vid de högre kommunala skolorna för budgetåret 1939/40 hade verkställts under förutsättning, att avlöningsbeloppen för lärarna vid sagda skolor från och med den 1 juli 1939 skulle anpassas efter dels bestämmelserna i civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8), dels ock ifrågasatta nya bestämmelser rörande icke-ordinarie lärare vid statens undervisningsanstalter. Riksräkenskapsverket hade för sin del ej något att erinra mot skolöverstyrelsens beräkningsgrunder vid uppskattningen av medelsbehovet för avlöning åt lärarna vid de kommunala skolorna under nästkommande budgetår. Vad beträffade anslagsbeloppens storlek, hade skolöverstyrelsen beräknat dessa på följande sätt:

Bidrag till kommunala flickskolor	4,16	miljoner kronor
» » » mellanskolor ..	3,40	» »
Högre folkskolor: Understöd	3,54	» »

Enligt de nu gällande övergångsbestämmelserna om utbetalandet av statsbidrag till dessa skolor under åren 1939 och 1940 skulle under juli månad 1939 statskontoret eller länsstyrelsen till vederbörande skolstyrelse utan särskild rekvisition utbetala ett belopp, motsvarande 45 procent av det statsbidrag, som på grund av skolstyrelsens rekvisition efter avdrag av pensionsavgifter utbetalts för redovisningsåret 1937—38. Befunnes under år 1939 utanordnat förskott otillräckligt, skulle skolstyrelse äga att från statskontoret eller länsstyrelsen efter rekvisition utbekomma ytterligare förskott. I ja-

nuari månad 1940 skulle förskott utbetalas med ett belopp, motsvarande 90 procent av det statsbidrag, som på grund av skolstyrelsens rekvisition efter avdrag av pensionsavgifter utbetalts för tiden den 1 januari—den 30 juni 1939. Därest förskott å dessa statsbidrag under juli månad 1939 och januari månad 1940 utbetalades enligt nu angivna grunder, skulle på grund av den kostnadsökning, som den nya löneregleringen för berörda lärarkategorier komme att medföra å ifrågavarande anslag från och med ingången av budgetåret 1939/40, ett jämförelsevis stort belopp, avseende lönekostnaderna för sistberörda budgetår komma att utbetalas först i samband med slutrekvisitionerna under budgetåret 1940/41. Då enligt riksräkenskapsverkets uppfattning en dylik förskjutning av kostnaderna till ett senare budgetår om möjligt borde undvikas, torde särskilda bestämmelser om tillhandahållande av förskott å dessa statsbidrag under nästkommande budgetår böra utfärdas. Förskotten syntes lämpligen böra avpassas så, att de utgjorde 90 procent av de å statsverket belöpande lönekostnaderna för samma budgetår efter avdrag av tjänste- och familjepensionsavdragen.

Riksräkenskapsverket finge fördenskull föreslå, att en föreskrift meddelades av innehåll, att varje skolstyrelse i god tid före den 1 juli 1939 skulle till statskontoret respektive länsstyrelsen insända en uppgift å samtliga vid utgången av vårterminen 1939 anställda såväl ordinarie som icke-ordinarie lärare vid nu ifrågavarande skolor, med angivande av deras placering i lönehänseende enligt nu gällande avlöningsbestämmelser. De utbetalande myndigheterna skulle därefter med ledning av dessa uppgifter uträkna de olika skolstyrelsernas lönekostnader för ett budgetår med tillämpning av det blivande avlöningsreglementets avlöningsbelopp och bestämmelser i övrigt. Såsom förskott skulle därefter till skolstyrelsen utbetalas i juli månad 1939 ett belopp, motsvarande 45 procent av statsverkets andel av den sålunda beräknade lönekostnaden — efter avdrag av tjänste- och familjepensionsavdragen — för ett helt budgetår samt i januari månad 1940 ett lika stort belopp.

I detta sammanhang finge riksräkenskapsverket — under hänvisning till vad ämbetsverket i utlåtande den 16 mars 1939 angående beräkningar av vissa anslag till folkskoleväsendet för budgetåret 1939/40 och vissa därmed sammanhängande spörsmål anfört rörande det s. k. procentavdraget (jfr det följande) — ifrågasätta, huruvida icke jämväl i fråga om de nu förevarande anslagen borde föreskrivas, att avdrag av en procent å förskotterade statsbidragsbelopp icke vidare skulle äga rum.

Av den ovan lämnade redogörelsen framginge, att anslagen till avlöning åt lärarna vid de högre kommunala skolorna för budgetåret 1939/40 borde beräknas med hänsyn tagen till dels de belopp, vilka kunde komma att utbetalas i samband med slutrekvisitionerna för nu löpande budgetår, dels ock storleken av de förskottsbelopp, vilka enligt riksräkenskapsverkets ovan framlagda förslag skulle utbetalas i juli månad 1939 och januari månad 1940. Vad anginge storleken av det belopp, som kunde komma att utbetalas i samband med slutrekvisitionerna, läte sig detta — såsom förut framhållits — för närvarande icke närmare beräkna. Storleken av förskottsbeloppen torde däremot kunna beräknas bliva omkring 90 procent av de utav skolöverstyrelsen härovan angivna beloppen — minskade med pensionsavdragen — vilka belopp avsåge de beräknade statsbidragskostnaderna för helt budgetår. Då skillnaden mellan å ena sidan vad som kunde återstå av statsbidragskostnaderna för budgetåret 1939/40 — efter avdrag av de i juli

månad 1939 och januari månad 1940 utbetalta förskotten — och å andra sidan de belopp, vilka kunde komma att under samma budgetår utbetalas i samband med slutrekvisitionerna för budgetåret 1938/39, torde komma att bliva jämförelsevis ringa, ansåge sig riksräkenskapsverket — som för närvarande ej hade möjlighet att framlägga någon närmare utredning rörande medelsbehovet under nu ifrågavarande riksstatsanslag — böra föreslå, att de av skolöverstyrelsen ovan angivna beloppen, med lämplig avrundning, lades till grund för bestämmandet av anslagens storlek.

Som nämnts har överstyrelsen vid beräkningarna av förslagsanslaget till bidrag till kommunala flickskolor förutsatt, att ett antal privata högre flickskolor i Stockholm skola ombildas till kommunala flickskolor. Då denna kommunalisering av privatskolor är av betydande omfattning, anser jag mig, ehuru ärendet icke är av natur att behöva underställas riksdagen, böra här redogöra för denna fråga.

Kommunaliseringen ingår såsom ett led i en av Stockholms stadskollegiums gymnasiekommitté i betänkande den 17 december 1937 föreslagen omorganisation av den högre flickundervisningen i Stockholm, åsyftande att åstadkomma likställighet mellan flickor och gossar med avseende å de ekonomiska möjligheterna att erhålla utbildning i högre skolor. För i detta syfte ifrågasatt förändring i den statliga skolorganisationen har redogörelse lämnats i propositionen nr 211/1939. Här må endast nämnas, att förslaget innebär upprättande av ett fullständigt statligt flicklläroverk på Södermalm samt ombildning och utbyggande av nya elementarskolan till samläroverk med placering på Ladugårdsgärdet. Beträffande förslaget i vad det avser inrättande av kommunala flickskolor inhämtas av handlingarna bland annat följande:

Organisation. Nedbringandet av kostnaderna för den högre flickundervisningen skulle ske genom övertagande och ombildning av de enskilda flickskolorna till kommunala flickskolor. Till inrättande föreslås sex kommunala flickskolor, förlagda till Södermalm, Kungsholmen, Bromma, Vasastaden, Norrmalm och Östermalm. Av de privata flickskolorna skulle nya elementarskolan för flickor behållas i nuvarande utformning samt Wallinska och Åhlinska skolornas gymnasier samorganiseras till ett närmast på den föreslagna kommunala flickskolan i Vasastaden byggt enskilt gymnasium. I mån av behov skulle staden bidraga till att möjliggöra en generell nedsättning av terminsavgifterna i den kvarstående enskilda flickskolans elementarskolavdelning.

I viss utsträckning skulle staden kunna bidraga till nedsättning av terminsavgifterna även i de enskilda flickgymnasierna, därest en sådan åtgärd befunnes påkallad.

Den föreslagna organisationen framgår närmare av följande sammanställning:

	Sammanlagt lärjunge-antal
Södermalms kommunala flickskola, ersättande Lychouska skolan, Anna Schuldheis' skola och Södermalms läroanstalts för flickor elementarskola, 3 sjuåriga och 1 sexårig linje, 25 avdelningar..	720
Kungsholmens kommunala flickskola, ersättande Kungsholms elementarskola för flickor, 2 linjer, förenad lärokurs, 14 avdelningar	400
Bromma kommunala flickskola, ersättande Äppelvikens elementarskola, 2 linjer, förenad lärokurs, 14 avdelningar	400
Vasastadens kommunala flickskola, ersättande Vasa högre flickskola samt Wallinska och Åhlinska skolornas elementarskolor, 3 linjer, förenad lärokurs, 19 avdelningar	550
Norrmalms kommunala flickskola, ersättande Ateneum för flickor, Brummerska skolan och Annaskolan-Detthowska skolan, 3 linjer, förenad lärokurs, 19 avdelningar	550
Östermalms kommunala flickskola, ersättande Lyceums för flickor elementarskola, Margaretaskolan, Oskars högre flickskola och Anna Sandströms skola, 3 linjer, förenad lärokurs, 19 avdelningar	550
Nya elementarskolan för flickor å Östermalm, 2-linjig elementarskola	350

Antalet ordinarie och extra ordinarie lärare beräknades enligt följande sammanställning:

	Skolan å						Summa
	Söder-malm	Brom-ma	Kungs-holmen	Vasa-staden	Norr-malm	Öster-malm	
Rektorer	1	1	1	1	1	1	6
Ställföreträdande föreståndarinna	—	—	—	—	1	—	1
Ordinarie ämneslärare, inklusive rektorer	23	12	12	16	16	16	95
Extra ordinarie ämneslärare	5	3	3	4	4	4	23
Ordinarie lärare i övningsämnen	4	2	2	3	3	3	17
Extra ordinarie lärare i övningsämnen	3	—	—	1	1	1	6

Antalet timlärartimmar i läroämnen beräknades till 96 och antalet timlärartimmar i övningsämnen till 586 per läsår.

Kostnadsberäkningar. För anskaffande av *lokaler* beräknades i runt tal 8 050 000 kronor och för inlösen och nyanskaffning av *inventarier m. m.* omkring 400 000 kronor, vartill under övergångsåren eventuellt kunde komma engångsanslag för komplettering av inventarier i övertagna skolhus och för moderniseringsarbeten.

Av *årsinkomster* vid de kommunala flickskolorna efter nyorganisationens fullständiga genomförande beräknades i statsbidrag, enligt före den 1 januari 1939 gällande bestämmelser, inflyta 664 000 kronor. Inkomsterna av lärjungeavgifter komme, med en föreslagen terminsavgift av 50 kronor och under förutsättning, att en femtedel av eleverna helt befriades från avgift och en femtedel erhölle nedsättning till halv avgift, att inalles uppgå

till i runt tal 222 000 kronor. Då övriga inkomster beräknats till omkring 63 000 kronor, skulle de sammanlagda årsinkomsterna således bliva cirka 949 000 kronor.

I *årsuppgifter* efter organisationens genomförande hade för avlöningar till lärare upptagits 1 092 000 kronor och för avlöningar till annan personal 87 000 kronor.

Lokalkostnaderna uppskattades till 622 000 kronor och övriga utgifter — undervisningsmateriel, inventarier, bränsle och lyse, skolkök och andra undervisningsändamål m. m. — till inalles 131 000 kronor.

De sammanlagda årliga kostnaderna för de kommunala flickskolorna efter övergångsperiodens slut skulle sålunda bliva:

Avlöningar till lärare	kronor	1 092 000
Övriga avlöningar	»	87 000
Lokalkostnader	»	622 000
Övriga utgifter	»	131 000
Summa	kronor	1 932 000
Inkomster	kronor	949 000
Den överskjutande kostnaden för staden	»	983 000.

Beträffande de enligt förslaget såsom enskilda skolor kvarstående nya elementarskolan för flickor samt Wallinska och Åhlinska skolornas förenade gymnasier hade ifrågasatts förhöjning av nu utgående statliga och kommunala bidrag, närmast för att möjliggöra en generell nedsättning av terminsavgifterna, därvid merkostnaden borde komma huvudsakligen på staden i vad avser elementarskolutbildningen och på staten i fråga om gymnasieundervisningen. För stadens del hade räknats med en anslagsökning från nuvarande omkring 32 000 kronor till cirka 70 000 kronor.

Stadens årskostnader för högre flickskolor efter omorganisationens genomförande skulle således bliva omkring (983 000 + 70 000 =) 1 053 000 kronor. Då nuvarande utgifter för ändamålet sammanlagt uppginge till omkring 370 000 kronor, bleve *stadens* kostnadsökning således omkring 683 000 kronor. För *staten,* vars bidrag till enskilda skolor vore större än stadens, beräknades den föreslagna rationaliseringen av flickskoleväsendet komma att, frånsett inverkan av den år 1937 planerade löneregleringen för kommunala flickskolor och eventuell höjning av bidragen till kvarstående enskilda skolor, medföra en kostnadsminskning om cirka 125 000 kronor. Beräkningarna avsåge endast de särskilda flickskolorna, men icke den kostnadsökning, som den begärda utvidgningen av den statliga läroverksorganisationen innebure för staten och, beträffande lokaler, för staden. För *målsmännen* beräknades, utan hänsyn till ifrågasatt minskning av elevavgifterna även i de privata flickgymnasierna, en besparing uppkomma av runt 670 000 kronor, därav 484 000 kronor med avseende å de särskilda flickskolorna.

Under den *övergångsperiod* av sex år, som erfordrades för omorganisationens genomförande, komme kostnaderna för staden att överstiga, vad som i normalstaten beräknats. Under förutsättning att den nya organisationen trädde i verksamhet år 1939, hade stadens nettokostnader för samma år beräknats till sammanlagt 1 277 000 kronor, vilket belopp nedginge allt eftersom rationaliseringen framskrede, för att efter sex år stanna vid den för normalstaten beräknade årskostnaden av 1 053 000 kronor.

Organisationens genomförande. Övergången från enskilda till kommunala flickskolor skulle ske samtidigt över hela linjen, på det sätt att första läsåret upprättades avdelningar av första klass enligt den uppgjorda organisationsplanen och att i övrigt dåvarande elever och avdelningar vid de enskilda skolorna flyttades direkt över i motsvarande klasser av de kommunala flickskolorna. Övergångsperioden beräknades på grund härav till sex år. De förberedande klasserna tänktes successivt avvecklade under en treårsperiod. Enskilt gymnasium, som icke längre skulle behövas, förutsattes komma att avvecklas i anslutning till upprättandet av motsvarande statliga gymnasielinjer. I båda fallen skulle staden kostnadsfritt upplåta lokaler och tillhandahålla undervisningsmateriel för avvecklingsperioden.

På grund av den rationalisering, förslaget innebure, minskades behovet av lärare. Samtidigt med nyordningens successiva genomförande skedde emellertid avgång av lärarinnor till följd av uppnådd pensionsålder. Det beräknades, att ämneslärarinnorna vid elementarskolavdelningarna med minst fem års tjänstgöring skulle, så när som på ett mindre antal under övergångsåren och i några fall under förutsättning av att nödig behörighet vunnits, kunna överflyttas till ordinarie tjänst vid de kommunala flickskolorna samt att lärarinnorna i övningsämnen skulle kunna utan försämring av sina anställningsvillkor överflyttas till de kommunala flickskolorna, eventuellt i ett och annat fall till andra kommunens skolor. De övertaliga ämneslärarinnorna inom ovannämnda grupp kunde enligt statliga bestämmelser överflyttas till ordinarie ämneslärarinnetjänst vid statsläroverk eller, om de tjänstgjort minst tio år, erhålla ersättning av statsmedel med i regel två tredjedelar av innehavd lön. För det senare alternativet hade ifrågasatts, att staden utfyllde förekommande ersättningar med återstående tredjedel. För lärarinnor i övningsämnen föresloges inrättande av reglerade tjänster, delvis på ordinarie stat, i den utsträckning som möjliggjordes av tjänstgöringens omfattning. Efterhand tänktes antalet ordinarie och extra tjänster reglerat så, att i såväl läro- som övningsämnen de ordinarie tjänsternas antal utgjorde 80 procent av hela antalet tjänster.

Åt lärarinnorna i de förberedande avdelningarna beräknades i behövliga fall anställning kunna beredas bland annat vid Stockholms folkskolor. I den mån skolornas fastigheter toges i anspråk för den nya organisationen, förutsattes ekonomipersonalen kunna påräkna fortsatt anställning. Överårig sådan personal beräknades erhålla pension, som skulle bestridas av från de enskilda skolorna övertagna tillgångar. Återstående personal, huvudsakligen städerskor, förutsattes kunna erhålla lämplig anställning i kommunens tjänst eller på annat håll.

Preliminära överenskommelser hade träffats om villkoren för stadens övertagande av skolverksamheten. Såsom allmän förutsättning gällde, att staden senast från och med läsåret 1939—40 upprättade kommunal flickskola, ersättande den av vederbörande enskilda flickskola bedrivna elementarskolundervisningen.

Den 21 mars 1938 beslöto *stadsfullmäktige i Stockholm* att, efter tillstånd av Kungl. Maj:t och i överensstämmelse med stadgan för kommunala flickskolor, från och med läsåret 1939—40 inrätta kommunala flickskolor i Stockholm enligt det av gymnasiekommittén framlagda förslaget samt att

tillsätta en interimsstyrelse med uppdrag, bland annat, att vidtaga erforderliga åtgärder för de kommunala flickskolornas inrättande.

Med skrivelse den 11 juli 1938 har *skolöverstyrelsen* med tillstyrkande överlämnat av interimsstyrelsen gjord framställning om inrättande från och med den 1 juli 1939 av förenämnda sex kommunala flickskolor.

Av ett av *statskontoret* i ärendet avgivet utlåtande av den 17 januari 1939 inhämtas, att ämbetsverket icke har något att erinra mot att sex kommunala flickskolor på föreslaget sätt inrättas i Stockholm. Beträffande kostnadsberäkningarna har statskontoret yttrat bland annat:

Beräkningarna av det till de blivande kommunala flickskolorna utgående statsbidraget grundade sig på de bestämmelser rörande bidrag till sådana skolor, som gällde före den 1 januari 1939, då nya föreskrifter rörande statsbidrag till dessa skolor trätt i kraft. Enligt beslut av 1938 års riksdag hade reglerna om statsbidrag till kommunala flickskolor ändrats därhän, att statsbidrag numera utginge motsvarande — förutom hela kostnaden för eventuellt utgående dyrtidstillägg — ¾ av de enligt det för lärarna vid kommunala flickskolor gällande avlöningsreglementet utgående lönebeloppen samt av eventuellt utgående provisoriskt dyrortstillägg och provisorisk avlöningsförstärkning. Enligt av statskontoret verkställd beräkning komme statsverkets kostnader för de föreslagna kommunala flickskolorna att uppgå till drygt en miljon kronor (grundlöner 835 000 kronor, provisorisk avlöningsförstärkning 14 000 kronor, provisoriskt dyrortstillägg 36 000 kronor samt dyrtidstillägg efter 15 procent 130 000 kronor), varjämte statsunderstöd fortfarande vore erforderligt till de såsom enskilda skolor kvarstående Wallin-Åhlinska gymnasiet och nya elementarskolan för flickor. Organisationen av de kommunala flickskolorna komme sålunda att — i stället för den av kommittén uppgivna kostnadsminskningen på 125 000 kronor — enbart i lönekostnader medföra en kostnadsökning för statsverket på över 200 000 kronor, vilken ökning helt vore beroende av den utvidgning av bidragsskyldigheten, som statsverket under föregående år åtagit sig beträffande bland annat de kommunala flickskolorna.

Departementschefen.

I propositionen nr 176/1939 hava framlagts förslag till provisoriska avlöningsbestämmelser under budgetåret 1939/40 för lärare vid bland annat kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, högre folkskolor och praktiska mellanskolor. Enligt nämnda proposition skola de till ifrågavarande lärare utgående avlöningsbeloppen provisoriskt anpassas efter det nya civila avlöningsreglementets belopp och rörligt tillägg utgå enligt bestämmelserna i berörda reglemente samt efter samma procenttal, som kommer att fastställas för befattningshavare, underkastade sagda reglemente. De löneförmåner, som ifrågavarande lärare nu åtnjuta i form av provisoriskt dyrortstillägg, provisorisk avlöningsförstärkning och dyrtidstillägg, komma genom den provisoriska lönereglerings att bortfalla utom såvitt angår befattningshavare, som nu äro berättigade till personlig lönefyllnad och som enligt det i propositionen framställda förslaget skola äga kvarstå å nuvarande lönestat.

Ett genomförande av nämnda förslag får till konsekvens en ökning av de

under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslagen till bidrag till kommunala flickskolor, bidrag till kommunala mellanskolor samt understöd till högre folkskolor (från det sistnämnda anslaget utgår jämväl bidrag till praktiska mellanskolor), vilken ökning dock väsentligen motväges av en minskning av de under samma huvudtitel uppförda förslagsanslagen till provisorisk avlöningsförstärkning åt vissa befattningshavare vid folkskoleväsendet m. m. och till dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisnings- m. fl. anstalter.

Enligt det föregående har skolöverstyrelsen verkställt en utredning rörande de ekonomiska följderna för statsverket och för kommunerna av en anpassning av avlöningsbeloppen för lärare vid de förevarande läroanstalterna efter bestämmelserna i civila avlöningsreglementet. Enligt denna utredning skulle, såsom av omförmälda bilaga vid denna proposition närmare framgår, statsverkets och skolområdenas kostnader för lärarlöner komma att ökas på sätt efterföljande tablå utvisar:

	Nuvarande kostnader (inkl. provisorisk avlöningsförstärkning och proc. dyrtidstillägg) Kronor	Beräknade kostnader vid lönereglering (inkl. rörligt tillägg, exkl. barntillägg) Kronor	Kostnadsökning Kronor
Kommunala flickskolor	4 986 000	5 203 000	217 000
» mellanskolor	4 114 000	4 244 000	130 000
Högre folkskolor (och praktiska mellanskolor)	4 287 000	4 427 000	140 000
Summa kronor	13 387 000	13 874 000	487 000

Den *sammanlagda utgiftsökningen* skulle alltså enligt överstyrelsens kalkyler utgöra 487 000 kronor. Emellertid bör påpekas, att överstyrelsen, enligt vad under hand inhämtats, vid anslagsberäkningarna icke tagit hänsyn till den utsträckning av undervisningsskyldigheten för vissa lärare vid de förevarande läroanstalterna, som vid 1938 års lönereglering torde hava förutsatts skola komma till stånd. Härjämte har överstyrelsen, som vid sina beräkningar icke ägt kännedom om detaljerna i det löneregleringsförslag, som genom propositionen nr 176 sedermera förelagts riksdagen, enligt under hand inhämtad uppgift förutsatt, att de kvinnliga lärarna skulle uppflyttas i högsta löneklassen, vilket enligt nämnda proposition icke skall äga rum, ävensom beräknat arvodena till rektorer och tillsynslärare till något högre belopp än som i nämnda proposition förutsättas skola utgå. På grund härav synes det vara att antaga, att de belopp, till vilka överstyrelsen uppskattat kostnaderna vid en anpassning av ifrågavarande lärarlöner efter avlöningsbeloppen i det nya civila avlöningsreglementet, ligga i överkant.

Å andra sidan har emellertid överstyrelsen vid anslagsberäkningarna dels — i motsats till vad i propositionen nr 176 föreslagits — utgått från att rörligt

tillägg ej skall beräknas å rektorsarvode, dels ock, enligt vad under hand upplysts, icke tagit hänsyn till att lärare, som vid kommunala mellanskolor och praktiska mellanskolor undervisa i fjärde klassen och vid kommunala flickskolor i de två högsta klasserna, böra — i likhet med motsvarande lärare vid de allmänna läroverken — erhålla viss nedsättning i undervisningsskyldigheten, vilket ökar det behov av icke-ordinarie lärare, varmed överstyrelsen vid sina kalkyler räknat.

Vad sålunda anförts ger vid handen, att överstyrelsen torde hava beräknat vissa utgifter till för högt belopp, andra till för lågt. Någon mer ingående detaljgranskning av överstyrelsens utredning är för närvarande icke möjlig — bland annat må påpekas, att ovisshet råder rörande det antal extra ordinarie lärare, som kommer att anställas vid skolorna. Det vill emellertid förefalla, som om överstyrelsens kalkyler rörande kostnadsökningen utmynnat i ett belopp, som — på grund av vad i det föregående yttrats och även i betraktande av att kostnaderna för det vid tillämpning av nu gällande lönebestämmelser utgående dyrtidstillägget synas hava uppskattats för lågt — ej oväsentligt överstiger den verkliga kostnadsökningen. I brist på säkrare utgångspunkter finner jag mig dock böra här godtaga den av överstyrelsen beräknade kostnadsökningen av 487 000 kronor. Mer ingående beräkningar böra utföras i samband med den utredning rörande den slutliga utformningen av lönebestämmelserna för ifrågavarande befattningshavare, som av chefen för finansdepartementet ställts i utsikt.

Såsom framgår av överstyrelsens berörda utredning, uppstår i samband med nämnda provisoriska löneregleringen frågan, huruvida icke jämkning bör ske i de nu gällande *grunderna för statsbidrag till kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, högre folkskolor och praktiska mellanskolor.* Enligt de nu tillämpade statsbidragsgrunderna, som fastställdes av 1938 års riksdag, utgår statsbidrag med tre fjärdedelar av den avlöning, som enligt avlöningsreglementet för lärare vid nämnda läroanstalter tillkommer lärarna, samt av provisoriskt dyrortstillägg och provisorisk avlöningsförstärkning. Kostnaderna för dyrtidstillägg bestridas däremot helt av staten. Det i nyssnämnda proposition framlagda förslaget innebär i princip, att en del av dyrtidstillägget inarbetas i de enligt avlöningsreglementet utgående fasta lönebeloppen. Vid oförändrade statsbidragsbestämmelser skulle således skolområde svara för en fjärdedel av jämväl den del av dyrtidstillägget, som inarbetas i lönen. Nu förevarande löneregleringsförslag skulle sålunda medföra en ökning av skolområdenas kostnader för lärarlönerna icke blott reellt utan även relativt sett. Jag vill i detta sammanhang nämna, att skolområdenas andel i samtliga löneförmåner jämlikt nu gällande löne- och statsbidragsbestämmelser beräknats utgöra omkring 22,5 procent (jfr propositionen nr 230/1938, sid. 66).

De ändrade statsbidragsbestämmelser, som torde bliva erforderliga på grund därav, att dyrtidstillägget i viss omfattning inarbetas i de fasta lönebeloppen och att rörligt tillägg kommer att beräknas å vissa av löneförmå-

nerna, synas böra utformas i nära anslutning till de nu gällande statsbidragsgrunderna. Kostnaderna för eventuellt utgående barntillägg torde liksom hittills böra helt bestridas av statsverket. Däremot bör närmare övervägas, huruvida staten bör bestrida hela eller blott en del av det rörliga tillägget och huru stor del av lönekostnaderna i övrigt, som bör ankomma på statsverket. De av myndigheterna i dessa hänseenden framställda förslagen torde kunna sammanfattas på sätt framgår av efterföljande tablå, i vilken jämväl — med utgångspunkt från de av överstyrelsen till 487 000 kronor beräknade merkostnaderna för ifrågavarande provisoriska lönereglering för lärarpersonalen vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, högre folkskolor och praktiska mellanskolor — angivits den ökning, respektive minskning av utgifterna för staten och skolområdena, som vid ett genomförande av de olika förslagen kan tänkas uppkomma.

	Av de ändrade lönebestämmelserna föranledd ökning (minskning) av utgifterna för	
	statsverket Kronor	skolområdena Kronor
Alt. I. Statsverket gäldar 75 procent av lönekostnaderna, inkl. rörligt tillägg	— 65 000	+ 552 000
Alt. II. Statsverket gäldar det rörliga tillägget och 75 procent av lönekostnaderna i övrigt ..	+ 127 000	+ 360 000
Alt. III. Statsverket gäldar 78 procent av lönekostnaderna, inkl. rörligt tillägg	+ 351 000	+ 136 000
Alt. IV. Statsverket gäldar 80 procent av lönekostnaderna, inkl. rörligt tillägg.....	+ 629 000	— 142 000
	487 000	

Vid ett realiserande av alternativ I kommer hela utgiftsökningen och dessutom en del av de kostnader, som nu ankomma på statsverket, att få bäras av skolområdena. Detta alternativ synes på grund härav icke kunna förordas. Detsamma gäller alternativ IV, enligt vilket hela kostnadsökningen stannar på statsverket, varförutom på staten överskjutes en del av de utgifter, för vilka skolområdena nu svara. Då det förefaller rimligt, att statsverket bör bestrida den övervägande delen av kostnaderna för löneregleringen, anser jag mig ej heller kunna förorda alternativ II, trots att detta alternativ närmast ansluter sig till de nuvarande bidragsgrunderna. Däremot finner jag mig böra i likhet med statskontoret tillstyrka alternativ III, vilket, såsom det redan sagda ger vid handen, innebär i princip oförändrad fördelning av kostnaderna mellan statsverket och skolområdena. Emellertid förutsätter jag, att vid den definitiva reglering av lönerna för ifrågavarande lärarpersonal, som lärer komma att vidtagas på grundval av den av chefen för finansdeparte-

mentet i annat sammanhang i utsikt ställda utredningen, frågan om avvägningen av förevarande kostnader mellan staten och skolområdena med beaktande av vad utav statskontoret anförts upptages till förnyat övervägande från de utgångspunkter, som då föreligga. De av mig förordade statsbidragsbestämmelserna torde därför böra äga giltighet endast under budgetåret 1939/40.

Med hänsyn till vad sålunda anförts och till vad i detta hänseende nu gäller föreslår jag alltså, att till bestridande av kostnaderna för den vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, högre folkskolor och praktiska mellanskolor anställda lärarpersonalens avlöning skall under budgetåret 1939/40 utgå statsbidrag dels med 78 procent av den avlöning, som enligt det i propositionen nr 176 framställda förslaget skall tillkomma lärare vid dessa skolor, dels med 78 procent av belopp, motsvarande skolområdets kostnader för läkarvård, ersättning för flyttningskostnad och begravningshjälp och dylikt, dels ock med belopp, motsvarande kostnaderna för eventuellt utgående barntillägg.

Som nämnts förutsättes i nyssberörda proposition, att de befattningshavare, som äro berättigade till personlig lönefyllnad, skola äga kvarstå å nuvarande lönestat med rätt att åtnjuta provisoriskt dyrortstillägg och provisorisk avlöningsförstärkning samt dyrtidstillägg enligt nu gällande bestämmelser. Statens bidrag till kostnaderna för löner åt dessa lärare torde lämpligen böra utgå enligt samma grunder, som av mig ifrågasatts beträffande de övriga lärarna, alltså med hela kostnaden för barntillägg och med 78 procent av kostnaderna för övriga löneförmåner.

Vad jag nu anfört gäller statsbidrag icke blott till kommunala flickskolor utan även till kommunala mellanskolor, högre folkskolor och praktiska mellanskolor.

Vad särskilt angår *kommunala flickskolor,* bygger överstyrelsens beräkning för nästa budgetår av förslagsanslaget till bidrag till dessa skolor på den förutsättningen, att i Stockholm skola från och med nästa budgetår inrättas icke mindre än sex kommunala flickskolor i stället för fjorton privata flickskolor. Denna fråga har av mig i propositionen nr 211/1939 berörts i samband med förslag rörande utvidgning av den för flickor avsedda statliga läroverksorganisationen i Stockholm. Jag har i nämnda proposition yttrat, att frågan om inrättande av nyssnämnda kommunala flickskolor torde böra framdeles i vanlig ordning prövas av Kungl. Maj:t och att förutsättningarna för upprättandet av ifrågavarande skolor vore för handen, varför skolorna borde i stadgad ordning komma till stånd. Med hänsyn till de ifrågasatta åtgärdernas inverkan på anslagsberäkningarna för nästa budgetår har jag emellertid ansett mig böra i det föregående lämna en redogörelse för ärendet. Av föreliggande utredning framgår, att åtgärderna, därest icke den av 1938 års riksdag beslutade löne- och statsbidragsregleringen för kommunala flick-

skolor genomförts, skulle för statsverket hava medfört en kostnadsminskning med 125 000 kronor. På grund av de utökade statsbidrag, som från och med den 1 januari 1939 tillkomma kommunala flickskolor, medför emellertid numera förslagets genomförande en utgiftsökning för statsverket med — enligt statskontorets beräkningar — över 200 000 kronor för år räknat enligt nu gällande löne- och statsbidragsbestämmelser. Med hänsyn till de stora fördelar av skilda slag, som reformen innebär, anser jag mig böra i likhet med statskontoret vid anslagsberäkningarna utgå från att den ifrågasatta kommunaliseringen av flickskoleväsendet i Stockholm genomföres från och med budgetåret 1939/40.

Överstyrelsens förutnämnda beräkningar, vilka som nämnts innefatta även de av sistberörda åtgärder betingade merkostnaderna, torde kunna läggas till grund för beräkningen för nämnda budgetår av förslagsanslaget till bidrag till kommunala flickskolor. Jag vill framhålla, att det torde bliva erforderligt att som en övergångsanordning för budgetåret 1939/40 vidtaga vissa ändringar i de bestämmelser angående förskott å statsbidrag, som innefattas i förutnämnda kungörelse nr 754/1938, i syfte att bereda skolområdena möjlighet att erhålla ökade förskott under nämnda budgetår. Mot riksräkenskapsverkets i detta hänseende framställda förslag synes intet vara att erinra. Jag anser mig även böra biträda riksräkenskapsverkets uppfattning, att ifrågavarande förslagsanslag bör för nästa budgetår beräknas till det belopp, som skulle åtgå, därest det för budgetåret 1939/40 anvisade anslaget belastades enbart av samtliga de på nämnda budgetår belöpande utgifterna. Med hänsyn härtill och med beaktande av de av mig i anslutning till statskontorets förslag ifrågasatta ändrade statsbidragsgrunderna torde förevarande anslag böra, i enlighet med vad av statskontoret förordats, beräknas till omkring 4 058 000 kronor, vilket belopp dock lärer böra avrundas till *4 050 000 kronor*. Anmärkas må, att utgifter för barntillägg och dyrtidstillägg torde böra bestridas från de anslag, som anvisats för nämnda ändamål.

Mitt förslag innebär en anslagsökning med (4 050 000 — 1 500 000 =) 2 550 000 kronor. Denna betydande ökning betingas *dels* av att antalet kommunala flickskolor beräknas komma att ökas från 29 till 36 — varav 6 genom kommunaliseringen av förutnämnda privatläroverk i Stockholm — *dels* av löne- och statsbidragsregleringen för dessa skolor.

I det följande återkommer jag till beräkningen för nästa budgetår av motsvarande anslag till *kommunala mellanskolor* och till *högre folkskolor, inklusive praktiska mellanskolor.*

Beträffande den av riksräkenskapsverket berörda frågan om slopande av det nuvarande ränteavdraget vid slutlig utanordning av statsbidrag åberopar jag vad i det följande yttras rörande motsvarande folkskolorna avseende spörsmål.

2. Bidrag till kommunala mellanskolor.

Förslagsanslaget till Kommunala läroverk: Bidrag till kommunala mellanskolor är nu uppfört med 2 100 000 kronor. Jämlikt beslut av 1938 års riksdag hava för dessa skolor genomförts löneregler ing från och med den 1 januari 1939. Enligt propositionen nr 230/1938 uppskattades anslagsbehovet för förra delen av budgetåret 1938/39 — under vilken tid de förut gällande löne- och statsbidragsbestämmelserna ägde tillämpning — till 830 000 kronor och för senare delen av samma budgetår till 1 300 000 kronor, varav 85 000 kronor belöpte på tillfälliga kostnader för s. k. övergångslön.

Angående de beräkningar av anslagsbehovet till kommunala mellanskolor för budgetåret 1939/40, som skolöverstyrelsen verkställt, ävensom myndigheternas däröver avgivna utlåtanden hänvisas till den tidigare lämnade redogörelsen.

I detta sammanhang ber jag att få anmäla fråga om ändrad löneställning för icke-adjunktskompetenta lärare vid kommunala skolor.

Den av 1938 års riksdag beslutade löneregleringen för lärare vid kommunala mellanskolor och andra högre kommunala skolor innebar bland annat, att lönesättningen för de ordinarie ämneslärarna gjordes beroende av lärarkompetensens art. Sålunda placerades adjunktsbehörig ämneslärare vid kommunal flickskola, kommunal mellanskola och praktisk mellanskola i 23 lönegraden, medan icke-adjunktsbehörig ämneslärare vid samma skolor placerades i 21 lönegraden (praktisk mellanskola är som bekant en specialform av högre folkskola, närmare bestämt sådan yrkesbestämd högre folkskola, som för fram till praktisk realexamen). För adjunktsbehörighet kräves, att vederbörande avlagt filosofisk ämbetsexamen eller likvärdiga akademiska prov och genomgått provår (jfr läroverksstadgan nr 109/1933, §§ 177 och 178). Lärare med nämnda examensmeriter men utan provår kan dock efter prövning av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall tillerkännas adjunktsbehörighet och alltså erhålla uppflyttning till 23 lönegraden.

Under behandlingen av löneregleringsfrågan hade väckts förslag om beredande av fördelaktigare löneförmåner även åt de lärare med lägre examensmeriter, som innehade ordinarie anställning vid ifrågavarande skolor.

Sålunda hade skolöverstyrelsen i utlåtande över 1936 års lärarlönesakkunnigas förslag (jfr propositionen nr 230/1938, sid. 17) ifrågasatt, huruvida icke i tjänst varande lärare vid kommunal eller praktisk mellanskola, vilka hade lägre examensmeriter än som berättigade till adjunktskompetens, skulle kunna, efter prövning av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall, förklaras berättigade att åtnjuta lön enligt högre lönegrad än 21 lönegraden. Överstyrelsen hade därvid anfört i huvudsak följande:

Överstyrelsen behjärtade det krav beträffande placering i 22 lönegraden av de icke-adjunktskompetenta lärarna, som framställts av representanter för de kommunala mellanskolornas lärarkår. Överstyrelsen hade också i utlåtande år 1924 uttalat sig för de icke-adjunktskompetenta lärarnas inplacering endast en lönegrad under de adjunktskompetenta lärarna. Överstyrelsen hade också nu tagit under övervägande, huruvida icke möjlighet förelåge att förorda inplacerandet av vederbörande lärare i 22 lönegraden. Då överstyrelsen emellertid icke för sin del ansåge sig kunna stanna inför detta förslag, skedde det under framhållande av att enligt dess mening det vid 1937 års riksdag fattade beslutet rörande inplaceringen av de vid de statliga läroverken anställda lärarna, och särskilt inplaceringen av ämneslärarinnorna i 21 lönegraden, skapat ett delvis nytt utgångsläge för avgörandet av föreliggande fråga. Ett generellt inplacerande av de icke-adjunktskompetenta lärarna i kommunala mellanskolan en lönegrad *över* även den adjunktskompetenta ämneslärarinnan vid statsläroverk måste betraktas som avgjort olämplig. Överstyrelsen framhölle vidare, att ifrågavarande manliga, i tjänst varande lärares ekonomiska intressen torde hava blivit på rimligt vis tillgodosedda genom föreslagen lönefyllnad i ersättning för bortfallande kommunala lönetillägg och att motsvarande kvinnliga lärare redan genom inplacering i 21 lönegraden i längden torde komma i åtnjutande av en ganska avsevärd löneökning.

Överstyrelsen ifrågasatte emellertid, om ej för nu i tjänst varande lärare med lägre meriter än magisterexamen den möjligheten skulle genom en övergångsbestämmelse kunna ställas öppen, att lärare skulle kunna av Kungl. Maj:t efter prövning i varje särskilt fall uppflyttas i lönegrad över den 21:a. Överstyrelsen tänkte härvidlag särskilt på vissa äldre av de nuvarande icke-adjunktskompetenta lärarna, som gjort en betydande insats vid tillkomsten av de kommunala mellanskolorna och vilka efter en lång och förtjänstfull lärargärning gjort sig förhoppning om åtminstone någon löneförbättring och därmed följande förhöjning av pensionsunderlaget. Denna möjlighet borde även stå öppen för lärare vid praktisk mellanskola, särskilt sådana, som innehade rektors ställning, vilka under en långvarig tjänstgöring gjort sig förtjänta om den praktiska kommunala mellanskolans utveckling och för vilka det med hänsyn härtill liksom till deras auktoritet i förhållande till underordnade yngre lärare med adjunktskompetens torde vara av betydelse att ej inplaceras två lönegrader under dessa med ty åtföljande lägre pension.

I propositionen nr 230/1938 (sid. 22) framhöll jag, att vissa billighetsskäl talade för den av skolöverstyrelsen framförda tanken men ansåg mig icke på grund av de svårigheter, som skulle uppstå att vid tillämpningen av den ifrågasatta bestämmelsen rättvist och likväl efter vissa enhetliga normer bedöma de enskilda fallen, kunna förorda överstyrelsens förslag.

I riksdagen upptogs spörsmålet om beredande övergångsvis av fördelaktigare löneförmåner åt icke-adjunktskompetenta lärare till behandling i inom riksdagen väckta motioner. I de likalydande motionerna I: 265 och II: 419 anvisades utvägen, att icke-adjunktskompetent lärare vid kommunal mellanskola eller praktisk mellanskola, vilken vid löneregleringens ikraftträdande under minst tio år med högsta vitsord fullgjort tjänstgöring av enahanda art som den nuvarande, skulle efter prövning av Kungl. Maj:t kunna

förklaras berättigad att åtnjuta avlöning enligt högre lönegrad än den 21:a. I de likalydande motionerna I: 276 och II: 416 föreslogs, att vid löneregleringens ikraftträdande redan anställda, vid högre lärarinneseminarium utbildade, ordinarie lärare vid kommunala mellanskolor skulle placeras i 23 lönegraden.

I riksdagens skrivelse nr 339/1938 finnes intagen följande sammanställning rörande rektorer och ordinarie ämneslärare vid kommunala mellanskolor, kommunala flickskolor och praktiska mellanskolor, fördelade efter lärarkompetensens art:

Kompetens	Kommunala mellanskolor Höstterminen 1937			Kommunala flickskolor Höstterminen 1937			Praktiska mellanskolor Vårterminen 1937		
	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa
Adjunktskompetens	106	49	155	1	4	5	24	10	34
Akademisk examen utan provår	37	9	46	2	17	19	14	12	26
Examen vid högre lärarinneseminarium (personer med akademisk examen icke inräknade) ..	—	58	58	—	200	200	—	12	12
Folkskollärarexamen (personer med akademisk examen och examen vid högre lärarinneseminarium icke inräknade)	5	2	7	—	1	1	23	5	28
Övriga	4	—	4	—	3	3	9	1	10
Summa	152	118	270	3	225	228	70	40	110
Därav med folkskollärarexamen	37	13	50	—	4	4	38	19	57

Enligt nämnda skrivelse ansåg riksdagen det icke obilligt, att i tjänst varande lärare med lägre lärdomsmeriter än som berättigade till adjunktskompetens skulle kunna erhålla gynnsammare lönegradsplacering än den av Kungl. Maj:t ifrågasatta. Därvid framhölls, att åtskilliga av dessa lärare vore synnerligen förtjänta och hade under en lång följd av år utfört ett högt skattat arbete i de högre kommunala skolornas tjänst.

Det vore emellertid, fortsatte riksdagen, förenat med stora svårigheter att på ett i det hela tillfredsställande sätt avgränsa de lärare, som borde komma i åtnjutande av gynnsammare löneförmåner. Vid ärendets behandling inom riksdagen hade framförts olika förslag till lösningar av detta problem. Sålunda hade ifrågasatts en utvidgning av det föreslagna dispensförfarandet beträffande lärare, som saknade provår, på så sätt, att adjunktsbehörighet skulle kunna av Kungl. Maj:t efter prövning i varje särskilt fall tillerkännas förtjänta ordinarie lärare vid kommunala mellanskolor och praktiska mellanskolor utan provår och utan filosofisk ämbetsexamen eller

därmed likvärdig examenskompetens, under förutsättning att vederbörande lärare vid löneregleringens ikraftträdande tjänstgjort förslagsvis minst tio eller minst femton år och att hans lärdomsmeriter vore godtagbara. Vidare hade under hänvisning till att adjunkter, som vid förstatligande av kommunal mellanskola överflyttats till realskola och som icke ägde formell adjunktskompetens, vid den av 1937 års riksdag beslutade läroverkslärarlöneregleringen hänförts till 22 lönegraden, den tanken framförts, att icke-adjunktsbehörig ordinarie lärare, som vid löneregleringens ikraftträdande tjänstgjorde vid kommunal mellanskola och praktisk mellanskola, skulle avlönas enligt 22 lönegraden under förutsättning, att läraren vid ett eventuellt förstatligande av läroanstalten skulle komma att hänföras till 22 lönegraden enligt grunderna för nyssnämnda av 1937 års riksdag beslutade löneregler-ing. Vid bifall till det sistnämnda förslaget skulle alltså vid förevarande skolor finnas lärare i 23 lönegraden och i 21 lönegraden samt — under en övergångsperiod — i 22 lönegraden. Även andra anordningar vore tänkbara.

Riksdagen funne sig i frågans dåvarande läge icke kunna göra något uttalande rörande i vilken utsträckning eller på vad sätt de ifrågavarande lärarna borde tillerkännas fördelaktigare löneställning. Frågan vore svårbedömbar även av den anledningen, att åtgärder i antydd riktning lätt nog kunde medföra konsekvenser i avseende å lönesättningen inom det statliga undervisningsväsendet. Enligt riksdagens mening borde frågan tagas under förnyad omprövning genom Kungl. Maj:ts försorg. Det vore önskvärt, att det förslag, som kunde föranledas därav, förelades 1939 års riksdag.

I en den 15 oktober 1938 dagtecknad skrift hava *styrelserna för kommunala mellanskolornas* och *högre folkskolornas lärarföreningar* gjort framställning om rätt för i tjänst varande icke-adjunktskompetenta ordinarie ämneslärare vid kommunala mellanskolor och praktiska mellanskolor att placeras i högre lönegrad än 21 lönegraden.

I ärendet hava utlåtanden avgivits den 22 december 1938 av *skolöverstyrelsen,* den 12 januari 1939 av *undervisningsväsendets lönenämnd* och den 25 januari 1939 av *statskontoret.* Vidare hava *kommunala mellanskolornas* och *högre folkskolornas lärarföreningar, styrelsen för kommunala mellanskolornas rektorsförening,* ett antal *seminarieutbildade lärarinnor* samt *kvinnliga ämneslärare* inkommit med skrifter i ämnet.

Av handlingarna inhämtas följande:

Styrelserna för lärarföreningarna hava i förstberörda skrift under åberopande av förutnämnda uttalanden av skolöverstyrelsen och riksdagen samt innehållet i motionerna I: 265 och II: 419 anhållit, att ifrågavarande lärare måtte placeras i högre lönegrad än den 21:a i enlighet med de grunder, som Kungl. Maj:t kunde finna skäliga, och med tillämpande av likalönsprincipen för manlig och kvinnlig lärare. Löneförbättringen borde komma lärarna tillgodo från och med den 1 juli 1939.

Skolöverstyrelsen framhåller efter att hava redogjort för de uttalanden angående icke-adjunktskompetenta lärares ställning, som förekommit vid behandlingen av löneregleringsfrågan, att överstyrelsen fattat som sin uppgift att ägna frågan om nämnda lärares löneställning en sådan för-

nyad omprövning, som riksdagen torde hava avsett. Härutinnan har överstyrelsen anfört följande:

Överstyrelsen ansåge det ofrånkomligt, att förevarande fråga löstes i närmaste anslutning till den av 1937 års riksdag beslutade löneregleringen för de statligt anställda lärarna, i synnerhet vad enligt densamma bestämts för de kategorier av lärare, med vilka de icke-adjunktskompetenta lärarna vid de högre kommunala skolorna närmast borde jämföras, nämligen dels de från de kommunala skolorna vid dessas förstatligande överflyttade icke-adjunktskompetenta lärarna, dels ock ämneslärarinnorna. Då det vid den år 1937 beslutade löneregleringen för de statliga lärarna gällde att inplacera de icke-adjunktskompetenta lärare, som överflyttats från kommunal till statlig tjänst, hade detta ansetts böra ske på för staten ekonomiskt mest fördelaktiga sätt, dock utan att därvid vederbörande lärare skulle lida löneminskning. De kvinnliga lärarna, som, om icke alla dock till sitt alldeles övervägande flertal, utgjordes av seminariebildade sådana och vid tidigare överflyttning tilldelats samma tjänst, som innehades av motsvarande i statlig tjänst varande seminariebildade lärarinnor, nämligen ämneslärarinnetjänst, inplacerades som följd därav i 21 lönegraden. För de manliga icke-adjunktskompetenta lärarna åter, vilka vid överflyttningen icke kunnat inplaceras på lägre tjänst än adjunktstjänst, tillskapades vid 1937 års löneregler ing såsom en övergångsanordning en lönegrad B 22. Härigenom hade emellertid i viss mån frångåtts den i övrigt vid sagda löneregler ing tillämpade likalönsprincipen.

Mot bakgrunden av förutnämnda anordningar vore det av 1938 års riksdag alternativt framkastade förslaget att utsträcka det föreslagna dispensförfarandet beträffande lärare med erforderliga examensmeriter men utan provår till alla icke-adjunktskompetenta lärare med minst tio eller femton års väl vitsordad tjänstgöring en oframkomlig väg för frågans lösning. Konsekvensen av dess genomförande skulle nämligen bliva, att medan en till statsläroverk överflyttad icke-adjunktskompetent manlig lärare vore placerad i 22 lönegraden och en kvinnlig sådan i 21 lönegraden, såväl manlig som kvinnlig dylik lärare, som kvarstode i kommunal tjänst, skulle genom dispens kunna uppflyttas i 23 lönegraden. Bibehållandet av förutvarande jämställdhet mellan kommunala lärare, oavsett utbildning, vilket ur vissa synpunkter kunde hava skäl för sig, skulle alltså kunna vinnas endast genom en uppenbar orättvisa gentemot andra kategorier av lärare, vilkas inplacering i lönegrad redan vore ett faktum. Av angivna skäl ansåge sig överstyrelsen förhindrad att tillstyrka ett dylikt förslag. Av samma anledning kunde ej heller tillstyrkas det förslag, som framförts i förutnämnda motioner I: 276 och II: 416, att de seminariebildade, i tjänst varande lärarna skulle placeras i 23 lönegraden.

Den andra av riksdagen framkastade tanken, nämligen att alla icke-adjunktskompetenta och vid löneregleringens ikraftträdande i tjänst varande lärare, vilka vid ett eventuellt förstatligande skulle uppflyttas i 22 lönegraden, skulle erhålla denna lönegradsplacering även i den kommunala skolan, innebure, att medan de kvinnliga lärarna av ifrågavarande kategori skulle bibehållas i 21 lönegraden, de manliga skulle placeras i 22 lönegraden. Det kunde synas, som om detta vore ett frångående av likalönsprincipen, och, därest det gällde ett led i själva de nya lönebestämmelserna, skulle en dylik anordning näppeligen heller kunna tagas under övervägande. Här gällde det emellertid endast en övergångsbestämmelse. Och därtill komme, att an-

ordningen bottnade i den skilda lönesättningen för två olika slag av tjänster vid de allmänna läroverken, nämligen adjunktstjänster och ämneslärarinnebefattningar, varför det ursprungligen och principiellt icke vore en fråga om olika lön för män och kvinnor utan om olika lön för olika tjänster, för vilka olika behörighetsvillkor voro föreskrivna. Vid förstatligande av kommunala mellanskolor hade de manliga lärarna överflyttats till adjunktstjänster, medan de kvinnliga, som i allmänhet haft seminariebildning, överflyttats till ämneslärarinnebefattningar.

Till stöd för den här antydda åtgärden kunde alltså anföras, att densamma allenast innebure en antecipering inom de kommunala skolorna av ett visst avlöningsförhållande, som redan existerade vid statsläroverken och vilket alltså skulle komma att gälla för lärare av här berörda kategorier vid ett eventuellt förstatligande. Överstyrelsen erinrade i detta sammanhang om att Kungl. Maj:t igångsatt en särskild utredning om ytterligare förstatligande av kommunala mellanskolor och att man följaktligen torde kunna emotse, att åtminstone vissa av de nuvarande kommunala mellanskolorna komme att, måhända inom en helt nära framtid, ombildas till samrealskolor. Under sådana förhållanden syntes det onekligen ligga så mycket närmare till hands att tillämpa samma löneprinciper i fråga om övergångsanordningarna vid båda slagen av skolor, särskilt som samma löner i övrigt fastställts att gälla för varandra motsvarande lärarkategorier vid de allmänna läroverken och de kommunala skolor, varom här vore fråga.

Å andra sidan syntes mot den föreslagna anordningen icke utan skäl kunna anföras, att man därigenom skulle inom kategorien icke-adjunktskompetenta lärare ytterligare accentuera det system med olika löner efter olika kompetens — ty i realiteten motsvarades grupperingen manliga-kvinnliga lärare mycket nära av uppdelningen i å ena sidan lärare med lägre akademisk examen än filosofie magisterexamen eller endast folkskollärarexamen, å andra sidan vid högre lärarinneseminarium utbildade — som genom förevarande lönereglering införts vid de högre kommunala skolorna och just från de icke-adjunktskompetenta lärarna mötts av så stark kritik. Denna synpunkt torde dock icke kunna tillmätas avgörande betydelse, då det endast vore fråga om upprättande av en övergångsstat, vars praktiska betydelse minskades från år till år och till sist helt bortfölle.

Även om den här dryftade, av riksdagen framförda tanken icke syntes innebära en i allo lycklig lösning av förevarande fråga, syntes den dock utpeka den mest framkomliga vägen, därest åtgärder i förevarande syfte befunnes erforderliga. Skulle man, vilket i och för sig icke vore orimligt, låta den förutberörda anteciperade lönegradsplaceringen komma de manliga lärarna till del såsom en övergångsanordning även för de högre kommunala skolorna, syntes det icke möjligt att tillämpa lika-lönsprincipen även på denna övergångsanordning. Det skulle nämligen, såsom redan framhållits, innebära, att ämneslärarinnorna i de kommunala läroanstalterna avlönades högre än i de statliga. Om de kommunala mellanskolorna förstatligades, komme de ifrågavarande kvinnliga lärarna i 21 lönegraden, och alltså skulle en ännu icke till statstjänst överflyttad kvinnlig lärare komma att placeras en lönegrad högre än den redan i sådan tjänst överflyttade. Konsekvensen skulle i ett sådant läge fordra, att de nu i statstjänst varande ämneslärarinnor, vilka genom överflyttning från kommunal skola placerats i 21 lönegraden, ävenledes och genom en övergångsbestämmelse uppflyttades i 22 lönegraden. En fullständig konsekvens i lönegradsplaceringen skulle emel-

lertid icke ens genom en dylik åtgärd vinnas. Kvar skulle nämligen i så fall stå den inadvertensen, att en icke-adjunktskompetent lärarinna, som överflyttats i statstjänst, skulle placeras i 22 lönegraden men en annan sådan lärarinna, som efter ansökan i vanlig ordning utnämnts till ämneslärarinna, placerades endast i 21 lönegraden. Överstyrelsen kunde sålunda icke finna den här angivna utvägen framkomlig i vad det gällde de kvinnliga icke-adjunktskompetenta lärarna. Däremot vore det givetvis möjligt att införa 1937 års övergångsbestämmelse beträffande de icke-adjunktsbehöriga adjunkterna vid de allmänna läroverken även i lönebestämmelserna för de högre kommunala skolorna. Till stöd för en sådan åtgärd kunde ytterligare anföras det obestridliga sakförhållandet, att de kvinnliga lärarna hade fått en ingalunda obetydlig reell löneförhöjning redan genom sin inplacering i 21 lönegraden, medan detta icke vore fallet med de manliga lärarna.

Skulle emellertid statsmakterna icke anse den här angivna utvägen till lösning av förevarande fråga framkomlig, erbjöde sig ingen annan möjlighet att på lämpligt sätt åt åtminstone vissa av dessa lärare bereda en förmånligare lönegradsplacering än den, som överstyrelsen förslagsvis framfört i sitt förutnämnda utlåtande över 1936 års lärarlönesakkunnigas förslag, nämligen genom uppflyttning i lönegrad över den 21:a efter prövning av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall. I första rummet syntes överstyrelsen, att i så fall till en dylik uppflyttning borde ifrågakomma de icke-adjunktskompetenta lärare vid högre kommunala skolor, vilka där beklädde rektorsbefattningar och vilka vid löneregleringens ikraftträdande inplacerades två lönegrader lägre — med därmed följande lägre pensionsförmåner — än vissa av de vid den egna skolan anställda och dem underordnade lärarna. En dylik uppflyttning kunde också synas vara befogad i fråga om vissa andra, ehuru icke i rektors ställning varande lärare, som innehaft en mera framträdande ställning i respektive skolor eller där gjort en beaktansvärd insats eller ock genom fortsatta, på ena eller andra viset bestyrkta studier eller pedadogiskt eller annat författarskap särskilt stärkt sina meriter enligt den vid tillsättande av lärartjänster gällande andra befordringsgrunden. Även vid tillämpningen av denna princip torde det emellertid vara nödvändigt att icke tillerkänna någon lärare en högre lönegradsplacering än som skulle gälla för samme lärare efter ett statsövertagande av den skola, där han vore anställd, för så vitt svårbedömbara konsekvenser skulle förebyggas eller icke en mindre orättvisa botas genom att en större sattes i dess ställe. Om det stora flertalet av ifrågavarande lärare vid här ifrågasatta förfaringssätt alltjämt torde komma att förbliva i 21 lönegraden, sålunda två lönegrader under sina adjunktskompetenta kolleger, syntes detta ur den synpunkten icke vara mot rimligheten stridande, att de senare obestridligen måst underkasta sig högst avsevärt större kostnader för sin utbildning än de förra.

Överstyrelsen tillerkände emellertid det förra av de här berörda alternativen företräde, då tillämpningen i praktiken av det senare alternativet torde visa sig förenad med betydande vanskligheter, såsom också framhållits i propositionen nr 230/1938.

Med utgångspunkt från de uppgifter rörande rektorer och ordinarie ämneslärare vid kommunala mellanskolor, kommunala flickskolor och praktiska mellanskolor, fördelade efter lärarkompetensens art, som funnes intagna i riksdagens skrivelse nr 339/1938, hade överstyrelsen approximativt räknat med att vid nämnda tre skoltyper ett 60-tal lärare skulle vid ett bifall till ovannämnda alternativ I komma att placeras i 22 lönegraden. För statsverket

skulle detta komma att innebära en ökad utgift å cirka 23 000 kronor per år. Då emellertid anordningen vore avsedd att bliva en övergångsform, komme statens utgifter för ifrågavarande ändamål att år från år successivt minskas. Ett bifall till det senare alternativet skulle givetvis innebära, att ett mindre antal ämneslärare erhölle placering i 22 lönegraden, varför kostnaden för statsverket skulle bliva mindre. Hur mycket mindre vore det dock omöjligt att beräkna, då eventuell uppflyttning skulle komma att ske endast efter prövning av varje särskilt fall.

De nya bestämmelserna torde böra träda i kraft från och med den 1 juli 1939 och äga tillämpning på sådana lärare, vilka tillträtt sin ordinarie tjänst vid den kommunala skolan före den 1 januari 1939.

På grund av vad sålunda anförts hemställde överstyrelsen, att sådan ordinarie ämneslärare vid kommunal flickskola, kommunal mellanskola eller praktisk mellanskola, som icke ägde behörighet till adjunktstjänst vid allmänt läroverk och som vid ett eventuellt förstatligande av vederbörande skola skulle i enlighet med för de allmänna läroverken gällande bestämmelser placeras i 22 lönegraden, även vid den högre kommunala skolan skulle erhålla placering i 22 lönegraden, därest han tillträtt sin innehavande ordinarie tjänst vid den kommunala skolan före den 1 januari 1939.

Undervisningsväsendets lönenämnd har påpekat, att de manliga lärarna vid de kommunala flickskolorna icke syntes hava varit åsyftade i den av riksdagen begärda utredningen. Frågan syntes även sakna aktualitet för de kommunala flickskolorna, då enligt den i riksdagens förutnämnda skrivelse intagna sammanställningen samtliga manliga lärare vid kommunala flickskolor avlagt akademisk examen med eller utan åtföljande provår. Härtill komme, att det icke kunde med säkerhet bedömas, vilken löneställning en lärare vid kommunal flickskola skulle erhålla, därest en sådan skola komme att förstatligas. På grund härav förordade lönenämnden, att den föreliggande frågan begränsades till att avse ordinarie manlig lärare vid kommunal mellanskola och praktisk mellanskola.

Vad anginge innebörden i övrigt av de föreslagna bestämmelserna, syntes skolöverstyrelsen hava anfört goda skäl för sitt förslag, att den högre löneställning, som i vissa fall skulle kunna tillerkännas icke-adjunktskompetent lärare vid ifrågavarande kommunala skolor, borde överensstämma med den lönegradsplacering, som skulle bliva för vederbörande lärare gällande, därest skolan förstatligades, varför lönenämnden tillstyrkte det framställda förslaget i denna del.

Såsom förutsättning för en tillämpning av nu omhandlade förmånligare lönevillkor hade skolöverstyrelsen bland annat uppställt, att vederbörande lärare skulle hava tillträtt sin innehavande ordinarie tjänst vid den kommunala skolan före den 1 januari 1939. Lönenämnden ansåge sig böra i anledning av detta förslag bringa i erinran, att 1927 års riksdag vid genomförandet av omorganisationen av det högre skolväsendet bifallit ett av Kungl. Maj:t framställt förslag angående anställningsförhållandena för vissa från kommunal mellanskola överflyttade lärare. I sådant hänseende medgav riksdagen (skrivelse nr 262/1927, sid. 181, punkt 21), att de den 1 mars 1927 anställda ordinarie ämneslärarna vid kommunal mellanskola, som ombildades till allmänt läroverk, skulle successivt, i den ordning Kungl. Maj:t bestämde, såsom adjunkter respektive ämneslärarinnor överflyttas till läroverket. Det sålunda uppställda villkoret att lärarna skulle vara anställda den 1 mars 1927 hade härvid blivit gällande jämväl för de ämnes-

lärare, som överflyttades i statstjänst först mot slutet av omorganisationsperioden, alltså vid utgången av juni 1935. Med hänsyn till det anförda förefölle det lönenämnden, att innehav av ordinarie anställning den 1 mars 1927 lämpligen borde fastställas såsom villkor även i nu förevarande sammanhang. Då de vid sistnämnda tidpunkt anställda manliga ämneslärarna utan adjunktsbehörighet numera vore adjunkter på övergångsstat i 22 lönegraden, därest den kommunala mellanskola de tillhört ombildats till allmänt läroverk, syntes det naturligt att låta jämväl de vid sagda tidpunkt anställda lärare, vars läroanstalt icke förstatligats, övergångsvis uppbära lön enligt 22 lönegraden.

Under hänvisning till vad sålunda anförts förordade lönenämnden, att ordinarie manlig ämneslärare vid kommunal mellanskola eller praktisk mellanskola, vilken icke ägde behörighet till adjunktstjänst vid allmänt läroverk, skulle, därest han den 1 mars 1927 varit anställd i egenskap av ordinarie ämneslärare vid kommunal mellanskola eller högre folkskola, åtnjuta lön efter 22 lönegraden, därest han enligt de för de allmänna läroverken tillämpade grunderna skulle vid ett eventuellt förstatligande av vederbörande skola hava inplacerats i nämnda lönegrad.

Statskontoret har anfört följande: Det av lönenämnden framlagda förslaget innebure, att en placering i 22 lönegraden endast skulle ifrågakomma för sådana lärare, vilka innehaft ordinarie anställning som ämneslärare den 1 mars 1927. Vid ett fortsatt förstatligande av ifrågavarande läroanstalter skulle sålunda lärare, vilka vunnit ordinarie anställning efter nämnda tidpunkt och överflyttades till statsläroverk, erhålla en förbättrad löneställning efter överflyttningen, enär de därefter skulle komma att uppbära lön som adjunkter, vilka icke innehade behörighet till adjunktsbefattning, och sålunda placeras i 22 lönegraden i stället för 21:a. Statskontoret ansåge emellertid det oaktat starka sakskäl tala för en begränsning, på sätt lönenämnden förordat, av antalet lärare, som skulle komma i åtnjutande av lön enligt 22 lönegraden, varför lönenämndens förslag tillstyrktes.

Kommunala mellanskolornas och högre folkskolornas lärarföreningar hava framhållit, att man ej utan vidare kunde jämföra de icke-adjunktskompetenta lärarna vid de kommunala högre skolorna med ämneslärarinnor vid statens realskolor. Vid dessa senare läroanstalter vore adjunktstjänsterna och ämneslärarinnetjänsterna olika slag av befattningar. Så vore däremot icke fallet med de ordinarie tjänsterna vid kommunala mellanskolor och praktiska mellanskolor, där av ålder blott ett slag av tjänster funnits. Dessa hade kunnat sökas av adjunkts- och icke-adjunktskompetenta, manliga och kvinnliga lärare i fri tävlan med varandra. I anslutning härtill ifrågasattes, huruvida icke även för de icke-adjunktskompetenta kvinnliga ämneslärarna en motsvarande uppflyttning till 22 lönegraden kunde ske, om möjligt generellt men annars efter prövning av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall.

Beträffande den av undervisningsväsendets lönenämnd och statskontoret ifrågasatta begränsningen i överstyrelsens förslag, att endast de lärare, som alltsedan den 1 mars 1927 innehaft ordinarie anställning vid skolorna i fråga, skulle kunna uppflyttas till 22 lönegraden, har framhållits, att under det senaste årtiondet antalet vid skolorna nyanställda ordinarie lärare utan adjunktskompetens varit i ständigt avtagande. Att under dylika förhållanden skapa en särställning i lönehänseende åt den fåtaliga grupp av icke-adjunktskompetenta lärare, som anställts efter den 1 mars 1927, syntes näppeligen påkallat.

Rättvisa och billighet syntes kräva ett fastställande av tidpunkten för ikraftträdandet av en eventuellt högre löneställning till den 1 januari 1939, så mycket mera som samtliga lärare vid de högre kommunala skolformerna redan fått vänta på sin löneregler ing ett år längre än övriga lärarkårer.

Styrelsen för kommunala mellanskolornas rektorsförening har hemställt, att icke-adjunktskompetent mellanskolerektor måtte få sin lärartjänst värderad lika med icke-adjunktskompetent realskolerektors lärartjänst.

Seminarieutbildade lärarinnor m. fl. I en promemoria hava Anna von der Heyden m. fl. seminarieutbildade lärarinnor anfört bland annat följande:

Därest de icke-adjunktskompetenta manliga lärarna vid de kommunala mellanskolorna bleve uppflyttade i 22 lönegraden, borde vägen till bättre löneplacering icke heller stängas för seminarieutbildade lärarinnor. I realiteten bleve även detta en övergångsbestämmelse. Om någonsin förhållanden rättfärdiggjort en sådan, borde det vara nu, då såväl högre lärarinneseminariet som ämneslärarinneinstitutionen med all sannolikhet komme att upphöra och dessutom de seminarieutbildade lärarinnor, som ej redan hade ordinarie anställning i kommunala mellanskolor, näppeligen hädanefter komme att vinna sådan. Då adjunktskompetenta kvinnliga lärare finge samma lön som adjunktskompetenta manliga lärare, borde icke-adjunktskompetenta kvinnliga lärare få samma lön som icke-adjunktskompetenta manliga lärare.

Om ett generellt uppflyttande av de seminarieutbildade lärarinnorna vid de kommunala mellanskolorna i 22 lönegraden ansåges olämpligt såsom prejudicerande, borde en framkomlig väg vara dispens, meddelad efter prövning i varje särskilt fall, varvid de två första befordringsgrunderna borde tillmätas större betydelse.

I förutnämnda skrift från vissa kvinnliga ämneslärare har anhållits, att Kungl. Maj:t i proposition till 1939 års riksdag måtte föreslå, att *alla* icke-adjunktskompetenta lärare vid de högre kommunala skolorna på grund av likhet i utbildning, tjänsteställning och tjänsteansvar måtte placeras i samma lönegrad och att, därest principen uppflyttning efter prövning i varje särskilt fall bleve antagen, såväl kvinnor som män måtte erhålla samma möjligheter till uppflyttning. I skriften yttras bland annat:

Det borde för det första ifrågasättas, om man överhuvudtaget kunde till grund för en löneplacering lägga något i framtiden »eventuellt» inträffande. För flertalet av dessa kommunala skolor, särskilt de i de större samhällena, där statliga läroverk redan funnes, komme det förutsedda förstatligandet kanske aldrig till stånd.

Principen att överensstämmelse mellan avlöningsförhållandena vid statens läroverk och de kommunala skolorna skulle råda vore i själva verket redan klart bruten, i det att vid de kommunala skolorna såväl manliga som kvinnliga ämneslärare med adjunktskompetens genom 1938 års riksdagsbeslut vore placerade i 23 lönegraden, medan vid statens läroverk adjunktskompetenta, kvinnliga lärare tillhörde 21 lönegraden. När därför överstyrelsen sade, att det vore ofrånkomligt, att frågan om de icke-adjunktskompetenta, kvinnliga lärarna vid de kommunala skolorna löstes på samma sätt som vid statens skolor, så kunde man givetvis fråga sig, varför det icke vore lika ofrånkomligt, att frågan löstes på samma sätt för de adjunktskompetenta, kvinn-

liga lärarna. Ginge överstyrelsens förslag igenom, komme emellertid den egendomligheten att inträffa, att vid *en och samma* skolform olika principer komme att tillämpas för lönesättning för olika kategorier av kvinnliga lärare, nämligen för de adjunktskompetenta likalönsprincipen och för de icke-adjunktskompetenta principen lön efter kön.

Man kunde inte utan vidare sätta likhetstecken mellan de icke-adjunktskompetenta lärarna vid de kommunala högre skolorna och ämneslärarinnor vid de statliga skolorna. Vid de sistnämnda funnes det *två slags* tjänster, adjunktstjänster och ämneslärarinnetjänster, för vilka tjänster fordrades *olika* behörighet. Vid de kommunala högre skolorna åter funnes blott *ett slags* tjänst, ämneslärartjänst, som kunde sökas enligt fullkomligt samma anställningsvillkor av adjunkts- och icke-adjunktskompetenta, manliga eller kvinnliga lärare. Ett avsteg från likalönsprincipen skulle vara ännu mer obefogat, då det gällde de kommunala skolorna än då det gällde de statliga, emedan *alla* lärare vid de förra skolorna hade fullkomligt samma tjänsteställning och samma tjänsteansvar, vilket icke vore förhållandet med adjunkterna och ämneslärarinnorna vid de statliga skolorna.

Överstyrelsen ville även i sitt alternativ II, alltså den föreslagna uppflyttningen efter prövning från fall till fall, utestänga de kvinnliga lärarna. Häremot måste kraftigt genmälas, att tanken på en uppflyttning dispensvägen ursprungligen kommit fram för att bereda synnerligen förtjänta lärare, som under en lång följd av år utfört ett högt skattat arbete i de högre kommunala skolornas tjänst, en högre löneställning, och det vore aldrig fråga om att göra åtskillnad mellan förtjänta män och förtjänta kvinnor.

Departementschefen.

Skolöverstyrelsens berörda förslag avser att bereda förmånligare löneställning åt sådana vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor och praktiska mellanskolor i tjänst varande manliga lärare, som sakna såväl för adjunktstjänst erforderliga examensmeriter som provår. Förslaget bygger i huvudsak på en vid lönefrågans behandling inom riksdagen framkommen tanke, att ifrågavarande lärare skulle i lönehänseende likställas med sådan lärare, som vid ett eventuellt förstatligande av läroanstalten skulle överflyttas till det statliga läroverket såsom adjunkt i 22 lönegraden. Överstyrelsens förslag har i stort sett icke föranlett annan erinran från de hörda myndigheternas sida än att såsom förutsättning för den högre lönegradsplaceringen ansetts böra gälla, att läraren varit ordinarie den 1 mars 1927 och ej, såsom överstyrelsen föreslagit, sedan den 1 januari 1939.

Genom skolöverstyrelsens förslag hava enligt mitt förmenande de billighetssynpunkter, som på detta område synas böra tillgodoses, i möjligaste mån vunnit beaktande. Från lärarhåll har föreslagits, att den ifrågasatta anordningen skulle utsträckas till att omfatta jämväl icke-adjunktskompetenta kvinnliga lärare. Härigenom skulle sistnämnda lärare erhålla en gynnsammare löneställning än motsvarande lärare vid läroverken. Jag kan icke förorda en sådan åtgärd.

Jag anser mig böra i huvudsak tillstyrka skolöverstyrelsens föreliggande förslag, vilket dock på av lönenämnden anförda skäl bör begränsas till att

gälla endast vederbörande lärare vid kommunala och vid praktiska mellanskolor. Det av överstyrelsen alternativt framställda förslaget om uppflyttning av ifrågavarande lärare i högre lönegrad än den 21:a efter prövning av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall har jag icke funnit mig kunna förorda på grund av svårigheterna att, såsom jag i propositionen nr 230/1938 yttrade, rättvist och likväl efter vissa enhetliga normer bedöma de enskilda fallen.

Då 1938 års riksdag torde hava åsyftat, att företrädesvis lärare med långvarig tjänstgöring skulle komma i åtnjutande av de förbättrade löneförmånerna, vill jag tillstyrka lönenämndens förslag, att som villkor för lönegradsuppflyttningen skall gälla, att vederbörande den 1 mars 1927 innehaft ordinarie anställning som ämneslärare vid kommunal mellanskola eller högre folkskola. I övrigt har jag ej funnit anledning till erinran mot skolöverstyrelsens förslag. Framhållas bör, att jag ej kan tillstyrka retroaktiv tillämpning av förslaget.

Jag förordar alltså, att ordinarie manlig ämneslärare vid kommunal mellanskola eller praktisk mellanskola, vilken icke äger behörighet till adjunktstjänst vid allmänt läroverk och ej heller kan av Kungl. Maj:t tillerkännas sådan behörighet, må, därest han den 1 mars 1927 varit ordinarie ämneslärare vid kommunal mellanskola eller högre folkskola, från och med den 1 juli 1939 åtnjuta lön efter 22 lönegraden.

Enligt från skolöverstyrelsen under hand införskaffade uppgifter torde omkring 50 lärare komma att beröras av det av mig framlagda förslaget. Kostnaderna för förslagets genomförande kunna för budgetåret 1939/40 uppskattas till omkring 25 000 kronor, varav omkring 15 000 kronor skulle belasta förevarande anslag och omkring 10 000 kronor anslaget till understöd åt högre folkskolor.

De av skolöverstyrelsen verkställda anslagsberäkningarna finner jag mig kunna i huvudsak biträda. Under hänvisning i övrigt till vad jag i det föregående yttrat rörande anslaget till kommunala flickskolor föreslår jag dock, att det av överstyrelsen beräknade anslaget — 3 395 275 kronor — begränsas till det av statskontoret angivna beloppet, 3 336 990 kronor, vilket dock bör dels minskas med kostnaderna för barntillägg, 25 596 kronor, dels höjas med nyssnämnda belopp av 15 000 kronor. Jag beräknar alltså anslaget till (3 336 990 — 25 596 + 15 000 =) i avrundat tal *3 325 000 kronor*. Anslagsökningen utgör (3 325 000 — 2 100 000 =) 1 225 000 kronor och föranledes väsentligen av lönereglering för lärarpersonalen men även — såsom av handlingarna inhämtats — av en beräknad utökning av antalet kommunala mellanskolor (från 57 till 61).

3. Bidrag till högre goss- och samskolor.

Förslagsanslaget till Privatläroverk: Bidrag till högre goss- och samskolor är nu uppfört med 538 800 kronor, av vilket belopp disponeras till understöd 200 300 kronor, till lönetillägg åt lärarinnor förslagsvis 42 500 kronor och till tillfällig löneförbättring förslagsvis 296 000 kronor.

Såsom närmare framgår av punkten 130 i 1937 års åttonde huvudtitel (sid. 359), hava sedan budgetåret 1933/34 gällt vissa restriktiva bestämmelser angående statsbidrag till privatläroverk. Dessa bestämmelser innebära för närvarande bland annat, att statsbidrag må utgå till sammanlagt högst 225 parallellavdelningar vid samtliga statsunderstödda privatläroverk (jfr kungörelsen nr 333/1938).

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1938 hemställt, *dels* att de nu gällande restriktiva bestämmelserna måtte utsträckas att gälla jämväl för budgetåret 1939/40, dock med den ändringen, att statsbidrag må utgå till sammanlagt högst 154 parallellavdelningar vid samtliga statsunderstödda privatläroverk (minskningen av antalet parallellavdelningar föranledd av vissa högre flickskolors ombildning till kommunala flickskolor), *dels ock* att förevarande anslag måtte för nyssnämnda budgetår höjas med 17 200 kronor till 556 000 kronor.

Den begärda anslagshöjningen hänför sig med 9 700 kronor till ökat understöd för anlitande av manliga lärare (jfr kungörelsen nr 338/1914) och med 7 500 kronor till understöd för vid Stockholms samgymnasium bedriven aftonundervisning för studentexamen.

Vidare har skolöverstyrelsen i skrivelse den 3 oktober 1938 framlagt förslag rörande provisorisk avlöningsförbättring för lärare vid vissa statsunderstödda enskilda skolor, nämligen privatläroverken, anstalter för utbildande av lärarinnor i kvinnlig slöjd, fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala samt vissa utbildningskurser för lärarinnor i hushållsgöromål i avvaktan på en lönereglering för dessa lärare. Överstyrelsens ifrågavarande förslag har föranletts bland annat av 1937 års lönereglering för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. statliga läroanstalter.

Departementschefen.

Vid anmälan under punkten 133 i årets åttonde huvudtitel av frågan om provisorisk avlöningsförstärkning åt lärare vid ifrågavarande privata läroanstalter framhöll jag, att en förbättring av löneförmånerna för nämnda lärarpersonal visserligen syntes motiverad med hänsyn till de av 1937 års riksdag beslutade löneregleringarna för personalen vid vissa statliga och kommunala läroanstalter men att denna fråga tarvade ytterligare beredning. Jag ansåg mig därför ej kunna föreslå Kungl. Maj:t att för 1937 års riksdag framlägga förslag i ämnet. Jag beräknar med hänsyn härtill förevarande

anslag med utgångspunkt från nu gällande löne- och statsbidragsförhållanden.

Någon ökning av nämnda anslag för anlitande i större utsträckning än hittills av manliga lärare anser jag mig ej kunna nu tillstyrka.

Beträffande frågan om understöd till den vid Stockholms samgymnasium bedrivna aftonundervisningen får jag erinra, att statsutskottet vid 1937 års riksdag i utlåtande nr 190 i anledning av ett motionsvis framställt yrkande om understöd till ifrågavarande ändamål uttalat, att det enligt utskottets mening närmast ankomme på Stockholms stad att, därest så skulle visa sig erforderligt, träda hjälpande emellan. Vidare har Kungl. Maj:t genom beslut den 13 maj 1938 förordnat, att en linje med aftonundervisning för real- och studentexamen skulle försöksvis från och med läsåret 1938—39 anordnas vid högre allmänna läroverket å Kungsholmen i Stockholm. Under sådana förhållanden kan jag ej för närvarande förorda överstyrelsens förslag i denna del.

Enligt under hand inhämtad uppgift har skolöverstyrelsen vid beräkning av antalet parallellavdelningar utgått från att första ringen av gymnasiet vid Lyceum för flickor skall avvecklas med utgången av innevarande läsår. I det följande förutsätter jag emellertid, att nämnda gymnasium under nästa läsår bibehålles oförändrat. Med hänsyn härtill bör det högsta antal parallellavdelningar vid samtliga statsunderstödda privatläroverk, till vilka statsbidrag må utgå, bestämmas till 155. Härvid utgår jag från att den föreslagna kommunaliseringen av högre flickskolor i Stockholm genomföres från och med budgetåret 1939/40.

I övrigt har jag icke funnit anledning till erinran mot överstyrelsens förslag. Förevarande anslag bör således för nästa budgetår disponeras på samma sätt som för innevarande budgetår och uppföras med oförändrat belopp, *538 800 kronor.*

4. Bidrag till högre flickskolor.

Förslagsanslaget till Privatläroverk: Bidrag till högre flickskolor, som nu är uppfört med 1 365 000 kronor, disponeras med 230 000 kronor till understöd, med förslagsvis 244 400 kronor till lönetillägg åt lärarinnor och med förslagsvis 890 600 kronor till tillfällig löneförbättring. Angående fördelningen av anslagsposten till understöd hänvisas till statsliggaren för budgetåret 1938/39, sid. 500 f.

1933 års riksdag beslutade den ändringen i bestämmelserna angående grundunderstöd till högre flickskola, att sådant understöd finge utgå i regel med högst 4 800 kronor, därest skolan omfattade mer än fyra årsklasser utöver den egentliga folkskolan. Denna begränsning har utsträckts att gälla även för innevarande budgetår (jfr kungörelsen nr 333/1938).

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1938 hemställt, *dels* att sistnämnda begränsningsföreskrift måtte gälla jämväl för budgetåret 1939/40, *dels ock* att förevarande anslag måtte för sistnämnda budgetår minskas med 743 350 kronor till 621 650 kronor. I skrivelsen hava verkställts följande anslagsberäkningar:

På grund av att fem högre flickskolor ombildats till kommunala flickskolor från och med den 1 juli 1939, nämligen Söderhamns elementarläroverk för flickor, Göteborgs lyceum för flickor, Mathilda Halls skola, Fruntimmersföreningens flickskola och Vasa flickskola, kunde anslagsposten till understöd för budgetåret 1939/40 minskas med *28 000 kronor.*

I skrivelse den 11 juli 1938 (se ovan) hade överstyrelsen hemställt, att följande fjorton högre flickskolor i Stockholm måtte ombildas till kommunala flickskolor från och med den 1 juli 1939, nämligen Annaskolan-Detthowska skolan, Ateneum för flickor, Brummerska skolan, Kungsholms elementarskola för flickor, Lyceum för flickor, Lychouska skolan, Margaretaskolan, Anna Sandströms skola, Anna Schuldheis' skola, Södermalms högre läroanstalt för flickor, Wallinska skolan, Vasa högre flickskola, Åhlinska skolan och Äppelvikens elementarskola. Beträffande gymnasierna vid Lyceum för flickor, Södermalms högre läroanstalt för flickor samt Wallinska och Åhlinska skolorna hade stadskollegiets i Stockholm gymnasiekommitté räknat med (se ovan), att de två förstnämnda gymnasierna skulle efter en successiv avveckling nedläggas samt att de två sistnämnda skulle sammanslås och anknytas till Vasastadens kommunala flickskola. Med hänsyn härtill hade överstyrelsen för de båda förstnämnda gymnasierna, vilka under budgetåret 1939/40 beräknades skola omfatta ringarna II—IV, räknat med ett understödsanslag å 1 500 kronor till vartdera gymnasiet. Till Wallin-Åhlinska gymnasiet räknade överstyrelsen förslagsvis med ett belopp av 4 000 kronor. Ett bifall till framställningen om kommunalisering av flickskolorna i Stockholm skulle medföra en besparing å anslagsposten med *81 400 kronor.*

Ombildning av Umeå elementarläroverk för flickor till kommunal flickskola medförde en minskning av anslagsposten med *5 600 kronor.*

Med hänsyn till att Oskars högre flickskola komme att med utgången av läsåret 1938—39 helt nedlägga sin verksamhet, erfordrades ej understöd till skolan för budgetåret 1939/40. Då till skolan för innevarande budgetår beräknats 5 400 kronor, kunde anslagsposten minskas med *5 400 kronor.*

Understödet för undervisningen i allmänhet vid Västerviks läroanstalt för flickor hade för innevarande budgetår beräknats till 4 500 kronor. Vid fördelningen av understödet hade emellertid beloppet höjts till 4 800 kronor. Då skolan i fråga även för kommande budgetår borde erhålla 4 800 kronor, föresloge överstyrelsen en höjning av anslagsposten med *300 kronor.*

Beträffande anslag till undervisningen i huslig ekonomi föresloges en minskning med *200 kronor* (motsvarande vad som skett vid fördelningen av anslagsposten till nämnda ändamål för innevarande budgetår).

Anslagsposten borde alltså för budgetåret 1939/40 å ena sidan minskas med (28 000 + 81 400 + 5 600 + 5 400 + 200 =) 120 600 kronor, men å andra sidan ökas med 300 kronor samt uppföras med (230 000 — 120 600 + + 300 =) *109 700 kronor.*

Lönetillägg åt lärarinnor. Denna post torde för budgetåret 1939/40 kunna minskas dels på grund av det definitiva nedläggandet av Oskars högre flick-

skola i Stockholm, dels på grund av ombildningen av flickskolan i Söderhamn till kommunal flickskola, dels på grund av nämnda flickskolors i Göteborg sammanslagning och ombildning till en kommunal flickskola. Den härav föranledda minskningen i anslagsposten uppskattades till 30 725 kronor. Därest den föreslagna ombildningen av flickskolor i Stockholm till kommunala flickskolor komme till stånd, uppstode en ytterligare minskning av 115 670 kronor. Ombildningen av flickskolan i Umeå till kommunal flickskola skulle medföra en minskning med cirka 4 545 kronor.

Anslagsposten syntes sålunda för budgetåret 1939/40 kunna beräknas till (244 400 — 30 725 — 115 670 — 4 545 =) *93 460 kronor.*

Tillfällig löneförbättring. Den minskning i anslagsbehovet, som uppstode på grund av att vissa hithörande skolor icke vidare komme att åtnjuta bidrag ur anslagsposten, uppskattades till *94 540 kronor.* En ombildning av flickskolorna i Stockholm skulle komma att medföra en anslagsminskning å *361 900 kronor* och en ombildning av flickskolan i Umeå å ytterligare *15 670 kronor.* Anslagsposten borde sålunda minskas med (94 540+361 900+ + 15 670 =) 472 110 kronor och för budgetåret 1939/40 uppföras med (890 600 — 472 110 =) *418 490 kronor.*

Sedan *styrelsen för aktiebolaget Lyceum,* vilket bolag uppehåller förutnämnda läroanstalt, Lyceum för flickor, därefter gjort framställning om oförändrat anslag å 2 000 kronor till läroanstaltens gymnasium, har *skolöverstyrelsen* i utlåtande den 7 november 1938 tillstyrkt framställningen och i anledning därav hemställt, att anslagsposten Understöd till högre flickskolor måtte ökas med 500 kronor. Vidare hemställes, att det i överstyrelsens förutnämnda skrivelse den 3 oktober 1938 beräknade beloppet till provisorisk avlöningsförbättring måtte av samma anledning ökas med 500 kronor.

I nämnda yttrande har skolöverstyrelsen anfört i huvudsak följande:

Det syntes överstyrelsen obestridligt, att Stockholms stads gymnasiekommitté ännu icke tagit slutgiltig ståndpunkt till frågan om avvecklingen av Lyceums gymnasium. Till grund för gymnasiekommitténs förslag om beredande av ett ökat antal platser för flickor i statliga gymnasier i Stockholm hade legat vissa approximativa beräkningar av detta behov. Med utgångspunkt från lärjungeantalet i Stockholms högre skolor hade beräknats, att det skulle förefinnas ett behov av att överflytta cirka 490 kvinnliga lärjungar från enskilda till statliga gymnasier, varvid drygt ett hundratal skulle kunna beredas plats inom den nuvarande läroverksorganisationen. Minimibehovet av helt nya platser beräknades till 375—400. I utlåtande den 31 oktober 1938 rörande bland annat ombildning av nya elementarskolan hade överstyrelsen uttalat vissa tvivel på tillförlitligheten i de kommitterades sifferresultat. Överstyrelsen hade därvid påpekat den på senare år allt kraftigare ökningen av antalet lärjungar i de högre skolorna, vilken ökning vore mest påfallande beträffande flickorna. Mycket syntes alltså tala för att det minimital gymnasieplatser, varmed de kommitterade räknat, redan under de närmaste åren komme att visa sig alldeles för knappt tilltaget, och att det följaktligen komme att föreligga ett större kvarvarande behov av platser i enskilda flickgymnasier än det, varmed de kommitterade räknat.

Under dylika förhållanden ansåge överstyrelsen klokheten bjuda, att man såge tiden an i ännu något år för att kunna bilda sig en mera bestämd upp-

fattning om i vilken riktning utvecklingen på hithörande område syntes komma att gå, innan man skrede till avvecklingen av ett gymnasium, som visat sig vara i hög grad uppskattat och för närvarande vore det av flickor talrikast besökta av samtliga enskilda gymnasier i Stockholm. För iakttagande av en dylik försiktighet syntes även den omständigheten tala, att det torde dröja ännu någon tid, innan nya elementarskolan kunde bereda flickor från de östliga delarna av Stockholm gymnasieundervisning i en läroverksbyggnad, belägen inom detta område och med det utrymme och den utrustning, som Lyceums nyuppförda och fullt modernt inredda skolbyggnad för närvarande kunde erbjuda. Skulle den för nya elementarskolan avsedda ombildningen av lokala eller andra skäl icke kunna börja att genomföras redan med läsåret 1939—40, torde det vara i särskild grad olämpligt att med samma läsår börja avvecklingen av Lyceums gymnasium.

Av de nuvarande privata flickskolorna i Stockholm skola, vid bifall till föreliggande förslag rörande kommunalisering av enskilda skolor därstädes, i fortsättningen såsom enskilda av kommunen understödda skolor kvarstå — förutom Lyceum för flickor, vilken läroanstalt förutsättes skola i varje fall under läsåret 1939—40 vara i verksamhet — nya elementarskolan för flickor samt Wallinska och Åhlinska skolornas till en läroanstalt förenade gymnasier. I den av staden verkställda kommittéutredning, vars betänkande ligger till grund för den förutnämnda omorganisationen av den högre flickundervisningen i Stockholm, förutsattes, att efter omorganisationen, utöver eljest utgående understöd, anslag skulle i mån av behov utgå för nedbringande av terminsavgifterna i nya elementarskolans för flickor elementaravdelningar. Om kostnaderna härför, såsom kommittén ansåge rimligt, icke borde komma på kommunen ensam utan även på statsverket, torde kommunen å andra sidan — heter det å sid. 115 i berörda kommittéutredning — icke böra undandraga sig att, därest det i fortsättningen befunnes påkallat att nedsätta elevavgifterna i de kvarstående enskilda flickgymnasierna, bidraga härtill. Det kunde vidare ej anses uteslutet, fortsätter kommittén, att de genom statsbidragsvillkor reglerade kommunala anslagen till statsunderstödda enskilda skolor kunde komma att ökas i samband med en eventuell lönereglering för dessa skolor.

Något direkt förslag i de nu berörda hänseendena har, såvitt jag kunnat finna, icke från stadens sida framställts i samband med den ifrågasatta omorganisationen av flickundervisningen i Stockholm. Däremot har stadskollegiet i Stockholm i utlåtande nr 118/1938 förklarat sig förutsätta, att omfattningen och fördelningen mellan stat och kommun av det allmännas bidrag till de såsom enskilda tills vidare kvarstående läroanstalterna sedermera skulle bliva föremål för underhandlingar med statsverket. Då jag emellertid funnit det angeläget, att denna fråga redan nu regleras, har jag ansett mig böra i detta sammanhang upptaga nämnda spörsmål.

Av en i ämnet inom ecklesiastikdepartementet upprättad *promemoria* inhämtas följande:

Det syntes påkallat, att staten vidtoge åtgärder för nedbringande av de förhållandevis höga terminsavgifterna vid de kvarstående enskilda flickskolorna i Stockholm. Lämpligen borde dessa åtgärder begränsas till att avse flickgymnasierna, och som en förutsättning torde böra gälla, att Stockholms stad vidtoge motsvarande åtgärder. Då de läroanstalter, varom här vore fråga, torde sakna möjligheter att i vidare mån än redan skett bevilja befrielse från eller nedsättning i terminsavgifterna, torde allmänna medel böra ställas till förfogande för ändamålet. Ifrågavarande kostnader syntes böra delas lika mellan staten och Stockholms stad.

Beträffande storleken av det statsanslag, som på grund härav kunde bliva erforderligt, finge följande anföras.

Terminsavgifterna vid högre flickskolor skulle enligt gällande bestämmelser underställas skolöverstyrelsen för prövning och fastställelse. Läroanstalt vore skyldig att åt lärjungar i klasserna över de förberedande bevilja befrielse från eller nedsättning i de vid läroanstalten utgående avgifterna till så stor utsträckning, att den minskning i avgifter, som härigenom uppkomme, utgjorde minst 15 procent av det belopp, vartill terminsavgifterna vid anstalten skolat uppgå, därest samtliga lärjungar erlagt fulla avgifter, dock att läroanstalten icke vore skyldig medgiva befrielse från eller nedsättning i terminsavgifter till sammanlagt högre belopp än som motsvarade det anstalten tilldelade statsanslaget, anslag till huslig ekonomi icke medräknat.

Enligt vad under hand inhämtats, beräknades lärjungeavgifterna vid Wallin-Åhlinska gymnasiet under läsåret 1939—40 komma att uppgå till ett nettobelopp av 67 500 kronor. Inkomsten av terminsavgifter vid nya elementarskolans för flickor gymnasium uppgick, enligt vad i ärendet upplysts, under läsåret 1937—38 till omkring 45 400 kronor. Terminsavgiftsuppbörden torde med ledning härav kunna beräknas uppgå till sammanlagt omkring 115 000 kronor.

Från skolöverstyrelsen inhämtade uppgifter gåve vid handen, att summan av terminsavgifterna vid nämnda båda gymnasier, därest samtliga lärjungar erlagt fulla avgifter, kunde för läsår räknat, med utgångspunkt från de för läsåret 1937—38 gällande terminsavgiftsbeloppen och det höstterminen 1938 förefintliga lärjungeantalet, beräknas till omkring 136 000 kronor. Oaktat nämnda läroanstalter enligt de nyss anförda bestämmelserna vore skyldiga medgiva befrielse från eller nedsättning i terminsavgifterna med sammanlagt högst 6 000 kronor, kunde de av läroanstalterna efterskänkta beloppen sålunda beräknas uppgå till (136 000 — 115 000 =) 21 000 kronor, motsvarande omkring 15 procent av det belopp, vartill terminsavgifterna vid anstalterna skolat uppgå, därest samtliga lärjungar erlagt fulla avgifter. Om nämnda kvotdel i stället skulle höjas till 30 procent, skulle terminsavgiftsuppbörden för läsår räknat minskas med sammanlagt omkring 20 000 kronor. Skulle åter terminsavgifterna vid nämnda gymnasier utgå med samma belopp som vid det nuvarande statliga högre allmänna läroverket för flickor i Stockholm, skulle — därest befrielse från eller nedsättning i avgifterna icke alls beviljades — terminsavgiftsuppbörden för läsår räknat enligt av överstyrelsen lämnad uppgift utgöra allenast omkring 49 000 kronor, d. v. s. ett belopp, som med (115 000 — 49 000 =) 66 000 kronor understege det nu uttagna beloppet.

Från dessa utgångspunkter syntes en skälig minskning av avgifterna vid Wallin-Åhlinska gymnasiet och nya elementarskolans för flickor gymnasium

ernås, om till läroanstalternas förfogande för ändamålet ställdes ett belopp av förslagsvis 44 000 kronor. Härigenom skulle visserligen avgifterna komma att ganska avsevärt överstiga de vid det statliga flickläroverket utgående. Befrielse från eller nedsättning i de vid gymnasierna utgående avgifterna skulle dock kunna ske till så stor utsträckning, att den minskning i avgifterna, som härigenom uppkomme, skulle utgöra närmare 50 procent av det belopp, vartill terminsavgifterna skolat uppgå, därest samtliga lärjungar erlagt fulla avgifter. Till nämnda belopp torde emellertid böra läggas ett efter enahanda grunder beräknat belopp för nedbringande av terminsavgifterna vid gymnasiet vid Lyceum för flickor, vilket kunde förutsättas komma att under någon tid vara i verksamhet. På grund härav torde för ifrågavarande ändamål böra beräknas sammanlagt 60 000 kronor, varav $\frac{60\,000}{2} = 30\,000$ kronor borde tillskjutas av staten och 30 000 kronor av Stockholms stad. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, på förslag av skolöverstyrelsen och med beaktande av de ifrågavarande gymnasiernas inbördes storlek, meddela närmare bestämmelser rörande fördelningen mellan gymnasierna av omförmälda statsanslag å 30 000 kronor.

Stockholms stads motsvarande anslag torde böra fördelas i samma proportion. I detta sammanhang borde emellertid framhållas, att från Stockholms stads sida framställts önskemål, att staden skulle erhålla rätt, att — intill dess genom statens försorg en lönereglering kommit till stånd för lärarpersonalen vid ifrågavarande flickläroverk — använda hela eller en del av stadens omförmälda tillskott å 30 000 kronor till löneförbättring åt nämnda lärarpersonal. Då det i annat fall kunde befaras, att en del av de vid nämnda flickgymnasier anställda lärarna komme att i samband med kommunaliseringen av de förutnämnda enskilda läroanstalterna övergå i kommunal tjänst, vilket skulle vålla svåra olägenheter för de enskilda gymnasierna, torde erinran icke böra resas mot den från stadens sida ifrågasatta anordningen, dock med det förbehållet att stadens ifrågavarande bidrag å 30 000 kronor från och med den tidpunkt, då lönereglering genomfördes för de enskilda läroanstalterna, och senast från och med budgetåret 1941/42 komme att i sin helhet användas för nedbringande av terminsavgifterna.

I ett den 30 mars 1939 i anledning av berörda promemoria avgivet utlåtande har *skolöverstyrelsen* förklarat sig icke hava något att erinra mot det ifrågasatta nedbringandet av terminsavgifterna vid de tre flickgymnasierna i Stockholm, dock endast under sådan förutsättning, att statsanslag enligt samma principer tilldelades övriga statsunderstödda enskilda flickgymnasier i landet, nämligen gymnasiet vid Södermalms högre läroanstalt för flickor i Stockholm, vilket gymnasium torde från och med nästa läsår komma att successivt avvecklas, samt gymnasiet vid Sigrid Rudebecks skola i Göteborg.

Överstyrelsen finge emellertid i detta sammanhang fästa uppmärksamheten därpå, att, därest en sänkning av avgifterna vid de statsunderstödda flickgymnasierna komme till stånd, denna enligt överstyrelsens mening torde påkalla en motsvarande sänkning av terminsavgifterna vid andra statsunderstödda enskilda skolor och i följd därav ett ökat statsbidrag. En särställning för en viss grupp av ifrågavarande läroanstalter i enlighet med vad här ifrågasatts torde i varje fall icke vara motiverad annat än som en övergångsanord-

ning. En närmare utredning vore emellertid erforderlig för ett allsidigt bedömande av denna fråga.

Beträffande det ifrågasatta statsbidragsbeloppet å 30 000 kronor finge överstyrelsen anföra följande. Med utgångspunkt från tillgängliga siffror skulle ett belopp å 44 000 kronor till de båda ovan först nämnda gymnasierna innebära en sänkning av bruttoterminsavgifterna med cirka 32 procent. En sänkning av bruttoterminsavgifterna vid gymnasiet vid Lyceum för flickor, beräknat efter samma procenttal, skulle innebära, att denna skola tilldelades ett anslag för ifrågavarande ändamål å cirka 19 000 kronor. Den erforderliga summan skulle sålunda uppgå till sammanlagt 63 000 kronor. Beräknat efter samma principer skulle till tre kvarvarande ringar vid gymnasiet vid Södermalms högre läroanstalt för flickor och till gymnasiet vid Sigrid Rudebecks skola i Göteborg erfordras 22 000 kronor. Sammanlagt skulle alltså ett statsbidrag å $\frac{85\,000}{2} = 42\,500$ kronor bliva erforderligt under nästa budgetår för att nedbringa terminsavgifterna vid de statsunderstödda flickgymnasierna i riket.

Departementschefen. Vid ett genomförande av den omorganisation av den högre flickundervisningen i Stockholm, som av mig i det föregående och i propositionen nr 211/1939 förordats och som innebär, att vissa enskilda flickskolor ersättas dels med statliga läroanstalter, dels med kommunala flickskolor, kan den under nu förevarande anslag ingående posten till understöd enligt skolöverstyrelsens beräkningar för nästa budgetår minskas med 81 400 kronor. Denna kalkyl anser jag kunna i huvudsak godtagas. För att erhålla viss marginal och i betraktande jämväl av vad överstyrelsen yttrat i berörda utlåtande av den 7 november 1938 föreslår jag emellertid, att den av nämnda anledning föranledda anslagsminskningen begränsas till 80 000 kronor. Förevarande anslag bör alltså ökas med *1 400 kronor* i jämförelse med överstyrelsens förslag.

I den förutnämnda propositionen nr 211 (sid. 49) framhöll jag, att åtgärder kunde ifrågasättas för nedbringande av terminsavgifterna vid de flicklläroverk i Stockholm, som komme att kvarstå efter den förutberörda omorganisationen av den högre flickundervisningen i Stockholm. Såsom jag redan i det föregående framhållit, är det angeläget, att regleringen av denna fråga, som angår både staten och Stockholms stad, icke skjutes på framtiden utan kommer till stånd redan nu i samband med genomförandet av den ifrågasatta omorganisationen. I detta syfte har inom ecklesiastikdepartementet upprättats förutnämnda promemoria, i vilken ifrågasatts åtgärder för nedbringande av terminsavgifterna vid det förenade Wallin-Åhlinska gymnasiet samt vid gymnasierna vid nya elementarskolan för flickor och vid Lyceum för flickor.

Åtgärder i ifrågasatt riktning torde böra under nuvarande förhållanden vidtagas allenast i den utsträckning, som direkt betingas av de ifrågasatta skolorganisatoriska åtgärderna i Stockholm. Med hänsyn härtill finner jag

mig, i motsats till skolöverstyrelsen, icke böra nu tillstyrka åtgärder för nedbringande av avgifterna vid gymnasiet vid Södermalms högre läroanstalt för flickor i Stockholm, vilken läroanstalt avses skola successivt avvecklas från och med nästa läsår, och ej heller vid Sigrid Rudebecks skola i Göteborg. Frågan om storleken av det allmännas bidrag till dessa och andra enskilda skolor lärer böra framdeles tagas under omprövning, lämpligen i samband med förutnämnda utredning rörande förbättrade löneförmåner för lärarpersonalen vid sådana skolor, vid vilken frågan om grunderna för statens och kommunernas bidrag till berörda skolor ej synes kunna förbigås.

För ifrågavarande ändamål torde, i anslutning till vad i förutnämnda promemoria och av skolöverstyrelsen yttrats, ett belopp av i runt tal 60 000 kronor böra ställas till förfogande, varav hälften synes böra bestridas av statsverket och hälften av Stockholms stad. Vad sålunda ifrågasatts medför givetvis icke ändring i fråga om den för läroanstalterna nu stadgade skyldigheten att i viss utsträckning medgiva befrielse från eller nedsättning i avgifterna. Jag har intet att erinra mot att stadens tillskott, om och i den utsträckning så efter närmare omprövning befinnes erforderligt, under en övergångstid användes till löneförbättring åt lärarpersonalen vid de ifrågavarande skolorna utöver vad av staden för sådant ändamål för närvarande utgives. Dock vill jag härvid knyta den bestämda förutsättningen, att stadens bidrag senast från och med budgetåret 1942/43 i sin helhet användes enbart för nedbringande av terminsavgifterna.

Under åberopande av vad sålunda anförts föreslår jag, att under nu förevarande anslag beräknas ett belopp av *30 000 kronor* till nedbringande av terminsavgifterna vid det förenade Wallin-Åhlinska gymnasiet samt vid gymnasierna vid nya elementarskolan för flickor och vid Lyceum för flickor, att utgå under förutsättning att staden på sätt nyss angivits tillskjuter enahanda belopp. Det torde böra ankomma på staden att utan särskilt bidrag av statsmedel tillhandahålla det anslag för nedbringande av terminsavgifterna vid vederbörande elementaravdelningar, som vid bifall till vad sålunda föreslagits kan befinnas påkallat. I detta sammanhang anser jag mig böra framhålla önskvärdheten av att staden härutöver på lämpligt sätt träder hjälpande emellan, ifall ifrågavarande enskilda flicklläroverk i Stockholm skulle visa sig vara i behov av understöd utöver vad som i vanlig ordning tillkommer dem. Härmed åsyftar jag även Södermalms högre läroanstalt för flickor, vars gymnasium under avvecklingsperioden kan behöva särskilt understödjas.

Mot överstyrelsens anslagsberäkningar i övrigt, som innebära, att förevarande anslag skulle minskas med omkring 560 000 kronor till följd av omorganisationen av den högre flickundervisningen i Stockholm och med omkring 180 000 kronor med hänsyn till avveckling av högre flickskolor i andra orter, på grund varav anslaget skulle för nästa budgetår uppföras med

i runt tal *620 000 kronor*, har jag intet att erinra. Anslaget torde alltså böra bestämmas till (1 400 + 30 000 + 620 000 =) 651 400 kronor, vilket belopp torde böra avrundas till *650 000 kronor*. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att i vanlig ordning meddela bestämmelser rörande anslagets fördelning.

Mot överstyrelsens förslag om förlängning av gällande restriktiva bestämmelser angående grundunderstöd till högre flickskolor har jag ej funnit anledning till erinran.

5. Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor.

Förslagsanslaget till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor var för budgetåret 1936/37 uppfört med 62 350 000 kronor. I anslutning till Kungl. Maj:ts i proposition nr 270/1937 därom framlagda förslag beslöt riksdagen löneregleringen för folk- och småskollärare, att träda i kraft den 1 januari 1938. Anslaget beräknades enligt nämnda proposition vid oförändrade löneförhållanden och vid i stort sett oförändrad lästid för budgetåret 1937/38 till 65 600 000 kronor. Höjningen på grund av löneregleringen uppskattades till omkring 25 000 000 kronor för helt år räknat. Enär löneregleringen skulle träda i kraft den 1 januari 1938, beräknades halva denna höjning, d. v. s. 12 500 000 kronor, falla på budgetåret 1937/38. Med hänsyn till ifrågasatta jämkningar i gällande bestämmelser om utbetalning av förskott till skoldistrikten begränsades emellertid den av löneregleringen föranledda anslagshöjningen för nyssnämnda budgetår till 11 000 000 kronor, vartill kom ett belopp av 4 000 000 kronor, belöpande på engångskostnader för s. k. övergångslön. Anslaget uppfördes sålunda för budgetåret 1937/38 med (65 600 000 + 11 000 000 + 4 000 000 =) 80 600 000 kronor.

Vid sina anslagsberäkningar för budgetåret 1938/39 utgick skolöverstyrelsen från att merkostnaden för löneregleringen under nämnda budgetår komme att uppgå till det förutnämnda i propositionen nr 270/1937 angivna beloppet av 25 000 000 kronor. Enligt 1938 års åttonde huvudtitel (sid. 405 f.) biträdde jag denna beräkningsgrund men framhöll, att de av 1937 års riksdag fattade besluten rörande anpassning av lönegradsplaceringen för lärarna efter vissa bestämda årliga lästider komme att för budgetåret 1938/39 medföra kostnader utöver det av överstyrelsen beräknade beloppet. Med hänsyn till anslagsberäkningarna i övrigt fann jag emellertid någon justering uppåt av det av överstyrelsen föreslagna anslaget icke vara av denna anledning erforderlig. Vidare betonade jag, att det icke vore möjligt att då avgöra i vad mån de beslut, som av skoldistrikten fattats eller komme att fattas rörande utsträckning av den årliga lästiden, komme att påverka anslagsbehovet för budgetåret 1938/39. Jag förutsatte emellertid, att överstyrelsen hade sin uppmärksamhet riktad på denna faktor i anslagsberäkningarna

och till ett kommande år sökte beräkna förevarande anslag med hänsynstagande till densamma.

I enlighet med de verkställda beräkningarna uppfördes anslaget för budgetåret 1938/39 med 89 500 000 kronor.

Beträffande anslagsdispositionen hänvisas till statsliggaren för nämnda budgetår, sid. 520.

Gällande avlöningsbestämmelser återfinnas i avlöningsreglementet den 30 september 1937 (nr 868) för lärare vid folk- och småskolor samt statsbidragsbestämmelserna i kungörelsen den 10 december 1937 (nr 999) angående statsbidrag till avlöning av lärare vid folk- och småskolor m. m.

Beträffande rekvisition och utbetalning av statsbidrag gälla i huvudsak enahanda bestämmelser, som enligt det föregående äro stadgade beträffande kommunala flickskolor m. fl. läroanstalter. I detta hänseende hänvisas jämväl till redogörelsen i efterföljande promemoria.

Skolöverstyrelsen har i skrivelser den 31 augusti och den 14 oktober 1938 framlagt förslag angående beräkning av förevarande anslag för budgetåret 1939/40. Med utgångspunkt från nu gällande lönebestämmelser har anslagsbehovet uppskattats till 96 170 000 kronor för budgetåret 1939/40. Av skrivelserna inhämtas följande:

1. Statsbidrag till avlöning åt lärare vid folk- och småskolor. Verkställd undersökning hade visat, att, sedan lärare vid folk- och småskolor blivit från den 1 januari 1938 inplacerade i löneklasser i enlighet med det nya avlöningsreglementet av den 30 september 1937, utgifterna från anslaget för detta ändamål under det första halvåret utgjort 47 997 601 kronor.

Helårsbehovet borde sålunda beräknas till dubbla beloppet, 95 995 202 kronor, eller i avrundat tal 96 000 000 kronor. Det vore dock sannolikt, att utgifterna för ändamålet under budgetåret 1939/40 komme att bliva något större, särskilt med hänsyn till högre lönegradsplacering för lärarna, som bleve följden av den alltjämt pågående utsträckningen av lästiden inom skoldistrikten.

2. Statsbidrag till avlönande av överlärare. Enligt hos överstyrelsen tillgängliga uppgifter hade efter beslut av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall medgivits arvodesbidrag enligt de grunder, som angåves i kungörelsen den 19 juni 1936 (nr 307) angående statsbidrag till arvoden åt överlärare vid folk- och småskolor, under tiden den 1 juli 1936—den 1 augusti 1938 med ett sammanlagt belopp av 128 600 kronor; därav omkring 112 000 kronor under budgetåret 1936/37 och 16 600 kronor under budgetåret 1937/38. Med hänsyn till att nya överlärartjänster alltjämt komme att inrättas, torde man kunna räkna med en stegring i anslagsbehovet under de båda närmaste budgetåren av sammanlagt minst 16 000 kronor. Det totala medelsbehovet för ändamålet under budgetåret 1939/40 kunde alltså beräknas till (128 600 + 16 000 =) 144 600 kronor eller i runt tal 145 000 kronor, innebärande en anslagsökning av 20 000 kronor.

3. Ersättning för flyttningskostnad. Dylik ersättning utginge enligt kungörelsen nr 34/1938. Under budgetåret 1937/38 hade Kungl. Maj:t beviljat flyttningskostnadsersättning i 46 fall med ett sammanlagt belopp av i runt tal 7 000 kronor. Det under denna post upptagna anslaget av 10 000 kronor torde böra kvarstå oförändrat även under budgetåret 1939/40.

4. Anordnande av försök med förstärkningsanordningar i skolor av B2-formen. Anslaget under denna post hade för budgetåret 1938/39 uppförts med ett från 10 000 till 13 000 kronor ökat belopp. Anslagsposten finge ej utan Kungl. Maj:ts medgivande överskridas. Med hänsyn till att utökning av läsårets längd och inrättande av sjuåriga B2-skolor kunde väntas ske i allt större omfattning, syntes anslaget för budgetåret 1939/40 böra bestämmas till 15 000 kronor.

Statskontoret har i utlåtande den 10 november 1938 lämnat de under punkterna 2—4 gjorda anslagsberäkningarna utan erinran. I övrigt hänvisas till handlingarna i ärendet.

Sedermera har *skolöverstyrelsen* i skrivelse den 16 februari 1939 inkommit med utredning och förslag rörande de ändringar i överstyrelsens anslagsberäkningar för budgetåret 1939/40, som borde vidtagas, därest avlöningsbeloppen för folk- och småskollärare samt med dem i avlöningshänseende jämförliga befattningshavare från och med den 1 juli 1939 anpassades efter de för civilförvaltningen gällande bestämmelserna (jfr propositionen nr 176/1939). Av skrivelsen inhämtas följande:

1. Statsbidrag till avlöning åt lärare vid folk- och småskolor. Överstyrelsen hade vid sina kostnadsberäkningar utgått från uppgifter, som inhämtats angående antalet ordinarie och icke-ordinarie lärare vid folk- och småskolor samt dessa lärares placering i löneklasser och ortsgrupper vid vårterminens slut 1938. Uppgifterna hade sammanställts i två vid skrivelsen fogade tabeller (I och II). Beträffande folkskoleväsendet hade överstyrelsen icke ansett det tillfredsställande att i likhet med vad som med fördel kunde tillämpas inom vissa andra områden bortse från lönekostnaderna för vikarier och i stället utgå från det anslagsbehov, som skulle uppstå, om samtliga ordinarie befattningshavare vore placerade i högsta löneklassen. Tabell II upptoge därför icke blott extra ordinarie lärare utan även vakansvikarier och vikarier för tjänstlediga lärare. Antalet vikarier vore olika vid olika tider under läsåret, men det hade visat sig, att antalet vid vårterminens slut tjänstgörande kunde betraktas såsom medeltal för läsåret.

Budgetåret 1939/40 torde visserligen antalet folkskollärare komma att uppgå till ett något större antal än under vårterminen 1938, men då en icke obetydlig minskning av antalet lärare vid småskolor och mindre folkskolor vore att motse, torde de efter vårterminen 1938 inträdande förändringarna rörande lärarantalet icke komma att mera avsevärt inverka på anslagsbehovet. Överstyrelsen hade därför ansett sig kunna lägga uppgifterna angående förhållandena vid nämnda tidpunkt till grund för beräkningen av anslagsbehovet, därest löneplan A i civila avlöningsreglementet (nr 9/1939) tillämpades å det i tabellerna angivna antalet lärare i olika löneklasser och ortsgrupper. Därvid hade såväl ordinarie som icke-ordinarie lärare antagits placerade i samma löneklass som vid vårterminens slut 1938.

De sålunda erhållna lönebeloppen utgjorde:

för ordinarie folk- och småskollärare	112 957 938 kronor
» icke-ordinarie folk- och småskollärare	17 154 732 »
Tillhopa	130 112 670 kronor.

I en vid skrivelsen fogad tabell V hade lämnats uppgift å antalet lärare, som komme i åtnjutande av *kallortstillägg,* och dessa lärares fördelning på kallortsklasser. Anslagsbehovet för detta ändamål hade beräknats till *804 780 kronor.*

Ett icke ringa antal av de i tabell I upptagna ordinarie lärarna komme emellertid på grund av *läsårets förlängning* att under redovisningsåret 1939/40 tillhöra högre löneklass än under vårterminen 1938, och av samma anledning komme under nämnda redovisningsår antalet tjänstedagar (avlöningsdagar) för ett antal av de i tabell II upptagna icke-ordinarie lärarna att ökas. De förändringar, som i här berörda hänseenden under läsåret 1938—39 redan inträtt eller som med större sannolikhet beräknades inträda under läsåret 1939—40, hade angivits beträffande ordinarie lärare i tabell III och i fråga om icke-ordinarie lärare i tabell IV, vilka tabeller bifogades överstyrelsens skrivelse.

Vid beräkning av kostnadsökningen på grund av ökat antal tjänstedagar för icke-ordinarie lärare enligt tabell IV hade överstyrelsen icke haft tillgång till särskilda uppgifter rörande de ifrågavarande lärarnas placering i löneklasser och ortsgrupper. Överstyrelsen hade emellertid ansett, att till grund för dessa beräkningar borde läggas avlöningsbeloppen för dag i ortsgrupp C och löneklasserna 8, 13 och 15 för respektive icke-ordinarie småskollärare, icke-ordinarie kvinnlig folkskollärare och icke-ordinarie manlig folkskollärare.

Den av lästidens utsträckning föranledda kostnadsökningen hade beräknats uppgå till

för ordinarie lärare	3 532 392 kronor
» icke-ordinarie lärare	455 036 »
Tillhopa	3 987 428 kronor.

Enligt gällande avlöningsreglemente skulle till innehavare av lärartjänst vid mindre folkskola eller av biträdande lärartjänst vid folkskola ävensom till vikarie å sådana lärartjänster utgå *lönetillägg* med belopp, motsvarande, för år räknat, löneskillnaden inom vederbörande ortsgrupp mellan den löneklass, läraren tillhörde och närmast högre löneklass. Särskilda uppgifter angående ifrågavarande lärares placering i löneklasser och ortsgrupper förelåge icke, varför överstyrelsen utgått från en beräknad placering beträffande dessa lärare. Flertalet av lärarna hade sin tjänstgöring förlagd till landsbygden. De hade därför antagits vara stationerade å A-ort. Det övervägande antalet torde på grund av antalet tjänstår och lästidens längd inom respektive skoldistrikt tillhöra de högre löneklasserna. Överstyrelsen hade därför beträffande lönetilläggets storlek ansett sig böra räkna med löneskillnaden mellan 11 och 12 löneklasserna å A-ort eller 150 kronor.

Hela antalet lärare, vilka tillhörde här berörda lärargrupper, uppginge till 1 707. Kostnaden för lönetillägg åt dessa lärare utgjorde alltså (150×1 707 =) *256 050 kronor.*

Överstyrelsen utginge vidare från att till manlig lärare i småskola eller mindre folkskola samt till manlig biträdande lärare i folkskola skulle utgå *särskilt lönetillägg* med 450 kronor för år räknat. Antalet manliga lärare, berättigade att uppbära dylikt lönetillägg, uppginge till 43, och hade kostnaderna härför alltså beräknats till (450×43 =) *19 350 kronor.*

Vid tillämpning av bestämmelserna i civila avlöningsreglementet på löneförhållandena för lärare vid folk- och småskolor syntes stadgandet i det för dessa lärare gällande avlöningsreglementet, att kvinnlig lärare icke ägde rätt att åtnjuta lön enligt högsta löneklassen inom vederbörande lönegrad, icke längre komma att gälla. Överstyrelsen hade fördenskull funnit sig böra verkställa en undersökning rörande den inverkan borttagandet av nämnda stadgande skulle få i fråga om anslagsbehovet för nu ifrågavarande ändamål. Enligt i skrivelsen angivna beräkningsgrunder komme här ifrågavarande löneklassuppflyttningar att medföra en ökning i anslagsbehovet med följande belopp:

folkskollärarinnors uppflyttning i högsta löneklassen	1 051 210	kronor
småskollärarinnors » » » »	1 338 080	»
Tillhopa	*2 389 290*	*kronor.*

Från avlöningsanslaget skulle dessutom utgå vissa belopp, motsvarande skoldistriktens kostnader för de förmåner, som utginge enligt bestämmelserna i 12, 24, 25 och 30 §§ i avlöningsreglementet för lärare vid folk- och småskolor. Överstyrelsen hade ansett sig böra utgå från att bestämmelser med i huvudsak samma innebörd komme att gälla för folk- och småskollärare även sedan civila avlöningsreglementets principer vunnit tillämpning på dessa befattningshavare.

Till ersättning för flyttningskostnad, som kunde utgå enligt 12 §, hade under punkt 2 här nedan upptagits särskilt anslag till ett belopp av 10 000 kronor.

De förmåner för läkarvård m. m., som jämlikt 24 § kunde tillerkännas lärare vid skada till följd av olycksfall i tjänsten, torde undantagslöst komma att utgå enligt olycksfallsförsäkringslagens bestämmelser, varför inga kostnader av detta slag komme att belasta avlöningsanslaget. Huruvida ändrade bestämmelser i här berörda avseende komme att bliva gällande för folk- och småskollärare vore en fråga, som undandroge sig överstyrelsens bedömande, och hade överstyrelsen sålunda icke kunnat i detta sammanhang beräkna av eventuella ändringar föranledda anslagsbehov.

Vid beräkning av anslagsbehovet för *begravningshjälp* hade överstyrelsen utgått från att medeltalet dödsfall under ett år bland folk- och småskollärare m. fl. uppginge till 140. Begravningshjälpen hade beräknats utgå med 400 kronor. För ändamålet erforderligt anslag utgjorde sålunda (140×400 =) *56 000 kronor.*

Överstyrelsen erinrade vidare om att även gottgörelse för kostnader för läkarundersökning, som omförmäldes i 2 § 4 mom. i kungörelsen den 22 februari 1935 (nr 52) ävensom, i förekommande fall, ersättning för mistade avlöningsförmåner, som avsåges i 5 § nämnda kungörelse, utginge av avlöningsanslaget. Då emellertid här berörda kostnader uppginge till ett helt ringa belopp, torde en beräkning av desamma ej vara erforderlig.

Angående anslagsbehovet till arvode åt timlärare erinrade överstyrelsen, att statsbidrag till avlönande av timlärare i läsämne eller i annat övningsämne än slöjd och hushållsgöromål utginge, där ej överstyrelsen för visst

fall annorlunda medgivit, allenast till skoldistrikt, där överlärare vore anställd, och i den mån timlärare förordnats att meddela undervisning det antal veckotimmar, varmed överlärarens undervisningsskyldighet enligt av överstyrelsen fastställd instruktion understege 30 veckotimmar. Då överstyrelsen icke i något fall lämnat sådant medgivande, varom här vore fråga, och då timlärare vore förordnade endast i ett jämförelsevis ringa antal skoldistrikt, funne överstyrelsen det icke vara erforderligt att här beräkna anslagsbehovet för ifrågavarande ändamål.

De på ovan angivna sätt beräknade lönebeloppen uppginge till ett sammanlagt belopp av *137 625 568 kronor.*

Då emellertid statskontoret och länsstyrelserna vid utanordnande av medlen till skoldistrikten innehölle belopp, motsvarande i 14 § avlöningsreglementet angiven *bostadsersättning* för i andra kapitlet avlöningsreglementet avsedd lärare samt extra ordinarie lärare ävensom för vissa vikarier, komme anslagsbehovet att understiga det ovan angivna bruttobeloppet för lärarnas löner med summan av nämnda bostadsersättning.

Vid beräkningen av bostadsersättningen hade bortsetts från de jämförelsevis få fall, då skoldistrikt icke behövde svara för den del av vikariens bruttolön, som motsvarade ersättning för tjänstebostad. Vidare hade överstyrelsen utgått från att ortsgrupperna och hyresgrupperna i stort sett sammanfölle och att förekommande avvikelser härifrån icke hade någon väsentlig betydelse i fråga om den sammanlagda bostadsersättningens storlek. Till grund för beräkningarna hade överstyrelsen alltså lagt antalet lärare enligt tabell I och II samt de i 14 § avlöningsreglementet angivna ersättningsbeloppen i respektive hyresgrupper för de olika bostadstyperna.

Summan av här ifrågavarande bostadsersättningar uppginge till *17 944 200 kronor.*

Avlöningsanslaget borde ytterligare minskas med beräknat *löneavdrag för tjänstlediga lärare.* Överstyrelsen hade beräknat, att antalet tjänstlediga lärare under ett läsår i medeltal uppginge till 880 folkskollärare och 840 småskollärare. Ehuru lärarnas tjänstledighet förorsakades av olika anledningar, förhölle det sig dock så, att tjänstledigheterna med jämförelsevis få undantag föranleddes av sjukdom eller annan anledning, som medförde samma löneavdrag som vid sjukdom. På grund härav hade löneavdraget beräknats som om samtliga tjänstlediga lärare fått vidkännas avdrag å lönen enligt bestämmelserna i 12 § civila avlöningsreglementet. Överstyrelsen hade ansett de i civila avlöningsreglementet för löneklasserna 11 och 18 som A-avdrag betecknade tjänstledighetsavdragen, eller 1 krona 80 öre respektive 2 kronor 80 öre, såsom lämpliga medeltal vid beräkning av det belopp, vartill det årliga tjänstledighetsavdraget för småskollärare respektive folkskollärare uppginge. Ifrågavarande tjänstledighetsavdrag beräknades uppgå till 1 085 448 kronor eller i avrundat tal *1 000 000 kronor.*

De avdrag, respektive nedsättningar av lärarnas avlöning, som på grund av bestämmelserna i 18 § avlöningsreglementet för lärare vid folk- och småskolor kunde ifrågakomma i de fall, då lärare till följd av olycksfall i tjänsten blivit hindrad att tjänstgöra och uppbure sjukpenning enligt olycksfallsförsäkringslagen, torde uppgå till så ringa belopp, att en beräkning av desamma bleve utan betydelse.

Då statskontoret och länsstyrelserna utanordnade statsbidragen till skoldistrikten, innehölles vissa belopp, motsvarande lärarnas tjänste- och familjepensionsavdrag. Dessa belopp inlevererades emellertid till statens pensions-

anstalt, och de sålunda gjorda avdragen inverkade ej på anslagsbehovet. Överstyrelsen hade dock sökt beräkna storleken av de tjänste- och familjepensionsavdrag, som lärarna skulle vidkännas, och hade därvid kommit till den uppfattningen, att sammanlagda årliga beloppet av folk- och småskollärares pensionsavdrag uppginge till omkring 7 000 000 kronor.

Det ovan angivna bruttobeloppet, 137 625 568 kronor, borde sålunda minskas med följande belopp:

bostadsersättning	17 944 200 kronor
löneavdrag för tjänstlediga lärare	1 000 000 »
Tillhopa	18 944 200 kronor.

Jämlikt bestämmelser i 29 § civila avlöningsreglementet skulle till befattningshavare utgå *rörligt tillägg* å vissa avlöningsförmåner. Överstyrelsen hade därför verkställt beräkningar rörande anslagsbehovet för budgetåret 1939/40 för detta ändamål. Det rörliga tillägget hade därvid beräknats utgå med sex procent å lön och övriga avlöningsförmåner, som skulle anses tillhöra lönen.

Till grund för beräkningen hade lagts det sammanlagda lönebeloppet 137 625 568 kronor, sedan detta minskats med kallortstillägg 804 780 kronor, kostnad för beredande av begravningshjälp 56 000 kronor och löneavdraget för tjänstlediga lärare 1 000 000 kronor eller ett sammanlagt belopp av 135 764 788 kronor. För utgående av rörligt tillägg till folk- och småskollärare m. fl. under budgetåret 1939/40 erfordrades alltså ett anslag å *8 145 887 kronor.*

Det erforderliga statsbidraget till avlöning åt lärare vid folk- och småskolor framginge av följande sammanfattande uppställning:

Avlöning åt lärare vid folk- och småskolor			kronor	130 112 670
Kallortstillägg			»	804 780
Kostnadsökning på grund av läsårets förlängning:				
ordinarie lärare	kronor	3 532 392		
icke-ordinarie lärare	»	455 036	»	3 987 428
Lönetillägg åt lärare vid mindre folkskolor samt biträdande lärare vid folkskolor	kronor	256 050		
Lönetillägg åt manliga lärare med småskolekompetens	»	19 350	»	275 400
Kostnad för vissa kvinnliga lärares uppflyttning i högsta löneklassen:				
folkskollärarinnor	kronor	1 051 210		
småskollärarinnor	»	1 338 080	»	2 389 290
Kostnad för beredande av begravningshjälp			»	56 000
Rörligt tillägg			»	8 145 887
		Summa	kronor	145 771 455
Avginge bostadsersättning	kronor	17 944 200		
Löneavdrag för tjänstlediga lärare	»	1 000 000	kronor	18 944 200.

Statsbidrag till avlöning åt lärare vid folk- och småskolor *kronor 126 827 255.*

2 och 3. Statsbidrag till avlönande av överlärare och ersättning för flyttningskostnad. Beträffande dessa båda anslagsposter medförde tillämpningen av bestämmelserna i civila avlönings-

reglementet ingen ändring i anslagsbehovet, varför anslagen borde upptagas till oförändrade belopp *145 000 kronor,* respektive *10 000 kronor.*

4. Anordnande av försök med förstärkningsanordningar i skolor av B2-formen. Lärare, som utöver den undervisningsskyldighet, som eljest ålåge honom, meddelat undervisning vid av överstyrelsen anordnade försök med förstärkningsanordningar i skolor av B2-form, åtnjöte enligt Kungl. Maj:ts beslut den 30 september 1937 arvode med i 34 § avlöningsreglementet för timlärare vid folkskola angivna belopp. Då med tillämpning av det civila avlöningsreglementets principer torde följa höjning även av timlärarlönen, bleve en höjning av anslaget till försöken med förstärkningsanordningar vid B2-skolor erforderlig. Överstyrelsen, som i förutnämnda skrivelse den 31 augusti 1938 angivit anslagsbehovet till 15 000 kronor, beräknade, att anslaget på angiven grund borde höjas till 18 000 kronor. Emellertid skulle överstyrelsen finna det synnerligen önskvärt, att de ifrågavarande försöken med förstärkningsanordningar utsträcktes till att avse även en och annan sjuårig skola av B3- eller D1-form. Med hänsyn härtill beräknade överstyrelsen anslagsbehovet till 20 000 kronor. Härtill komme kostnader för rörligt tillägg, beräknade till 1 200 kronor. Sammanlagda anslagsbehovet uppginge således till *21 200 kronor.*

Det anslagsbelopp, som enligt överstyrelsens beräkningar skulle bliva erforderligt för budgetåret 1939/40 under förevarande anslag, skulle sålunda uppgå till (126 827 255 + 145 000 + 10 000 + 21 200 =) 127 003 455 kronor, innebärande en anslagshöjning av (127 003 455 — 89 500 000 =) i runt tal 37 500 000 kronor.

Inom finansdepartementet har utarbetats en *promemoria* angående beräkning av anslaget till bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor, för vilken redogörelse torde böra i detta sammanhang lämnas.

Enligt 9 § 7 mom. kungörelsen den 10 december 1937 (nr 999) angående statsbidrag till avlöning av lärare vid folk- och småskolor m. m. skulle statskontoret eller länsstyrelsen till vederbörande skoldistrikt utan särskild rekvisition i början av januari månad i avräkning på årets rekvisition förskottsvis utbetala 45 procent av det belopp, som på grund av distriktets gjorda rekvisition efter avdrag av pensionsavgifter utbetalts för närmast föregående redovisningsår. I början av därpå följande juli månad skulle utanordnas förskottsvis ett lika stort belopp som under närmast föregående januari månad. Hade beträffande rekvisition från visst skoldistrikt statskontorets eller länsstyrelsens beslut i avseende på statsbidrag för föregående redovisningsår icke ännu meddelats vid tiden för utanordnandet av förskott till övriga skoldistrikt, skulle förskott till ifrågavarande skoldistrikt utbetalas omedelbart efter beslutets meddelande. Förskott, som här avsåges, skulle avrundas vid utbetalningen till närmast lägre hundratal kronor, och skulle summan av de i juli och efterföljande januari förskjutna beloppen jämte en procent av desamma avdragas vid den slutliga utanordningen av statsbidraget för redovisningsåret. Slutlig avräkning å skoldistrikt tillkommande statsbidrag skulle därefter äga rum i början av nästföljande budgetår.

Ett stadgande av enahanda innehåll hade funnits intaget i § 20 mom. 7 kungörelsen den 30 juni 1936 (nr 434) angående avlöning åt lärare vid folk-

och småskolor samt statsbidrag till sådan avlöning, vilken kungörelse från och med den 1 januari 1938 ersatts av ovanberörda kungörelse den 10 december 1937 (nr 999).

Vid uppgörandet av riksbokslutet plägade riksräkenskapsverkets budgetbyrå för ernåendet av en i möjligaste mån riktig belastning å anslaget till avlöning åt lärare vid folk- och småskolor överföra till anslaget de belopp, vilka utbetalts såsom förskott å sådana bidrag och vilka förskottsbelopp vid budgetårets utgång i myndigheternas räkenskaper fortfarande kvarstått oredovisade å förskottstitel. Om en viss stabilitet rådde för de faktorer, som bestämde beloppen av ifrågavarande statsbidrag — såsom de allmänna avlöningsgrunderna, lärarantalet, barnantalet, antalet klassavdelningar och dylikt — komme en bokföring enligt angivna ordning att ge en belastning å anslaget, som nära anslöte sig till den belastningssiffra, som skulle hava erhållits, därest utgifterna avförts direkt å anslaget. Växlingar i belastningen från det ena året till det andra komme givetvis att uppstå på grund av exempelvis variationer i ålderstilläggen. Den nuvarande redovisningen av förskotten till ifrågavarande löner syntes alltså under normala betingelser kunna lämna en så långt sig göra läte rättvisande bild av årsutgifterna och alltså möjliggöra en tillfredsställande förutberäkning av anslag för nämnda ändamål. Vid sådant förhållande syntes kravet på tillförlitlighet i budgetberäkningarna icke ensamt utgöra tillräcklig anledning att frångå gällande förskottssystem på detta område.

Om emellertid någon av de faktorer, som bestämde belastningen å ifrågavarande anslag, underkastades en allmän förändring, såsom exempelvis vid en lönereglering, så kunde under ett övergångsår förskott komma att utanordnas i en omfattning, som icke motsvarade de utgifter, som skulle bestritts under året, därest lönerna direkt avförts å anslaget. Anslagsbelastningen för ifrågavarande budgetår kunde bliva lägre än eljest skulle varit fallet, och de å budgetåret belöpande kostnaderna komme i stället att förskjutas till ett senare budgetår. Vid löneregleringen för folkskolorna hade detta förhållande nu inträffat och uppmärksammats av riksdagens år 1938 församlade revisorer.

I någon mån hade nämnda förskjutning i anslagsbelastningen motverkats till följd av ett i övergångsbestämmelserna till kungörelsen den 10 december 1937 (nr 999) intaget stadgande med syfte att bereda skoldistrikten möjlighet att erhålla förskott för den motsedda kostnadsökningen för löneregleringen. I mom. 3 av nämnda övergångsbestämmelser hade nämligen föreskrivits, att under januari och juli månader år 1938 statskontoret eller länsstyrelsen till vederbörande skoldistrikt skulle utbetala varje gång ett belopp, motsvarande 45 procent av det statsbidrag, som på grund av distriktets gjorda rekvisition efter avdrag av pensionsavgifter utbetalts för redovisningsåret 1936/37. Befunnes under år 1938 utanordnat förskott otillräckligt, ägde skolstyrelse att från statskontoret eller länsstyrelse efter rekvisition utbekomma ytterligare förskott. Sådan rekvisition skulle till statskontoret eller länsstyrelsen avlämnas, om rekvisitionen avsåge förra halvåret, senast den 15 maj och, om den avsåge senare halvåret, senast den 15 november. Under januari och juli månader år 1939 skulle statskontoret eller länsstyrelsen till vederbörande skoldistrikt utan särskild rekvisition utbetala varje gång ett belopp, motsvarande 90 procent av det statsbidrag enligt denna kungörelse, som på grund av distriktets gjorda rekvisition efter avdrag av pensionsavgifter utbetalts för tiden den 1 januari—den 30 juni 1938.

Enligt vad som framginge av nämnda revisorers berättelse, uppginge de under juli månad 1937 utbetalda förskotten å statsbidrag till avlöning av lärare vid folk- och småskolor m. m. till 25 902 200 kronor, under det att de utbetalade förskotten av ifrågavarande slag under första halvåret 1938 belöpte sig till 30 078 600 kronor. Motsvarande förskottsbelopp utgjorde för höstterminen 1938 32 122 700 kronor och för vårterminen 1939 41 150 000 kronor. Detta sistnämnda belopp skulle, såsom ovan framhållits, rätteligen hava utgjort 90 procent av det statsbidrag, som på grund av distriktets gjorda rekvisition efter avdrag av pensionsavgifter utbetalts för tiden den 1 januari—den 30 juni 1938. Statens utgifter för de på första halvåret 1938 belöpande lönerna utgjorde emellertid 47 875 000 kronor. Efter löneregleringens genomförande hade sålunda de utbetalda förskottsbeloppen ökats, men ökningen hade icke motsvarat den genom löneregleringen förorsakade höjningen av lönerna. Ett jämförelsevis stort antal skoldistrikt torde alltså icke hava utnyttjat den möjlighet, som enligt övergångsbestämmelserna till kungörelsen den 10 december 1937 (nr 999) förefunnits att efter särskild rekvisition erhålla ytterligare förskottsmedel för år 1938.

Nu berörda förhållanden föranledde i första hand, att, såvitt en överslagsberäkning visade, de totala utgifterna å förevarande anslag under budgetåret 1938/39 komme att överstiga anslaget med cirka 4 000 000 kronor. Men de sträckte sina verkningar även till belastningen å motsvarande anslag för budgetåret 1939/40 såsom framginge av det följande.

Vid beräkning av belastningen av anslaget under budgetåret 1939/40 torde man kunna utgå från en verklig kostnadssumma, motsvarande minst den dubbla av de ovan för första halvåret 1938 angivna utgifterna eller 95 750 000 kronor. Såsom förut nämnts, hade de under budgetåret 1938/39 utbetalda förskotten emellertid uppgått till sammanlagt 73 272 700 kronor. De slutavräkningsbelopp, som skulle belasta budgetåret 1939/40, komme således att bliva relativt höga eller cirka 22 500 000 kronor. Om till detta belopp lades de förskott, som komme att utbetalas under juli 1939 och januari 1940, vilka förskott kunde beräknas till minst (2×41 150 000 =) 83 300 000 kronor, erhölles en beräknad anslagsbelastning för budgetåret 1939/40 av 104 800 000 kronor, eller 9 200 000 kronor mera än som i 1939 års statsverksproposition preliminärt beräknats eller 95 600 000 kronor.

Det i statsverkspropositionen beräknade anslagsbeloppet anslöte sig till den belastning, som vid genomförd lönereglering skulle under stabila förhållanden uppstå. Den nu beräknade överbelastningen finge i huvudsak anses hänförlig till den vid löneregleringen givna övergångsbestämmelsen till kungörelsen den 10 december 1937 (nr 999), på grund varav förskotten för andra halvåret 1938 beräknats å oreglerade löner och härigenom kommit att uppgå till allenast 32 122 700 kronor, medan förskotten för första halvåret 1939 stigit till 41 150 000 kronor. Då löneregleringen varit i kraft under hela budgetåret 1938/39, syntes det för detta budgetår anvisade anslaget rimligen böra belastas med det belopp, som av nämnda anledning och på grund av gällande bestämmelser om slutavräkning beträffande statsbidragen i fråga förskötes in på budgetåret 1939/40. För sådant ändamål torde föreskrift böra meddelas av innehåll, att statskontoret och länsstyrelserna skulle före utgången av juni månad 1939 till skoldistrikten utan särskild rekvisition utbetala ytterligare förskott å statsbidrag för redovisningsåret 1938/39 till avlöning åt lärare vid folkskolor med ett belopp så avpassat, att det utgjorde skillnaden mellan, å ena sidan, vad som utbetalts i förskott under januari

1939 och, å andra sidan, det förskottsbelopp, som utbetalts för höstterminen 1938. Med hänsyn till den sena tidpunkten för utbetalandet av detta extra förskott syntes tillika böra föreskrivas, att något ränteavdrag å en procent icke skulle vid den slutliga avräkningen av statsbidraget till distriktet avdragas för det förskott, som i enlighet med denna föreskrift kunde komma att utbetalas till distriktet. Såsom förskott skulle alltså med den här föreslagna beräkningsgrunden komma att utanordnas ytterligare i runt tal 9 000 000 kronor, vilket belopp sålunda skulle komma att belasta det i riksstaten för budgetåret 1938/39 uppförda anslaget till bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor.

Beträffande den nu föreslagna ändrade dispositionen av nämnda anslag torde riksdagens yttrande böra inhämtas.

Statskontoret har den 7 mars 1939 avgivit utlåtande i anledning av dels skolöverstyrelsens i förutnämnda skrivelse av den 16 februari 1939 framlagda anslagsberäkningar, dels ock nyssberörda promemoria. Av statskontorets utlåtande inhämtas:

Jämlikt bestämmelserna i det av 1938 års riksdag godkända civila avlöningsreglementet skulle kostnaderna för avlönande av den i ärendet angivna ordinarie folk- och småskollärarpersonalen, beräknat efter högsta löneklassen inom respektive lönegrader — 21:a och 13:e — uppgå till 131 046 621 kronor. Enligt övergångsbestämmelserna till gällande avlöningsreglemente för lärare vid folk- och småskolor (nr 868/1938) skulle emellertid ordinarie kvinnlig folkskollärare under tiden intill den 30 juni 1940 åtnjuta avlöning enligt löneklass, som i varje särskilt fall vore två löneklasser lägre än den, som eljest skulle hava varit gällande för henne. På grund härav minskades anslagsbehovet för den ordinarie personalen för budgetåret 1939/40 till 126 979 965 kronor.

Vad anginge den icke-ordinarie lärarpersonalen, förelåge ingen uppdelning mellan, å ena sidan, extra ordinarie lärare och, å den andra, vakansvikarier och vikarier för tjänstlediga lärare. Exakta beräkningar av medelsbehovet för den extra ordinarie personalen kunde därför icke åstadkommas. En överslagsberäkning, grundad på en genomsnittlig placering av folkskollärare i 16 löneklassen å C-ort och av småskollärare i 8 löneklassen å samma dyrort, gåve emellertid till resultat ett belopp av 11 458 167 kronor.

Sammanlagt skulle alltså för folk- och småskollärarpersonalens avlönande enligt dessa beräkningar erfordras 138 438 132 kronor. Härifrån skulle avgå bostadsersättningar, uppskattade till 17 944 200 kronor, varför kostnaderna kunde angivas till 120 493 932 kronor.

Det sålunda beräknade beloppet motsvarade emellertid kostnaderna, därest den årliga lästiden i samtliga skoldistrikt skulle uppgå till 39 veckor. Såsom framginge av det av 1937 års folkskolutredning framlagda betänkandet med förslag angående utsträckning av den årliga lästiden vid folkskolan m. m., utgjorde för redovisningsåret 1938/39 den sannolika årliga lästiden *34⁴/₇ veckor* för 17,2 procent småskollärare och 13,9 procent folkskollärare, *36⁴/₇ veckor* för 26 procent småskollärare och 23,8 procent folkskollärare samt *39 veckor* för 56,8 procent småskollärare och 62,3 procent folkskollärare. Givetvis måste för budgetåret 1939/40 räknas med en förskjutning i berörda siffror. Om emellertid procenttalen i de tre grupperna för både folk- och småskollärare sattes till respektive 10, 25 och 65 procent, vil-

ket icke torde vara orimligt, skulle kostnaderna för nästkommande budgetår kunna antagas belöpa sig till 117 351 809 kronor, vilket belopp ganska nära överensstämde med det, till vilket skolöverstyrelsen med andra beräkningsgrunder kommit.

Den verkliga medelsåtgången å anslaget torde emellertid knappast överensstämma med det sålunda angivna beloppet. Jämlikt gällande bestämmelser om statsbidrag till avlönande av lärare vid folk- och småskolor skulle statskontoret och länsstyrelserna under juli månad 1939 i förskott för höstterminen 1939 till vederbörande skoldistrikt utan särskild rekvisition utbetala ett belopp, motsvarande 90 procent av det statsbidrag, som utbetalts för tiden den 1 januari—den 30 juni 1938. Då det på samma sätt för vårterminen 1939 beräknade förskottet uppgått till 41 150 000 kronor, torde samma belopp kunna antagas komma att utbetalas i juli 1939. Under hösten 1939 komme anslaget därjämte att belastas med slutavräkning för budgetåret 1938/39.

Enligt förutnämnda till statskontoret remitterade promemoria i ämnet kunde slutavräkningen komma att avse ett så betydande belopp som i runt tal 22 500 000 kronor. Emellertid hade i promemorian föreslagits, att föreskrift skulle meddelas därom, att statskontoret och länsstyrelserna skulle före utgången av juni månad 1939 till skoldistrikten utan särskild rekvisition utbetala ytterligare förskott å statsbidrag för redovisningsåret 1938/39 till avlöning åt lärare vid folk- och småskolor med ett belopp, motsvarande skillnaden mellan de under juli 1938 och januari 1939 utbetalade förskottsbeloppen. Vid bifall till berörda förslag, som icke föranledde erinran från statskontorets sida, skulle ovan angivna slutavräkningsbelopp minskas till 13 500 000 kronor.

Under januari månad 1940 skulle statskontoret och länsstyrelserna förskottsvis utbetala 45 procent av det belopp, som utbetalts för närmast föregående redovisningsår, 1938/39. Detta belopp kunde måhända approximativt sättas till två gånger verkliga kostnaden för förra halvåret 1938 eller i runt tal 95 000 000 kronor. Förskottet skulle vid sådant förhållande kunna uppskattas till 42 750 000 kronor.

Sammanlagt skulle medelsåtgången enligt de ovan gjorda beräkningarna kunna angivas till i avrundat tal 97 400 000 kronor. Emellertid kunde ifrågasättas, om icke föreskrift borde meddelas därom, att vid förskottsutbetalningarna hänsyn skulle tagas till det förhållandet, att enligt det nya avlöningsreglementet provisorisk avlöningsförstärkning icke skulle utgå och att det till 15 procent å löneförmånerna uppgående dyrtidstillägget skulle ersättas med rörligt tillägg å 6 procent av löneförmånerna. Därest den del av dyrtidstillägget, som följaktligen inarbetades i grundlönen, uppskattades till (9 procent av 95 000 000 =) 8 500 000 kronor och avlöningsförstärkningen till 5 000 000 kronor, skulle medelsbehovet ökas med (90 procent av 13 500 000 =) 12 200 000 kronor till 109 600 000 kronor. Detta belopp kunde emellertid komma att ytterligare stiga, därest viss del av det rörliga tillägget ansåges böra utbetalas i förskott eller därest skoldistrikten berättigades att — liksom enligt övergångsbestämmelserna till kungörelsen nr 999/1937 — utan begränsning utfå förskott å avlöningsmedel.

Beträffande den av överstyrelsen i ärendet väckta frågan om utsträckning av försöken med förstärkningsanordningar till att avse även skolor av B3- eller D1-form torde böra erinras om det förslag i sådant avseende, som avgivits av 1937 års folkskolutredning.

I övrigt hade framställningen icke föranlett särskilt uttalande från statskontorets sida.

I samma ärende har *riksräkenskapsverket* den 16 mars 1939 avgivit utlåtande, varav inhämtas i huvudsak följande:

Anslagsbelastningens storlek under ett budgetår — vilken även angåve medelsbehovet under budgetåret — vore beroende av dels storleken av de under budgetåret i juli och därpå följande januari månad såsom förskott utbetalda beloppen, dels ock det belopp, som i samband med slutrekvisitionen under samma budgetår utbetalades till skoldistrikten.

För att kunna bedöma storleken av medelsbehovet under budgetåret 1939/40 måste man alltså taga hänsyn till såväl de belopp, vilka kunde komma att utanordnas till skoldistrikten under hösten 1939 i anledning av slutrekvisitionerna för budgetåret 1938/39, som ock de förskottsbelopp, vilka skulle utanordnas under juli månad 1939 och januari månad 1940.

Vad först beträffade det belopp, som skulle utanordnas under hösten 1939 i anledning av slutrekvisitionerna för budgetåret 1938/39, borde följande omständigheter framhållas, vilka komme att påverka sagda belopps storlek.

Enligt vad som framginge av riksdagens år 1938 församlade revisorers berättelse om den av dem verkställda granskningen av statsverket, § 44, sid. 210, hade de under juli månad 1937 utbetalda förskotten å statsbidrag till avlöning av lärare vid folk- och småskolor m. m. uppgått till 25,9 miljoner kronor, under det att de utbetalda förskotten av ifrågavarande slag under första halvåret 1938, vilka förskott enligt gällande bestämmelser utbetalades till skoldistrikten dels utan rekvisition, dels ock efter särskild rekvisition, belöpte sig till 30,1 miljoner kronor. Motsvarande förskottsbelopp för höstterminen 1938 — däri inberäknat de på grund av särskilda rekvisitioner utbetalda förskottsbeloppen — utgjorde enligt en inom riksräkenskapsverket verkställd beräkning 32,1 miljoner kronor. För vårterminen 1939 utgjorde de under januari utbetalda förskottens sammanlagda belopp 41,2 miljoner kronor, vilket sistnämnda belopp skulle hava utgjort 90 procent av det statsbidrag, som på grund av distriktens gjorda rekvisitioner efter avdrag av pensionsavgifter utbetalts för tiden den 1 januari—den 30 juni 1938.

Statens utgifter för de å första halvåret 1938 belöpande lönerna hade enligt riksdagens revisorers och skolöverstyrelsens sammanfallande beräkningar utgjort 47,9 miljoner kronor. Därest man utginge från sistberörda belopp, avseende lönekostnaderna för ett halvt budgetår, skulle statens ifrågavarande kostnader för ett helt budgetår efter genomförandet av 1937 års lönereglering kunna uppskattas till i runt tal 96,0 miljoner kronor.

Såsom av den nu lämnade redogörelsen framginge, hade emellertid till skoldistrikten utanordnats förskott med 32,1 miljoner kronor för höstterminen 1938 samt 41,2 miljoner kronor för vårterminen 1939, utgörande för hela redovisningsåret 1938/39 sammanlagt allenast 73,3 miljoner kronor. Att icke förskott i större utsträckning kommit att under senare halvåret 1938 utbetalas till skoldistrikten, sammanhängde med att ett jämförelsevis stort antal distrikt icke utnyttjat den möjlighet, som enligt övergångsbestämmelserna till kungörelsen den 10 december 1937 (nr 999) förefunnits, att efter särskild rekvisition erhålla ytterligare förskottsmedel för höstterminen 1938.

Under förutsättning, att de under budgetåret 1938/39 utbetalda förskot-

ten anpassats efter de verkliga lönekostnaderna för tiden den 1 januari—den 30 juni 1938, hade förskottens sammanlagda belopp bort utgöra i runt tal 82,0 miljoner kronor i stället för hittills utanordnade omkring 73,0 miljoner kronor. Under budgetåret 1939/40 skulle därvid i samband med slutrekvisitionerna för nu löpande budgetår komma att utbetalas i runt tal (96,0 — — 82,0 =) 14,0 miljoner kronor, avseende lönekostnader för budgetåret 1938/39. Med hänsyn till vad ovan sagts i fråga om de under budgetåret 1938/39 gjorda förskottsbetalningarna, vilka med omkring (82,0 — 73,0 =) 9,0 miljoner kronor understigit vad som enligt denna beräkningsgrund bort utgå, skulle under nästkommande budgetår av de å innevarande budgetår belöpande lönekostnaderna komma att utbetalas ett belopp å tillhopa (14,0 + 9,0 =) 23,0 miljoner kronor.

Emellertid hade, såvitt framginge av förutberörda promemoria, ifrågasatts, att ytterligare förskott å statsbidraget till avlöning åt lärare vid folkskolor skulle utbetalas till skoldistrikten under innevarande budgetår med i runt tal 9,0 miljoner kronor. I den remitterade promemorian föresloges sålunda, att för nu angivna ändamål föreskrift skulle meddelas av innehåll, att statskontoret och länsstyrelserna före utgången av juni månad 1939 till skoldistrikten utan särskild rekvisition skulle utbetala ytterligare förskott för redovisningsåret 1938/39 å statsbidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor med ett belopp så avpassat, att det utgjorde skillnaden mellan, å ena sidan, vad som utbetalts i förskott under januari 1939 och, å andra sidan, det förskottsbelopp, som utbetalts för höstterminen 1938. Med hänsyn till den sena tidpunkten för utbetalandet av detta extra förskott syntes tillika böra föreskrivas, att något ränteavdrag å en procent icke skulle vid den slutliga avräkningen av statsbidraget till distriktet avdragas för det förskott, som i enlighet med denna föreskrift kunde komma att utbetalas till distriktet.

I enlighet med de nu gjorda beräkningarna och under förutsättning att förenämnda ytterligare förskott komme att utbetalas under innevarande budgetår — en åtgärd som riksräkenskapsverket ansåge sig böra förorda — skulle alltså av de å sistnämnda budgetår belöpande avlöningskostnaderna 14,0 miljoner kronor — vilket belopp utgjorde dels skoldistrikten tillkommande ytterligare avlöningsbelopp, dels ock de pensionsavgifter, vilka skulle erläggas till statens pensionsanstalt för budgetåret 1938/39 — kunna beräknas komma att utanordnas i början av budgetåret 1939/40 och sålunda belasta det i riksstaten för sagda budgetår uppförda anslaget.

Vad härefter anginge storleken av det förskott, som borde utbetalas i juli månad 1939, skulle detta enligt föreskrifterna i kungörelsen den 10 december 1937 (nr 999) utgå med ett belopp, motsvarande 90 procent av det statsbidrag, som på grund av distriktets gjorda rekvisition efter avdrag av pensionsavgifter utbetalts för tiden den 1 januari—den 30 juni 1938. Såsom ovan nämnts hade för denna tid utanordnats statsbidrag med 47,9 miljoner kronor. Det härå beräknade förskottet hade ovan uppskattats till i runt tal 41,0 miljoner kronor. Enligt bestämmelserna i ovannämnda kungörelse skulle det förskott, som utbetalas i januari månad 1940, utgöra 45 procent av det belopp, som på grund av distriktets gjorda rekvisition efter avdrag av pensionsavgifter utbetalts för redovisningsåret 1938/39. De sammanlagda kostnaderna, vilka belöpte å budgetåret 1938/39, torde enligt i det föregående gjorda beräkningar kunna uppskattas till i runt tal 96,0 miljoner kronor. I detta sammanhang borde emellertid erinras, att i samband med regleringen av folkskollärarnas pensionsförhållanden en avsevärd höjning av såväl

tjänste- som familjepensionsavgifterna för dessa befattningshavare ägt rum från och med ingången av budgetåret 1938/39. Enligt vad som framginge av skolöverstyrelsens beräkningar, skulle efter pensionsregleringens genomförande pensionsavgifterna komma att uppgå till omkring 7,0 miljoner kronor för budgetår. Det förskottsbelopp, som enligt nu gällande bestämmelser skulle utbetalas i januari månad 1940, torde med utgångspunkt från de nu gjorda beräkningarna således komma att utgöra 45 procent av (96,0—7,0 =) 89,0 miljoner eller i runt tal 40,0 miljoner kronor. För budgetåret 1939/40 skulle medelsbehovet beträffande anslaget till bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor sålunda komma att uppgå till sammanlagt (14,0 + 41,0 + + 40,0 =) 95,0 miljoner kronor.

Sistberörda belopp skulle alltså utgöra det för budgetåret 1939/40 erforderliga anslagsbeloppet till bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor, under förutsättning att förskotten, såsom de nu gällande bestämmelserna å hithörande område angiva, beräknades med utgångspunkt från vad som utbetalts i statsbidrag under tidigare budgetår. En dylik beräkningsgrund syntes emellertid icke kunna tillämpas vid beräknandet av medelsbehovet för budgetåret 1939/40 å ifrågavarande anslag med hänsyn bland annat därtill, att från och med instundande budgetår från det egentliga avlöningsanslaget skulle bestridas jämväl belopp, svarande mot det hittillsvarande dyrtidstilllägget — frånsett de s. k. barntilläggen och dyrtidstillägg å slöjdlärararvoden — och den provisoriska avlöningsförstärkningen. De verkliga avlöningskostnaderna för folkskollärarna under nästkommande budgetår torde vid sådant förhållande komma att avsevärt överstiga det ovan angivna beloppet, 95,0 miljoner kronor, vilket beräknats i enlighet med de nu gällande avlöningsbestämmelserna å hithörande område och under beaktande av de från och med budgetåret 1938/39 gällande pensionsavgifterna.

Skolöverstyrelsen hade i sina beräkningar rörande medelsåtgången för budgetåret 1939/40 — vilka beräkningar grundats på en utredning rörande lärarnas antal, löneklassplacering, fördelning å ortsgrupper m. m. — kommit till det resultatet, att till bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor skulle erfordras 127,0 miljoner kronor, därav rörligt tillägg 8,1 miljoner kronor. I det av skolöverstyrelsen beräknade beloppet hade även medräknats kostnad för vissa kvinnliga lärares uppflyttning i högsta löneklassen med 2,4 miljoner kronor samt därå belöpande rörligt tillägg med 0,1 miljon kronor. Enligt vad som framginge av Kungl. Maj:ts proposition nr 176 till innevarande års riksdag angående provisoriska avlöningsbestämmelser under budgetåret 1939/40 för vissa kommunanställda lärare m. fl., avsåges emellertid den av överstyrelsen i dess ovan gjorda beräkningar förutsatta uppflyttningen av lärarinnorna i högsta löneklassen icke skola äga rum, varför lönekostnaderna för ett budgetår efter genomförandet av den föreslagna nya löneregleringen för folkskollärarpersonalen komme att stanna vid (127,0 — 2,5 =) 124,5 miljoner kronor, vilket belopp riksräkenskapsverket i sina nedanstående beräkningar avjämnat till 125,0 miljoner kronor.

Enligt riksräkenskapsverkets uppfattning torde det vara nödvändigt, att de förskott, vilka skulle utbetalas i juli månad 1939 och januari månad 1940, anpassades efter de verkliga kostnaderna för ifrågavarande lärarlöner, enär i annat fall ett avsevärt belopp, avseende de å budgetåret 1939/40 belöpande lönekostnaderna, komme att belasta anslaget för budgetåret 1940/41. Utbetalades under nästkommande budgetår förskott allenast i den omfattning, nu gällande bestämmelser medgåve, skulle alltså av de å budgetåret 1939/40 belöpande lönekostnaderna ett belopp av icke mindre än i runt tal

(125,0 — 81,0 =) 44,0 miljoner kronor komma att belasta anslaget för budgetåret 1940/41. För att undvika att statens kostnader för folkskollärarnas avlönande på nu angivet sätt förskötes, torde det vara nödvändigt, att särskilda bestämmelser utfärdades rörande beräknandet av de förskott å ifrågavarande statsbidrag, vilka skulle tillhandahållas skoldistrikten under juli månad 1939 och januari månad 1940. Då det gällde att beräkna storleken av dessa förskott, borde man enligt riksräkenskapsverkets uppfattning utgå ifrån, att förskottens sammanlagda belopp skulle utgöra 90 procent av det ovan beräknade beloppet — efter avdrag av tjänste- och familjepensionsavdragen — avseende de verkliga kostnaderna under budgetåret 1939/40. I enlighet med denna beräkningsgrund skulle förskottens sammanlagda belopp uppgå till 90 procent av (125,0 — 7,0 =) 118,0 miljoner eller i runt tal 106,0 miljoner kronor, av vilket belopp den ena hälften skulle utbetalas i juli månad 1939 med i runt tal 53,0 miljoner kronor och den andra hälften i januari månad 1940 med samma belopp. Under förutsättning att förskotten å statsbidraget till folkskollärarlönerna beräknades till i runt tal 106,0 miljoner kronor, och det belopp, som skulle utanordnas i samband med slutrekvisitionerna under budgetåret i enlighet med de här ovan tidigare gjorda beräkningarna uppskattades till 14,0 miljoner kronor, skulle medelsbehovet beträffande anslaget »Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor» under budgetåret 1939/40 utgöra sammanlagt (106,0 + 14,0 =) 120,0 miljoner kronor, vilket sistnämnda belopp riksräkenskapsverket sålunda finge förorda skulle anvisas å riksstaten för sagda budgetår.

Ett genomförande av detta förslag förutsatte emellertid en ändring av de nuvarande i kungörelsen den 10 december 1937 (nr 999) angående statsbidrag till avlöning av lärare vid folk- och småskolor intagna bestämmelserna angående tillhandahållande av förskott å statsbidraget åt skoldistrikten. En föreskrift torde sålunda böra meddelas av innehåll, att varje skoldistrikt skulle i god tid före den 1 juli 1939 till länsstyrelserna insända en uppgift å samtliga inom distriktet vid utgången av vårterminen 1939 anställda såväl ordinarie som icke-ordinarie lärare med angivande av deras placering i lönehänseende enligt nu gällande avlöningsbestämmelser, varefter länsstyrelserna med ledning av dessa uppgifter skulle uträkna de olika distriktens lönekostnader för ett budgetår med tillämpning av det blivande avlöningsreglementets avlöningsbelopp och bestämmelser i övrigt. Såsom förskott skulle därefter till skoldistriktet utbetalas i juli månad 1939 ett belopp motsvarande 45 procent av den av länsstyrelsen sålunda beräknade lönekostnaden — efter avdrag av tjänste- och familjepensionsavdragen — för ett budgetår samt i januari månad 1940 ett lika stort belopp.

Enligt nu gällande bestämmelser skulle, såsom ovan framhållits, vid den slutliga utanordningen för redovisningsåret av statsbidraget till avlöning åt lärare vid folkskolor avdragas de förskottsvis utbetalda beloppen jämte en procent av desamma. Vid den slutliga utanordningen av dyrtidstillägget och den provisoriska avlöningsförstärkningen, vilka båda löneförmåner förskottsvis utbetalades till skoldistrikten efter enahanda grunder, som gällde för avlöningen, avdroges emellertid ej en procent av de förskotterade beloppen. Då dyrtidstillägget och den provisoriska avlöningsförstärkningen för framtiden komme att bortfalla och den egentliga avlöningen i stället ökas med, bland annat, de emot dessa avlöningsförmåner svarande beloppen, uppstode frågan, huruvida för framtiden dylikt procentavdrag borde ske å hela det belopp, som förskottsvis komme att tillhandahållas skoldistrikten från anslaget till statsbidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor.

I anledning av förevarande spörsmål finge riksräkenskapsverket erinra, att frågan om det s. k. procentavdragets avskaffande eller eventuella nedsättning tidigare varit föremål för övervägande. I skrivelse den 25 maj 1937, nr 311, i anledning av riksdagens år 1936 församlade revisorers berättelse, anförde riksdagen sålunda under punkt 10, bland annat, följande: Fråga hade uppkommit, huruvida icke i samband med löneregleringen för folk- och småskollärarpersonalen en omläggning av det hitintills tillämpade utbetalningssättet av statsbidrag till nämnda personal borde vidtagas. Då enligt löneregleringen i fråga lönerna skulle komma att utbetalas månadsvis i efterskott, syntes det påkallat, att för varje månad avpassad del av statsbidraget även utbetalades månadsvis. Genom en sådan anordning skulle de skäl bortfalla, som föranlett procentavdrag vid den slutliga utbetalningen av statsbidrag för redovisningsåret. Riksdagen funne för sin del detta förslag vara ur flera synpunkter att förorda framför ett av statsrevisorerna framfört förslag om sänkning av procentavdraget. Detsamma syntes lämpligen kunna genomföras ej blott för folk- och småskollärarpersonalens vidkommande utan även beträffande övriga lärarkategorier, i fråga om vilka enahanda bestämmelser angående förskottsutbetalningar av statsbidrag gällde. En dylik reform borde emellertid föregås av en närmare utredning. Riksdagen anhölle alltså, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för åstadkommande av en omläggning av det hittills tillämpade utbetalningssättet av statsbidrag till avlönande av lärare vid folk- och småskolor m. fl. läroanstalter. I anledning härav anbefallde Kungl. Maj:t genom beslut den 30 december 1937 riksräkenskapsverket att i samråd med skolöverstyrelsen verkställa utredning i förevarande avseende samt till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag i ämnet, vartill utredningen kunde giva anledning. Därefter hade emellertid inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga i ett den 13 juni 1938 avgivet betänkande och förslag angående skolöverstyrelsens organisation till behandling upptagit frågan om ändrade utbetalningsföreskrifter i fråga om statsbidragen till avlöningar åt lärare vid folkskoleväsendet. De sakkunnigas förslag, som nära anslöt sig till de i riksdagens ovanberörda skrivelse meddelade direktiv, innebure i huvudsak, att statsbidrag, varom här vore fråga, skulle utbetalas till skoldistrikten månadsvis i efterskott med belopp, som så nära som möjligt avpassats efter distriktens beräknade verkliga lönekostnader under månaden, samt att vid den slutliga utanordningen för redovisningsåret något s. k. procentavdrag ej skulle äga rum. En förutsättning för att ifrågavarande statsbidrag skulle kunna utbetalas på nu angivet sätt hade dessa sakkunniga emellertid ansett vara inrättandet av en särskild kameral byrå i skolöverstyrelsen.

Enligt riksräkenskapsverkets uppfattning torde det emellertid få anses lämpligt att i samband med den nya löneregleringen, som från och med budgetåret 1939/40 skulle komma till stånd för folkskollärarna, taga ställning till frågan om icke det s. k. procentavdraget för framtiden skulle kunna helt bortfalla, vilken fråga torde kunna lösas självständigt utan samband med utbetalningsförfarandets ordnande i övrigt. Riksräkenskapsverket ansåge för sin del, att, då staten numera principiellt övertagit samtliga kostnader för lärarnas löner, det knappast kunde anses påkallat, att på grund av de nu gällande föreskrifterna om tillhandahållande av förskott å dessa statsbidrag åt skoldistrikten staten räknade sig tillgodo ränta å de sålunda förskotterade beloppen.

Beträffande det s. k. procentavdragets storlek finge slutligen framhållas, att detsamma — efter löneregleringens genomförande — torde kunna upp-

skattas till en procent av 106,0 eller i runt tal 1,0 miljon kronor. I enlighet med ovan gjorda beräkningar, vid vilka hänsyn till procentavdraget ej tagits, skulle lönekostnaderna för ett budgetår kunna uppskattas till omkring 125,0 miljoner kronor. Efter avdrag av en procent å förskottsvis utbetalda belopp skulle lönekostnaderna för ett budgetår alltså belöpa sig till omkring 124,0 miljoner kronor. De nu uträknade verkliga lönekostnaderna — med eller utan s. k. procentavdrag — skulle emellertid med hänsyn till utbetalningsförfarandet icke komma till uttryck i anslagsbelastningen förrän tidigast budgetåret 1940/41.

Jag tillåter mig i detta sammanhang jämväl redogöra för efterföljande ärende rörande minskad undervisningsskyldighet för folkskollärare.

I skrivelse den 29 april 1938 har *Stockholms folkskoledirektion* hemställt om medgivande, att en folkskollärare vid stadens folkskolor i egenskap av föreståndare för hjälpklasser måtte, utan hinder av bestämmelserna i avlöningsreglementet den 30 september 1937 för lärare vid folk- och småskolor, få från och med den 1 juli 1938 åtnjuta inskränkning i sin undervisningsskyldighet till 12 veckotimmar.

I detta ärende hava utlåtanden avgivits den 17 juni 1938 av *skolöverstyrelsen,* den 19 september 1938 av *undervisningsväsendets lönenämnd* och den 23 februari 1939 av *statskontoret.*

Av handlingarna inhämtas följande:

Folkskoledirektionen. Vid Stockholms folkskolor hade, yttrar direktionen, sedan en lång följd av år varit anordnade hjälpklasser för intellektuellt efterblivna barn. För att giva hjälpklasserna en fastare organisation och tillika en speciellt sakkunnig ledning hade från och med år 1933 anställts särskild föreståndare för dessa klasser. Föreståndaren hade att verkställa intelligensundersökning av barn, som anmäldes till hjälpklassundervisning, och att i frågor rörande barnens undervisning och vård samråda med barnens föräldrar och överlärarna. Den allmänna ledningen av hjälpklassarbetet ålåge tillika föreståndaren, som hade att lämna lärarna råd och anvisningar samt hålla överläggningar med dem rörande undervisnings- och uppfostringsspörsmål. Från och med läsåret 1934—35 hade åt föreståndaren jämväl anförtrotts ledningen av skoldistriktets observationsklasser för svåruppfostrade barn. Den organisation, som stode under föreståndarens tillsyn, omfattade läsåret 1937—38 64 klassavdelningar med 837 barn. Såsom föreståndare för hjälpklasserna hade varit förordnad en ordinarie kvinnlig folkskollärare, som utöver sin läraravlöning tillerkänts visst årligt arvode. Föreståndaren hade således intagit en ställning, som i viss mån kunde jämföras med en överlärares. För att bereda föreståndaren möjlighet att ägna sig åt sin ledande och övervakande verksamhet hade folkskoledirektionen medgivit minskning i hennes undervisningsskyldighet från i hjälpklasser normalt 26 till 12 veckotimmar. På grund av föreskrifterna i avlöningsreglementet för lärare vid folk- och småskolor kunde numera en dylik inskränkning i undervisningsskyldigheten icke utan Kungl. Maj:ts särskilda tillstånd ifrågakomma. Med hänsyn till hjälpklassundervisningens stora betydelse funne direktionen det synnerligen angeläget, att den hittills tillämpade ordningen för hjälpklassernas tillsyn och ledning finge bibehållas. Med de viktiga uppgifter, som ålåge

föreståndaren, torde en mera omfattande undervisningsskyldighet än 12 veckotimmar icke kunna anses rimlig.

Skolöverstyrelsen har tillstyrkt bifall till framställningen.

Lönenämnden har erinrat, att frågan om folkskollärarnas undervisningsskyldighet gjorts till föremål för ett särskilt uttalande av 1937 års riksdag i samband med genomförandet av löneregleringen för lärare vid folk- och småskolor. I specialmotiveringen till 3 § av det framlagda förslaget till avlöningsreglemente hade departementschefen yttrat, att antalet veckotimmar liksom dittills borde regleras genom de i undervisningsplanen för rikets folkskolor intagna timplanerna. I anledning härav hade riksdagen yttrat följande (skrivelse nr 468/1937, sid. 11):

Riksdagen funne det för egen del önskvärt, att avlöningsreglementet lämnade föreskrifter även beträffande denna del av lärarnas tjänstgöringsskyldighet och ville därför förorda, att bestämmelser i ämnet intoges i reglementet. Dessa bestämmelser kunde lämpligen utformas med utgångspunkt från det av 1936 års lärarlönesakkunniga framlagda förslaget och alltså ålägga ordinarie lärare skyldighet att meddela undervisning: lärare vid folkskola, lärare vid mindre folkskola och biträdande lärare vid folkskola under minst 28 och högst 30 veckotimmar samt lärare vid småskola under minst 24 och högst 28 veckotimmar. Det syntes befogat att i reglementet inrymma rätt för skolöverstyrelsen eller i vissa fall statens vederbörande folkskolinspektör att medgiva minskning av veckotjänstgöringen med en eller annan timme.

De bestämmelser i ämnet, som sedermera utfärdats (avlöningsreglementet nr 868/1937, 2 § 2 mom.), anslöte sig till nämnda uttalande av riksdagen, varvid för lärare i allmänhet den största nedsättning av undervisningsskyldigheten, som på grund av reglementets bestämmelser kunde ifrågakomma, uppginge till sex veckotimmar. I fråga om överlärares tjänstgöringsskyldighet stadgades i avlöningsreglementet, att därom skulle gälla vad som angåves i den av skolöverstyrelsen för befattningen fastställda instruktionen. Överlärare i Stockholm ålåge att undervisa minst fem timmar i veckan. Lönenämnden, som icke ansåge sig böra närmare ingå på frågan, huruvida ett bifall till förevarande framställning förutsatte riksdagens medverkan, hade i själva huvudfrågan saknat anledning till erinran mot direktionens hemställan.

Statskontoret har icke velat motsätta sig bifall till direktionens föreliggande framställning. Med hänsyn till utformningen av stadgandet i 2 § 2 mom. avlöningsreglementet för folk- och småskollärare har emellertid statskontoret gjort gällande, att för ett medgivande av dylik innebörd erfordrades riksdagens medverkan.

Departementschefen. De av skolöverstyrelsen i skrivelsen den 16 februari 1939 framlagda anslagsberäkningarna grunda sig på den förutsättningen, att avlöningsbeloppen för folk- och småskollärare från och med den 1 juli 1939 anpassas efter de för civilförvaltningen gällande bestämmelserna. Förslag i sådant hänseende har som nämnts framlagts i propositionen nr 176 till innevarande års riksdag, enligt vilken en provisorisk reglering av lärarlönerna i anslutning till sistnämnda bestämmelser skall vidtagas för budgetåret 1939/40. Jämlikt det i propositionen framställda förslaget skola i stället för de lönebelopp, som nu gälla för vederbörande löneklasser, tillämpas de lönebelopp, som enligt löneplanen A i det av 1938 års riksdag godkända civila avlöningsregle-

mentet gälla för löneklasser med motsvarande ordningsnummer, samt vidare rörligt tillägg utgå enligt bestämmelserna i nämnda reglemente och efter samma procenttal, som komma att fastställas för befattningshavare, underkastade reglementet. I propositionen förutsättes, att nu utgående särskilda lönetillägg av olika slag skola omregleras, barntillägg övergångsvis utgå på sätt i propositionen närmare angives men provisoriskt dyrortstillägg, provisorisk avlöningsförstärkning, dyrtidstillägg och personlig lönefyllnad icke under nästa budgetår av vederbörande befattningshavare åtnjutas.

Skolöverstyrelsens anslagsberäkningar bygga på en utredning rörande lärarnas antal, placering i löneklasser och fördelning på olika ortsgrupper m. m. Med ledning av denna utredning har beräknats det belopp, vartill ifrågavarande befattningshavares sammanlagda avlöningsförmåner komma att uppgå under nästkommande budgetår, vilket belopp ansetts motsvara anslagsbehovet. Hänsyn har emellertid härvidlag icke tagits till att anslagsbehovet i hög grad påverkas av gällande bestämmelser rörande rekvisition och utbetalning av statsbidrag till kostnaderna för lärarlöner. En revision av överstyrelsens anslagsberäkningar med beaktande härav har verkställts av statskontoret och riksräkenskapsverket. Det yttrande, som avgivits av det sistnämnda ämbetsverket, synes mig kunna läggas till grund för anslagsberäkningarna för nästa budgetår.

Innan jag ingår på nämnda anslagsberäkningar, torde emellertid böra undersökas, vilka merkostnader den i propositionen nr 176 ifrågasatta provisoriska löneregleringen för lärare vid folk- och småskolor samt därmed jämförliga befattningshavare kan beräknas komma att medföra för statsverket. En uppfattning härom synes kunna erhållas genom en jämförelse mellan dels skolöverstyrelsens i skrivelsen den 14 oktober 1938 utförda beräkningar rörande årskostnaderna vid tillämpning av de nu gällande lönebestämmelserna, dels ock överstyrelsens i skrivelsen den 16 februari 1939 verkställda beräkningar rörande årskostnaderna vid en anpassning av avlöningsbeloppen för nämnda befattningshavare efter de för civilförvaltningen från och med den 1 juli 1939 gällande bestämmelserna. Visserligen bör beaktas, att de sistnämnda beräkningarna i vissa hänseenden avvika från de förutsättningar, som angivits i propositionen nr 176 — överstyrelsen ägde, då beräkningarna verkställdes, icke kännedom om detaljerna i den för budgetåret 1939/40 ifrågasatta provisoriska löneregleringen — men dessa avvikelser synas med ett undantag icke behöva medföra några mer avsevärda jämkningar i överstyrelsens beräkningar. Undantaget avser, att överstyrelsen vid sina beräkningar förutsatt, att de kvinnliga lärarna skulle uppflyttas i högsta löneklassen, vilket emellertid enligt nämnda proposition icke skall äga rum. På grund härav torde det, i anslutning till riksräkenskapsverkets yttrande i ärendet, kunna beräknas, att årskostnaderna efter genomförandet av den nya löneregleringen för lärarpersonalen vid folk- och småskolorna komma att uppgå till i runt tal

124 500 000 kronor. Läggas härtill motsvarande kostnader för lärare vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter och barnhem (220 000 kronor) samt för föreståndarinnor och biträdande föreståndarinnor vid skolhem och arbetsstugor (300 000 kronor), erhålles ett kostnadsbelopp av tillhopa omkring 125 000 000 kronor. Detta belopp får anses innesluta samtliga löneutgifter efter den provisoriska löneregleringens genomförande utom dels barntillägg, från vilken kostnad i detta sammanhang torde böra bortses, dels ock de kostnader, som skola bestridas från förslagsanslaget till folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränsorter. Av överstyrelsens utredning framgår även, att berörda belopp hänför sig till de förhållanden i fråga om lästidens längd och lärarnas härav betingade placering i lönegrader, som kunna beräknas föreligga under läsåret 1939—40.

Årskostnaderna för statens bidrag till avlöning jämlikt nu gällande avlöningsreglemente samt till provisoriskt dyrortstillägg åt lärare vid folk- och småskolor torde med ledning av utav skolöverstyrelsen i skrivelsen den 14 oktober 1938 och i övrigt lämnade uppgifter kunna beräknas till 95 600 000 kronor, vartill komma kostnader för bidrag till avlöning åt jämförliga lärare samt för provisorisk avlöningsförstärkning och dyrtidstillägg. Nämnda belopp å 95 600 000 kronor synes emellertid hänföra sig till de förhållanden i fråga om lästid etc., som förelågo vårterminen 1938. För att förutnämnda belopp å 125 000 000 kronor skall i nyssberörda hänseende bliva jämförbart med beloppet å 95 600 000 kronor, torde förstnämnda avlöningssumma böra minskas med den i överstyrelsens skrivelse av den 16 februari 1939 angivna kostnadsökningen med 3 987 428 kronor på grund av lästidens utsträckning och alltså beräknas till i runt tal 121 000 000 kronor.

Härigenom och med utnyttjande av överstyrelsens beräkningar i övrigt erhålles följande sammanställning rörande kostnadsökningen för statsverket vid ett genomförande av den i propositionen nr 176 föreslagna provisoriska löneregleringen för folk- och småskollärare samt jämförliga befattningshavare (rörligt tillägg 6 procent, dyrtidstillägg 16 procent):

Årskostnader vid provisorisk löneregleringen enligt propositionen nr 176 för lärare vid folk- och småskolor samt jämförliga befattningshavare (exklusive barntillägg)			kronor	121 000 000
Årskostnader vid nu rådande löneförhållanden:				
a) Statsbidrag till avlöning jämlikt avlöningsreglementet samt till provisoriskt dyrortstillägg åt lärare vid folk- och småskolor	kronor	95 600 000		
b) D:o åt lärare vid sjukvårdsanstalter och barnhem	»	130 000		
c) D:o åt föreståndarinnor och biträdande föreståndarinnor vid skolhem och arbetsstugor	»	180 000		
d) Provisorisk avlöningsförstärkning åt de under a)—c) angivna befattningshavarna	»	5 120 000		
e) Dyrtidstillägg (exklusive barntillägg) åt samma befattningshavare	»	16 500 000	»	117 530 000
		Kostnadsökning	kronor	3 470 000.

Ifrågavarande kostnadsökning kan alltså med utgångspunkt från de förhållanden i fråga om lästidens längd, som förelågo vårterminen 1938, uppskattas till omkring $3^1/_2$ miljoner kronor.

Jag övergår härefter till att för budgetåret 1939/40 beräkna förevarande anslag till bidrag till avlöning åt lärare vid folk- och småskolor.

I anslutning till vad i förutberörda inom finansdepartementet upprättade promemoria föreslagits — vilket förslag av statskontoret lämnats utan erinran och av riksräkenskapsverket förordats — vill jag inledningsvis tillstyrka, att föreskrift meddelas av innebörd, att statskontoret och länsstyrelserna skola före utgången av juni 1939 till skoldistrikten utan särskild rekvisition utbetala ytterligare förskott å statsbidrag för redovisningsåret 1938/39 till förevarande ändamål med belopp, motsvarande skillnaden mellan å ena sidan vad som utbetalats i förskott under januari 1939 och å andra sidan det förskottsbelopp, som utbetalats för höstterminen 1938. Jag biträder även förslaget, att vid den slutliga utanordningen av statsbidraget för redovisningsåret 1938/39 avdrag icke skall ske med viss del (en procent) av det sålunda före utgången av juni månad förskjutna beloppet. Om riksdagen lämnar vad sålunda föreslagits utan erinran, torde närmare bestämmelser i ämnet böra av Kungl. Maj:t framdeles meddelas. Enligt riksräkenskapsverkets kalkyler kan det beräknas, att av statens på tiden före den 1 juli 1939 belöpande utgifter för statsbidrag till bestridande av ifrågavarande lönekostnader ett belopp av omkring 14 000 000 kronor kommer att vid bifall till vad av mig nu föreslagits belasta det anslag, som bör för budgetåret 1939/40 anvisas till bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor.

Såsom redan nämnts, anser jag mig böra uppskatta avlöningskostnaderna för budgetåret 1939/40 till i runt tal 124 500 000 kronor, vilket belopp jag dock här i likhet med riksräkenskapsverket avjämnar till 125 000 000 kronor. Av detta belopp torde, efter avdrag av de till 7 000 000 kronor beräknade tjänste- och familjepensionsavgifterna, i runt tal 90 procent, eller omkring 106 000 000 kronor, böra utanordnas i förskott under nämnda budgetår i enlighet med bestämmelser, som det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att i anslutning till riksräkenskapsverkets i sådant avseende framställda förslag framdeles meddela. Jag föreslår följaktligen, att för nu ifrågavarande ändamål för nästa budgetår beräknas ett belopp av (14 000 000 + 106 000 000 =) *120 000 000 kronor.*

Riksräkenskapsverket har jämväl upptagit frågan, huruvida för framtiden vid slutlig utanordning av statsbidrag reduktion bör ske med förutnämnda del (en procent) av de å statsbidraget förskjutna beloppen. Ämbetsverket anser för sin del, att sådan reduktion icke bör hädanefter komma till stånd. Ehuru jag finner starka skäl tala för riksräkenskapsverkets uppfattning, anser jag dock med hänsyn till den ståndpunkt, som av riksdagen intagits i denna fråga, det lämpligast, att denna fråga vinner sin lösning i samband

med en övergång till ett system med utbetalning av statsbidrag till lärarlöner månadsvis. Jag vill därför icke nu framställa förslag om avskaffande av ifrågavarande procentuella avdrag vid slutavräkning å statsbidrag. Framhållas bör även, i anslutning till ett av riksräkenskapsverket i dess utlåtande gjort uttalande, att vid en eventuell omläggning av utbetalningsförfarandet jämväl torde böra upptagas till närmare övervägande frågan om fastställande av särskild avlöningsstat för detta och därmed jämförliga anslag. Av tekniska skäl låter det sig icke göra att under nuvarande förhållanden genomföra en sådan ur många synpunkter önskvärd anordning.

I det av mig angivna belopp av 120 000 000 kronor, varmed förevarande anslag bör för nästa budgetår uppföras, ingå jämväl de av överstyrelsen angivna utgifterna för avlönande av överlärare, för ersättning för flyttningskostnad samt för anordnande av försök med förstärkningsanordningar vid vissa skolformer. Mot överstyrelsens i dessa hänseenden framställda förslag har jag intet att erinra. Jag vill framhålla, att försök med ifrågavarande förstärkningsanordningar, vid bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 149 till innevarande års riksdag, torde böra anordnas jämväl under nästa budgetår.

I detta sammanhang anser jag mig böra beröra vissa ärenden, som visserligen icke påverka anslagsberäkningarna för nästa budgetår men som lämpligen böra behandlas i samband därmed.

För ett av dessa ärenden, nämligen frågan om en avsevärdare *nedsättning av undervisningsskyldigheten* för en folkskollärare i egenskap av föreståndare för hjälpklasser, har redogörelse lämnats i det föregående. Mot bifall till den i ämnet föreliggande framställningen har jag i likhet med de hörda myndigheterna intet att invända. Därest riksdagen icke framställer någon erinran häremot, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga bestämmelser. Vissa likartade fall kunna tänkas uppkomma. Jag anser mig böra här utgå från att Kungl. Maj:t skall äga att, efter prövning av de i varje särskilt fall föreliggande förhållandena, utan riksdagens hörande meddela undantag från gällande bestämmelser rörande undervisningsskyldighetens omfattning. Jag förutsätter dock självfallet, att återhållsamhet kommer att iakttagas vid prövning av framställningar av denna art.

Stockholms folkskoledirektion har i skrivelse den 2 februari 1939 gjort framställning om vidtagande av åtgärder för att möjliggöra statsbidrag till avlönande av s. k. *reservvikarier*. I skrivelsen framhålles, att det i en stad av Stockholms storlek — med 1 162 lärare vid folk- och småskolor under innevarande läsår — funnes ett stadigvarande behov av lärare, som kunde inträda i tjänstgöring vid uppkommande sjukdomsfall eller andra hinder för de fast anställda lärarna. Alltsedan år 1908 hade därför staden för

ändamålet anställt ett antal manliga och kvinnliga lärare. Under tider, då sistnämnda lärare icke hade vikariatstjänstgöring, kunde de efter skolledningens anvisning tjänstgöra i stället för andra lärare, som därigenom fått tillfälle att åhöra lektioner i andra skolavdelningar. För de tider av anställningsperioden, då reservvikarierna icke hade förordnande för tjänstledig lärare, hade de åtnjutit ersättning av stadens medel såsom extra ordinarie eller vikarierande lärare. Under tider, då de på grund av sjukdom icke kunde tjänstgöra, ägde de alltså uppbära avlöning enligt de grunder, som gällde för extra ordinarie lärare. Detsamma tillämpades vid förbud mot tjänstgöring till förekommande av smittfara samt vid havandeskap eller barnsbörd. Då genom statsmakternas försorg åtgärder icke vidtagits för att fylla behovet i förevarande avseende, hade staden nödgats att även efter genomförandet av 1937 års lönereglering för lärarpersonalen vid folk- och småskolor själv sörja för upprätthållande av det rådande vikariesystemet. Då detta system vore både nödvändigt och lämpligt, hemställdes om motsvarande statliga åtgärder.

Jag har ansett mig böra här beröra nyssnämnda fråga med hänsyn därtill, att det synes i viss mån tveksamt, om förfarandet står i god överensstämmelse med gällande statsbidragsbestämmelser. Emellertid torde anordningen få tills vidare tillämpas men frågan tagas under övervägande i samband med den utredning om lärarnas vid folk- och småskolor avlöningsförhållanden, som enligt vad chefen för finansdepartementet i annat sammanhang föreslagit bör föregå lärarnas inordnande under civila avlöningsreglementet. Därvid torde böra uppmärksammas jämväl huruvida det i andra större städer varit erforderligt att vidtaga åtgärder av antydd art.

Vidare har Sveriges överlärarförbund hemställt, att *överlärare* i skoldistrikt måtte tillsättas av skolöverstyrelsen och inordnas i det statliga lönesystemet samt att framställning i ämnet måtte göras till 1939 års riksdag. Enligt gällande bestämmelser upprättar skolöverstyrelsen förslag till lärartjänst, som är förenad med överlärarbefattning, varefter skoldistrikt företager val bland de på förslaget uppförda. Skolöverstyrelsen har i yttrande den 27 december 1938 avstyrkt, att förslag i den av överlärarförbundet angivna riktningen förelägges 1939 års riksdag, och har därvid framhållit, bland annat, att förslaget, som i vissa avseenden syntes vara beaktansvärt, näppeligen kunde förverkligas utan att hava varit föremål för en mera ingående utredning.

För egen del finner jag det ur olika synpunkter önskvärt, att överlärarinstitutionen fastare inordnas i skoladministrationen. Frågan synes emellertid böra närmare utredas, och jag anser mig därför icke böra nu påkalla åtgärder av den innebörd, som av överlärarförbundet ifrågasatts.

Till Kungl. Maj:ts prövning föreligga härförutom två ärenden angående befrielse från fortsättningsskolplikt för elever, som genomgått *åttaårig folkskola,* det ena avseende Mariestads skoldistrikt och det andra Jönköpings skoldistrikt. Dessa båda ärenden torde med hänsyn till deras principiella innebörd böra här beröras.

Mariestads skoldistrikt har anhållit dels om tillstånd att vid distriktets folkskola, som omfattar sju klasser, inrätta en obligatorisk åttonde klass, dels ock, vid bifall till nämnda framställning, om befrielse för skoldistriktet att anordna fortsättningsskola.

Jönköpings skoldistrikt har anhållit, att vid distriktets skolor, som jämväl omfatta sju klasser, måtte få inrättas en frivillig åttonde årsklass samt att de lärjungar, som komme att genomgå dylik klass, måtte befrias från dem eljest åliggande fortsättningsskolplikt.

I ärendena hava yttranden avgivits av vederbörande folkskolinspektörer och domkapitel samt av skolöverstyrelsen.

Enligt § 6 fortsättningsskolestadgan skall kursen i fortsättningsskolan omfatta minst 360 undervisningstimmar. I skoldistrikt, som vid folkskola, tillhörande någon av folkskolans huvudformer (heltidsläsande skolor), anordnat obligatorisk sjunde årsklass eller inrättat en folkskolans högre avdelning, kan dock efter prövning i varje särskilt fall av skolöverstyrelsen, fortsättningsskolkursen för sådana lärjungar, som med godkänt avgångsbetyg lämnat dylik folkskolas sjunde årsklass eller som genomgått en årskurs i folkskolas högre avdelning, kunna omfatta en årskurs med ett mindre antal undervisningstimmar än 360, dock minst 180.

Även i skoldistrikt, som vid halvtidsläsande folkskola anordnat obligatorisk åttonde årsklass, kan för lärjungar, vilka avgått från nämnda klass, fortsättningsskolan omfatta allenast en årskurs om minst 180 undervisningstimmar.

I kungörelsen nr 423/1928 har vidare föreskrivits, att läroplan för sådan folkskolans högre avdelning eller sju- eller åttaklassig folkskola, på vilken grundas fortsättningsskola med ett mindre antal undervisningstimmar än 360, skall prövas och godkännas av skolöverstyrelsen. Härvid skall tillses, att undervisningen under första året av folkskolans högre avdelning samt sjunde eller åttonde folkskolåret så ordnas, att under detsamma inhämtas så mycket av det för fortsättningsskolan föreskrivna kunskapsstoff, som eljest skulle hava inhämtats under det första året av fortsättningsskolan.

Fortsättningsskolpliktig är i regel envar, som med fullständigt avgångsbetyg lämnat den egentliga folkskolan. Enligt § 27 i nämnda stadga skall dock skolpliktig, som åtnjuter undervisning i bland annat folkskolans högre avdelning, därmed anses fullgöra sin fortsättningsskolplikt. Vederbörande skolstyrelse äger att i vissa fall medgiva befrielse från fortsättningsskolplikt. Sådan befrielse får dock i regel ej medgivas skolpliktig, som genomgått allenast en årskurs av folkskolans högre avdelning.

Förevarande bestämmelser hava givit upphov till viss tvekan angående fortsättningsskolplikten för lärjungar, som genomgått en ettårig högre avdelning, byggd på obligatorisk sjuårig folkskola. I skoldistrikt med dylik anordning har, enligt vad jag inhämtat, fullgjord skolgång i den högre avdelningen i regel medfört befrielse från fortsättningsskolplikt. Denna tolkning synes mig stå i överensstämmelse med de av riksdagen godkända grunderna för folk- och fortsättningsskolplikten. Med stadgandet angående förbud mot befrielse från fortsättningsskolplikt för barn, som genomgått allenast en årskurs av folkskolans högre avdelning, torde nämligen i främsta rummet hava åsyftats att betaga skoldistrikt möjligheten att genom inrättande av ettårig folkskolas högre avdelning, byggd på sexårig folkskola, inskränka den sammanlagda skolpliktstiden till sju år, medan den eljest omfattar åtta år (jfr propositionen nr 70/1928, sid. 18).

Genom beslut av 1935 års riksdag (skrivelse nr 297) skall folkskola omfatta sju årsklasser. Övergång från sexårig till sjuårig folkskola skall ske successivt och i regel vara verkställd senast med ingången av läsåret 1948—49. I samband härmed förklarade riksdagen hinder ej möta för Kungl. Maj:t att, i händelse särskilda förhållanden därtill föranledde, på framställning av skoldistrikt medgiva anordnande av folkskola med större antal obligatoriska klasser än sju. Något uttalande om fortsättningsskolplikten för barn, vilka genomgått fler än sju obligatoriska årsklasser, gjordes icke.

Befrielse från skyldighet för skoldistrikt att anordna fortsättningsskola, därest folkskolan omfattar åtta obligatoriska årsklasser, torde ej få anses rubba den från fortsättningsskolans tillkomst godtagna regeln om en sammanlagd undervisningstid i folk- och fortsättningsskola av minst åtta år. Vare sig folkskolan är anordnad på detta sätt eller såsom sjuårig folkskola med ettårig högre avdelning bör emellertid tillses, att undervisningen i den åttonde klassen eller högre avdelningen så ordnas, att i densamma inhämtas så mycket av det för ifrågakommande typ av fortsättningsskola särskilt föreskrivna kunskapsstoff, som eljest skulle hava inhämtats i fortsättningsskolan. Härigenom erhålles anslutning till ett av 1928 års riksdag i skrivelse nr 168 gjort uttalande rörande förkortad fortsättningsskola för lärjungar, som genomgått en årskurs i folkskolans högre avdelning. Det torde ankomma på Kungl. Maj:t att, om riksdagen lämnar vad nu anförts utan erinran, vidtaga erforderliga åtgärder. Lämpligen böra generella föreskrifter meddelas av det innehåll, som av mig antytts.

Innan det nu gällande avlöningsreglementet för lärare vid folk- och småskolor trädde i kraft, åtnjöt lärarpersonalen på vissa håll särskilda kommunala löne- eller *pensionsförmåner*. Sedan lärarna genom den senaste lönereglerings tillförsäkrats dyrortsgrupperade löner, må dylika kommunala löne- och pensionsförmåner i princip icke längre utgivas. I enlighet

härmed har i gällande kungörelse angående statsbidrag till avlöning av lärare vid folk- och småskolor m. m. förordnats, att såsom villkor för statsbidrag skall gälla, att lärares avlöningsförmåner utgå i enlighet med vad därom stadgas och att läraren icke därutöver får av skoldistriktet åtnjuta ersättning för utförande av arbetsuppgifter, som enligt meddelade bestämmelser kunna åläggas honom i tjänsten. Då det emellertid ansetts oriktigt, att en lärare genom löneregleringen skulle behöva vidkännas försämring av sina dittillsvarande löne- eller pensionsförmåner, hava vissa övergångsbestämmelser meddelats. Sålunda har föreskrivits, att lärare skall, så länge han kvarstår i samma eller motsvarande befattning inom skoldistriktet, av distriktet såsom personlig lönefyllnad erhålla gottgörelse för genom övergången till den nya lönestaten minskad löneinkomst. Härjämte har föreskrivits, att, om lärare avgår med pensionsrätt, skall han av skoldistriktet erhålla personlig pensionsfyllnad med skillnaden mellan det pensionsbelopp, som skulle utgått enligt de äldre bestämmelserna, och de pensionsförmåner, som utgå enligt gällande pensionsbestämmelser. Föreskrifterna i fråga avse sådan lärare, som omedelbart före löneregleringen innehade ordinarie eller därmed likställd befattning eller som vid höstterminens slut 1937 var anställd såsom extra ordinarie lärare.

I fråga om de kommunala pensionsförmånerna har viss tvekan uppkommit angående lärarens och kommunens inbördes rättigheter och skyldigheter efter löneregleringen i de fall, då läraren enligt kommunens bestämmelser erlagt avgifter för pensionsförmånerna i fråga. Den utredning, som i anledning härav igångsatts, har ännu icke hunnit slutföras. Emellertid anser jag mig kunna utgå ifrån, att, därest utredningen skulle visa, att kommunerna böra och äro beredda att erlägga viss av Kungl. Maj:t godkänd gottgörelse för de av lärarna erlagda pensionsavgifterna, gällande statsbidragsbestämmelser icke utgöra hinder för kommunerna att utbetala dylik gottgörelse.

6. Bidrag till avlöning åt lärare för vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter och vissa barnhem intagna barn i skolåldern. Bidrag till avlöning åt föreståndarinnor och biträdande föreståndarinnor vid skolhem och arbetsstugor.

Dessa båda förslagsanslag äro nu uppförda med 130 000 kronor respektive 170 000 kronor. Enligt kungörelsen nr 955/1937 skall avlöningsreglementet den 30 september 1937 (nr 868) för lärare vid folk- och småskolor från och med den 1 januari 1938 i tillämpliga delar vara gällande för nu ifrågavarande lärare. Statsbidrag till deras avlöning utgår enligt enahanda grunder, som gälla för lärare vid folk- och småskolor.

Skolöverstyrelsen har i skrivelser den 31 augusti och den 14 oktober 1938 gjort framställning om anslag till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1939/40. *Statskontoret* har utlåtit sig i ärendet den 25 oktober och den 10 november 1938.

I förutnämnda skrivelse den 16 februari 1939 har därefter överstyrelsen inkommit med nya anslagsberäkningar med hänsyn till ifrågasatt anpassning av hithörande befattningshavares löner till det civila avlöningsreglementets lönebelopp. Av denna skrivelse inhämtas följande:

Bidrag till avlönande av lärare åt vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter och vissa barnhem intagna barn i skolåldern. Av en skrivelsen bifogad tabell (VI) framginge antalet fast anställda lärare vid ifrågavarande anstalter och barnhem. Med samma beräkningsgrunder, som tillämpats vid beräkning av lönebeloppen för folk- och småskollärare, uppginge det för ändamålet erforderliga beloppet till 230 955 kronor, vartill komme kallortstillägg, uppgående till 390 kronor. Den kostnadsökning, som kunde uppkomma till följd av läsårets förlängning vid en eller annan skola samt på grund av vissa lärarinnors uppflyttning i högsta löneklassen, hade beräknats till 10 000 kronor. Lönebeloppet uppginge sålunda sammanlagt till 241 345 kronor.

Bostadsersättningen, varmed sistnämnda bruttobelopp borde minskas, hade beräknats till sammanlagt 37 434 kronor, varefter återstode 203 911 kronor. Då emellertid ett mindre belopp borde beräknas till avlönande av vikarier för ifrågavarande lärare, syntes anslaget för budgetåret 1939/40 kunna upptagas med *207 000 kronor.*

Anslagsbehovet till *rörligt tillägg* åt hithörande lärare beräknades till i runt tal *14 500 kronor.*

Bidrag till avlöning åt föreståndarinnor och biträdande föreståndarinnor vid skolhem och arbetsstugor. Antalet befattningshavare angåves å en vid skrivelsen fogad tabell (VII). Med tillämpning av förut angivna beräkningsgrunder uppginge avlöningsbeloppet till 281 640 kronor. Härtill komme kallortstillägg med ett beräknat belopp av 26 850 kronor. På grund av efter den 1 juli 1938 genomförd förlängning av lästiden vid skolor inom vissa av de skoldistrikt, där skolhem och arbetsstugor vore belägna, komme ett antal av dessa befattningshavare att under läsåret 1939—40 tillhöra högre lönegrad än under vårterminen 1938. Den dels till följd härav, dels på grund av vissa befattningshavares uppflyttning i högsta löneklassen uppkommande kostnadsökningen hade beräknats till 15 000 kronor. Lönebeloppet uppgår sålunda till 323 490 kronor. Detta bruttobelopp borde minskas med bostadsersättningen, som beräknats uppgå till 47 742 kronor, och återstode därefter ett belopp av 275 748 kronor. Då någon ökning av antalet befattningshavare kunde förväntas, och ett mindre belopp vore erforderligt till avlöning av vikarier, borde emellertid anslaget för budgetåret 1939/40 upptagas till i avrundat tal *285 000 kronor.*

Anslagsbehovet till *rörligt tillägg* beräknades till i runt tal *17 800 kronor.*

Statskontoret har i utlåtande den 7 mars 1939 med tillämpning av de beräkningsgrunder, som statskontoret använt i fråga om anslaget till bidrag

till avlöning åt lärare vid folkskolor, uppskattat kostnaderna för bidrag till avlönande av lärare åt vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter och vid vissa barnhem intagna barn i skolåldern till i runt tal 243 000 kronor och kostnaderna för bidrag till avlöning åt föreståndarinnor och biträdande föreståndarinnor vid skolhem och arbetsstugor till i runt tal 283 000 kronor, varvid i båda fallen bostadsersättningar frånräknats.

Riksräkenskapsverket har i utlåtande den 16 mars 1939 yttrat:

I fråga om utbetalandet av dessa båda anslag gällde i huvudsak enahanda föreskrifter som för det stora anslaget till bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor. Anslagsbelastningen under budgetåret 1939/40 skulle alltså med nu gällande utbetalningsföreskrifter vara beroende av dels vad som skulle utbetalas i samband med slutredovisningen av kostnaderna för budgetåret 1938/39, dels ock de förskott, vilka skulle utbetalas i juli månad 1939 och i januari månad 1940. För att anpassa förskotten efter de beräknade verkliga utgifterna under budgetåret 1939/40 torde fördenskull vara erforderligt att jämväl i fråga om utbetalningarna avseende dessa anslag föreskreves, att förskotten skulle beräknas med stöd av infordrade uppgifter rörande ifrågavarande befattningshavares antal och löneklassplacering m. m. vid utgången av vårterminen 1939 på sätt av riksräkenskapsverket närmare angivits rörande folkskollärarna. Vad anginge anslagens storlek för nästkommande budgetår, finge riksräkenskapsverket föreslå, att i enlighet med överstyrelsens beräkningar anslaget till bidrag till avlönande av lärare åt vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter och vid vissa barnhem intagna barn i skolåldern upptoges till i runt tal 220 000 kronor samt anslaget till bidrag till avlöning åt föreståndarinnor och biträdande föreståndarinnor vid skolhem och arbetsstugor med ett avrundat belopp av 300 000 kronor.

Departementschefen. Jag biträder överstyrelsens och riksräkenskapsverkets beräkningar av förevarande anslag, vilka innebära en höjning av anslaget till bidrag till avlönande av lärare åt vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter och vissa barnhem intagna barn i skolåldern med i runt tal 90 000 kronor och av anslaget till avlöning åt föreståndarinnor och biträdande föreståndarinnor vid skolhem och arbetsstugor med i runt tal 130 000 kronor. Anslagen böra således för nästa budgetår uppföras med *220 000 kronor,* respektive *300 000 kronor.* Mot vad av riksräkenskapsverket föreslagits beträffande sättet för beräknande av förskott å statsbidrag synes intet vara att erinra. Härutinnan hänvisar jag till vad i det föregående yttrats rörande anslaget till bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor.

7. Understöd åt högre folkskolor.

Förslagsanslaget till Högre folkskolor: Understöd är nu uppfört med 1 850 000 kronor. Genom beslut av 1938 års riksdag har lönereglering genomförts vid förevarande skolor från och med den 1 januari 1939. Enligt

propositionen nr 230/1938 beräknades anslagsbehovet för förra delen av budgetåret 1938/39 till 750 000 kronor och för senare delen av samma budgetår till 1 100 000 kronor, varav 55 000 kronor till bestridande av kostnader för s. k. övergångslön.

Skolöverstyrelsen har i förutnämnda skrivelser den 31 augusti 1938 och den 17 februari 1939 framlagt förslag angående beräkning av förevarande anslag för budgetåret 1939/40. För anslagsberäkningarna har redogjorts i det föregående. Jämväl beträffande *statskontorets* och *riksräkenskapsverkets* i ärendet avgivna yttranden hänvisas till det föregående.

Departementschefen.

I anslutning till vad i det föregående yttrats rörande beräkningen av motsvarande anslag till kommunala flickskolor och kommunala mellanskolor, anser jag mig böra för nästa budgetår uppskatta förevarande anslag till högre folkskolor med utgångspunkt från statskontorets förutberörda anslagskalkyler. Det av statskontoret angivna anslagsbeloppet, 3 471 786 kronor, bör å ena sidan minskas med de till 18 684 kronor uppskattade kostnaderna för barntillägg, vilka skola bestridas från annat anslag, å andra sidan ökas med 10 000 kronor på grund av mitt förslag om höjd löneställning för vissa manliga icke-adjunktskompetenta lärare. Jag beräknar på grund härav anslaget till i runt tal *3 450 000 kronor*. Anslagshöjningen, väsentligen föranledd av ändrade löne- och statsbidragsbestämmelser, utgör (3 450 000 — — 1 850 000 =) 1 600 000 kronor.

8. Provisorisk avlöningsförstärkning åt vissa befattningshavare vid folkskoleväsendet m. m.

För innevarande budgetår finnes uppfört ett förslagsanslag å 5 000 000 kronor till provisorisk avlöningsförstärkning åt vissa befattningshavare vid folkskoleväsendet m. m. (jfr propositionen nr 272/1938 och riksdagens skrivelse nr 399/1938).

Bestämmelser i ämnet hava meddelats genom kungörelserna nr 430/1938 och 9/1939. Provisorisk avlöningsförstärkning har utgått från och med den 1 januari 1938 till lärare vid folk- och småskolor och därmed jämförliga befattningshavare samt från och med den 1 januari 1939 till lärare vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska mellanskolor och högre folkskolor. Provisorisk avlöningsförstärkning till förstnämnda lärarkategori bestrides helt av statsmedel och till sistnämnda lärarkategori med tre fjärdedelar. Kostnaderna härför utgå från förevarande anslag. Statsbidrag rekvireras efter ingången av juli men före utgången av augusti månad näst efter det redovisningsår, som avses. I fråga om utbetalande av förskott å statsbidrag gälla i huvudsak samma bestämmelser, som stadgats

angående utbetalning av statsbidrag till avlönande av lärare vid folk- och småskolor (jfr det föregående). Förskott utbetalas dock först efter rekvisition.

I förutnämnda skrivelse den 16 februari 1939 har *skolöverstyrelsen* framlagt förslag angående beräkning av förevarande anslag för budgetåret 1939/40. Av skrivelsen inhämtas följande:

Enligt från folkskolinspektörerna inhämtade uppgifter hade de verkliga kostnaderna för avlöningsförstärkning åt lärare vid folk- och småskolor m. fl. under tiden den 1 januari—den 30 juni 1938 uppgått till 2 561 278 kronor. Av nämnda belopp hade emellertid statskontoret och länsstyrelserna, enligt vad riksdagens revisorer meddelat, före den 30 juni 1938 utbetalt endast 137 895 kronor. Under budgetåret 1938/39 hade således från anslaget utbetalts icke mindre än 2 423 383 kronor, avseende senare delen av budgetåret 1937/38.

Utgående från de av folkskolinspektörerna sålunda lämnade uppgifterna, hade överstyrelsen beräknat medelsbehovet för utbetalning av provisorisk avlöningsförstärkning till lärare och andra befattningshavare, vilka åtnjöte lön enligt avlöningsreglementet för lärare vid folk- och småskolor m. fl., och därvid funnit, att till sagda befattningshavare komme att under redovisningsåret 1938/39 utbetalas avlöningsförstärkning med omkring 5 100 000 kronor. Från det här ifrågavarande anslaget torde böra bestridas statens kostnader jämväl för provisorisk avlöningsförstärkning under tiden den 1 januari—den 30 juni 1939 åt lärare vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska mellanskolor och högre folkskolor. Överstyrelsen hade beräknat, att dessa kostnader komme att uppgå till omkring 75 000 kronor. Då enligt gällande författningar förskott å statsmedel för beredande av provisorisk avlöningsförbättring utanordnades endast efter rekvisition av vederbörande skolstyrelse, kunde man förutse, att blott en mindre del av de erforderliga medlen komme att av statskontoret och länsstyrelserna under innevarande budgetår såsom förskott utanordnas till de lokala skolmyndigheterna. Antoges dessa förskott komma att uppgå till sammanlagt 600 000 kronor, måste ett förslagsanslag på omkring 4 575 000 kronor beviljas för budgetåret 1939/40 för att möta de i juli och augusti 1939 inkommande slutrekvisitionerna för budgetåret 1938/39. På anslaget för sistnämnda budgetår uppstode i sådant fall en besparing om närmare 2 000 000 kronor [5 000 000 — —(2 423 383 + 600 000) = 1 976 617].

Skulle det befinnas ändamålsenligt att utanordna ett betydligt större belopp under innevarande budgetår med motsvarande minskning av anslagsbehovet för budgetåret 1939/40, kunde detta lämpligen ske på det sättet, att statskontoret och länsstyrelserna anmodades att före utgången av innevarande budgetår till vederbörande myndigheter förskottsvis utbetala visst skäligt belopp. Bestämdes detta belopp så högt som till 180 procent av det belopp, som vederbörande skoldistrikt eller anstalt erhållit för tiden den 1 januari—den 30 juni 1938 och till 90 procent av de av vederbörande skolstyrelse beräknade kostnaderna för avlöningsförstärkning åt lärare vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska mellanskolor och högre folkskolor, erfordrades för budgetåret 1939/40 endast ett anslag på omkring en halv miljon kronor, men det för budgetåret 1938/39 beviljade

förslagsanslaget till provisorisk avlöningsförstärkning åt vissa befattningshavare vid folkskoleväsendet komme att förete en brist på omkring 2 100 000 kronor.

Statskontoret har enligt utlåtande den 7 mars 1939 icke funnit anledning till särskilt uttalande i fråga om överstyrelsens förevarande framställning.

Riksräkenskapsverket har i utlåtande den 16 mars 1939 anfört följande:

Under budgetåret 1938/39 hade under ifrågavarande anslag hittills avförts i runt tal 3,6 miljoner kronor, av vilket belopp omkring 2,4 miljoner kronor emellertid beräknats avse å tiden den 1 januari—den 30 juni 1938 belöpande kostnader. Av de å innevarande budgetår belöpande kostnaderna, vilka av skolöverstyrelsen uppskattats till 5,1 miljoner kronor, hade sålunda endast omkring 1,2 miljoner kronor utbetalts. Huvudparten av återstående belopp torde med nu gällande utbetalningsföreskrifter, vilka innebure, att skoldistrikten först efter rekvisition ägde utbekomma förskott å den provisoriska avlöningsförstärkningen, sannolikt komma att utbetalas först under budgetåret 1939/40. Då sistberörda belopp avsåge kostnader för innevarande budgetår och då den provisoriska avlöningsförstärkningen skulle upphöra att utgå till folkskollärare m. fl. med utgången av juni månad 1939, ansåge riksräkenskapsverket önskvärt, att de å innevarande budgetår belöpande kostnaderna i möjligaste mån komme att belasta det härför i riksstaten för budgetåret 1938/39 uppförda anslaget. Under förutsättning att till skoldistrikt m. fl. — i anslutning till vad skolöverstyrelsen föreslagit — före budgetårets utgång utanordnades särskilda förskott så avvägda, att de sammanlagda förskotten under budgetåret 1938/39 uppginge till 180 procent av det belopp, som vederbörande skoldistrikt eller anstalt erhållit för tiden den 1 januari—den 30 juni 1938, skulle de å innevarande budgetår belöpande kostnaderna för provisorisk avlöningsförstärkning även komma att till övervägande delen belasta anslaget för samma budgetår. För budgetåret 1939/40 skulle vid sådant förhållande ej erfordras, att ett särskilt anslag till provisorisk avlöningsförstärkning åt vissa befattningshavare vid folkskoleväsendet uppfördes å riksstaten. Kvarstående utgifter för detta ändamål, beräknade till omkring 500 000 kronor, syntes i stället under budgetåret 1939/40 böra avföras å det i riksstaten för nu löpande budgetår uppförda anslaget.

Vad anginge kostnaderna för provisorisk avlöningsförstärkning under tiden den 1 januari—den 30 juni 1939 åt lärare vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska mellanskolor och högre folkskolor, vilka kostnader skulle bestridas från förevarande anslag, avsåge dessa ett så ringa belopp, att några särskilda åtgärder för reglering av anslagsbelastningen, på sätt skolöverstyrelsen ifrågasatt, icke torde behöva vidtagas.

Departementschefen.

De i propositionen nr 176/1939 ifrågasatta provisoriska avlöningsbestämmelserna för vissa kommunalanställda lärare m. fl. innebära, såsom tidigare nämnts, att avlöningsbeloppen provisoriskt anpassas efter civila avlöningsreglementets avlöningsbelopp, i följd varav bland annat provisorisk avlöningsförstärkning skulle bortfalla med utgången av innevarande budgetår. Enligt gällande utbetalningsföreskrifter kommer emellertid en stor del av de å nämnda budgetår belöpande statsmedlen till ersättande av verkställda ut-

gifter för provisorisk avlöningsförstärkning att utbetalas först under budgetåret 1939/40. I likhet med riksräkenskapsverket anser jag det önskvärt, att nämnda kostnader belasta det för innevarande budgetår uppförda anslaget. Det av riksräkenskapsverket i detta hänseende framställda förslaget, enligt vilket något anslag för ändamålet icke skulle erfordras för nästa budgetår, synes kunna i huvudsak biträdas. Lämnar riksdagen vad sålunda ifrågasatts utan erinran, torde det ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga föreskrifter i ämnet.

I berörda proposition nr 176 har förutsatts, att befattningshavare, som äro berättigade till personlig lönefyllnad, skola äga kvarstå på nuvarande lönestat och vara berättigade att under nästa budgetår uppbära bland annat provisorisk avlöningsförstärkning. Till sistnämnda fråga torde chefen för finansdepartementet framdeles återkomma. Statens på tiden efter den 30 juni 1939 belöpande utgifter för provisorisk avlöningsförstärkning till hithörande befattningshavare torde lämpligen böra under nästa budgetår bestridas från de anslag, varur avlöning till nämnda befattningshavare i övrigt gäldas. Någon ändring i de i det föregående verkställda anslagsberäkningarna torde ej böra på grund härav vidtagas.

9. Hemställan.

De nu verkställda anslagsberäkningarna innebära avsevärda ändringar i de i årets statsverksproposition preliminärt beräknade anslagsbeloppen. De av de förutnämnda anslagen, som beröras av den i propositionen nr 176 föreslagna provisoriska löneregleringen, beräknades nämligen vid statsverkspropositionens avlåtande till de belopp, som borde å riksstaten uppföras, därest medelsåtgången icke komme att under budgetåret 1939/40 påverkas av ändrade avlöningsbestämmelser. Till belysande av de avvikelser, som de nu verkställda beräkningarna innebära i jämförelse med de i statsverkspropositionen beräknade anslagen, må anföras följande sammanställning:

	I statsverkspropositionen beräknat belopp	Enligt nu föreliggande anslagskalkyler beräknat belopp
	Kronor	Kronor
Bidrag till kommunala flickskolor	3 200 000	4 050 000
» » » mellanskolor	2 660 000	3 325 000
» » högre goss- och samskolor	538 800	538 800
» » » flickskolor	625 000	650 000
» » avlöning åt lärare vid folkskolor	95 600 000	120 000 000
» » » » » för vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter och vissa barnhem intagna barn i skolåldern	175 000	220 000

Bidrag till avlöning åt föreståndarinnor och biträdande föreståndarinnor vid skolhem och arbetsstugor	250 000	300 000
Understöd åt högre folkskolor	1 900 000	3 450 000
Provisorisk avlöningsförstärkning åt vissa befattningshavare vid folkskoleväsendet m. m.	5 500 000	—
Summa kronor	110 448 800	132 533 800

Frågan om beräknande för nästa budgetår av anslaget till dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisnings- m. fl. anstalter, vilket anslag kommer att avsevärt minskas vid bifall till det i propositionen nr 176 framställda förslaget, torde komma att framdeles upptagas av chefen för finansdepartementet. Reduktionen av dyrtidstilläggsanslaget bör bliva av sådan omfattning, att skillnaden mellan nyss angivna anslagssummor i huvudsak utjämnas.

Under åberopande av det anförda och då proposition i ärendet jämlikt § 54 riksdagsordningen torde kunna avlåtas utan hinder av att den för propositioners avlämnande till riksdagen i allmänhet stadgade tid gått till ända, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte

dels föreslå riksdagen att

1. besluta, att till kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska mellanskolor och högre folkskolor skall under budgetåret 1939/40 utgå statsbidrag i huvudsaklig överensstämmelse med vad av mig i det föregående angivits;

2. till *Kommunala läroverk: Bidrag till kommunala flickskolor* för budgetåret 1939/40 anvisa ett *förslagsanslag* av ..... kronor 4 050 000;

3. medgiva, att ordinarie manlig ämneslärare vid kommunal mellanskola eller praktisk mellanskola, vilken icke äger behörighet till adjunktstjänst vid allmänt läroverk och ej heller kan av Kungl. Maj:t tillerkännas sådan behörighet, må, därest han den 1 mars 1927 varit ordinarie ämneslärare vid kommunal mellanskola eller högre folkskola, från och med den 1 juli 1939 åtnjuta lön enligt 22 lönegraden;

4. till *Kommunala läroverk: Bidrag till kommunala mellanskolor* för budgetåret 1939/40 anvisa ett *förslagsanslag* av ..... kronor 3 325 000;

5. besluta, att gällande bestämmelser angående statsunderstöd för budgetåret 1938/39 till statsunderstödda enskilda läroanstalter skola äga tillämpning jämväl för budgetåret 1939/40, dock att statsbidrag må utgå till sammanlagt högst

155 parallellavdelningar vid samtliga statsunderstödda privatläroverk;

6. till *Privatläroverk: Bidrag till högre goss- och samskolor* för budgetåret 1939/40 anvisa ett *förslagsanslag* av ..... kronor 538 800;

7. besluta, att den av 1933 års riksdag beslutade ändringen i fråga om beloppet av grundunderstöd till högre flickskola skall äga tillämpning jämväl för budgetåret 1939/40;

8. till *Privatläroverk: Bidrag till högre flickskolor* för budgetåret 1939/40 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 650 000; därav 30 000 kronor skola användas till nedbringande av terminsavgifter under läsåret 1939—40 på sätt av mig i det föregående angivits under villkor, att Stockholms stad för samma tid på sätt av mig angivits bidrager med enahanda belopp;

9. till *Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor* för budgetåret 1939/40 anvisa ett *förslagsanslag* av ..... kronor 120 000 000;

10. till *Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare för vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter och vissa barnhem intagna barn i skolåldern* för budgetåret 1939/40 anvisa ett *förslagsanslag* av ..... kronor 220 000;

11. till *Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt föreståndarinnor och biträdande föreståndarinnor vid skolhem och arbetsstugor* för budgetåret 1939/40 anvisa ett *förslagsanslag* av ..... kronor 300 000;

12. till *Högre folkskolor: Understöd* för budgetåret 1939/40 anvisa ett *förslagsanslag* av ..... kronor 3 450 000;

dels ock återkalla Sitt i årets statsverksproposition framställda förslag om beräknande under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1939/40 av ett förslagsanslag till provisorisk avlöningsförstärkning åt vissa befattningshavare vid folkskoleväsendet m. m.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gösta Sandberg.

Av skolöverstyrelsen upprättad sammanställning angående anslagsbehovet för högre kommunala skolor budgetåret 1939/40.

Kommunala flickskolor (36 skolor).

	Lärarlöner 1939/40								Statsbidrag 3/4	Kommunalt bidrag	Dyrtidstillägg 15 %	Rörligt tillägg 6 %	Barntillägg
	Ordinarie	Icke-ordinarie	Rektorsarvoden	Tillsynslärararvoden	Kallortstillägg	Provisoriskt dyrortstillägg	Provisorisk avlöningsförstärkning	Summa					
Enligt kungörelsen nr 660/1938	3 467 882	715 554	80 160	400	1 750	8 226	70 752	4 344 724	3 258 543	1 086 181	641 095	—	756
Enligt kungörelsen nr 8/1939	3 999 730	815 003	96 160	480	2 160	—	—	4 913 533	3 685 149	1 228 384	—	288 883	756

Kommunala mellanskolor (61 skolor).

	Lärarlöner 1939/40								Statsbidrag 3/4	Kommunalt bidrag	Dyrtidstillägg 15 %	Rörligt tillägg 6 %	Barntillägg
	Ordinarie	Icke-ordinarie	Rektorsarvoden	Tillsynslärararvoden	Kallortstillägg	Provisoriskt dyrortstillägg	Provisorisk avlöningsförstärkning	Summa					
Enligt kungörelsen nr 660/1938	2 389 234	1 004 520	101 280	8 400	600	21 828	59 268	3 585 130	2 688 848	896 282	528 880	—	25 596
Enligt kungörelsen nr 8/1939	2 716 325	1 162 670	121 530	10 080	750	—	—	4 011 355	3 008 516	1 002 839	—	232 739	25 596

Högre folkskolor.

	Lärarlöner 1939/40								Statsbidrag 3/4	Kommunalt bidrag	Dyrtidstillägg 15 %	Rörligt tillägg 6 %	Barntillägg
	Ordinarie	Icke-ordinarie	Rektorsarvoden	Tillsynslärararvoden	Kallortstillägg	Provisoriskt dyrortstillägg	Provisorisk avlöningsförstärkning	Summa					
Enligt kungörelsen nr 660/1938	1 866 852	1 699 016	67 200	3 940	4 305	34 104	59 928	3 735 345	2 801 510	933 835	551 313	—	18 684
Enligt kungörelsen nr 8/1939	2 127 717	1 963 061	80 640	4 728	5 460	—	—	4 181 606	3 136 205	1 045 401	—	245 447	18 684

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

Sid.

1. Bidrag till kommunala flickskolor 2
2. » » » mellanskolor 19
3. » » högre goss- och samskolor 31
4. » » » flickskolor 32
5. » » avlöning åt lärare vid folkskolor 40
6. » » » » » för vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter och vissa barnhem intagna barn i skolåldern. Bidrag till avlöning åt föreståndarinnor och biträdande föreståndarinnor vid skolhem och arbetsstugor 66
7. Understöd åt högre folkskolor 68
8. Provisorisk avlöningsförstärkning åt vissa befattningshavare vid folkskoleväsendet m. m. 69
9. Hemställan 72

Bilaga 75

Iduns tryckeri, Esselte ab. Stockholm 1939
916376